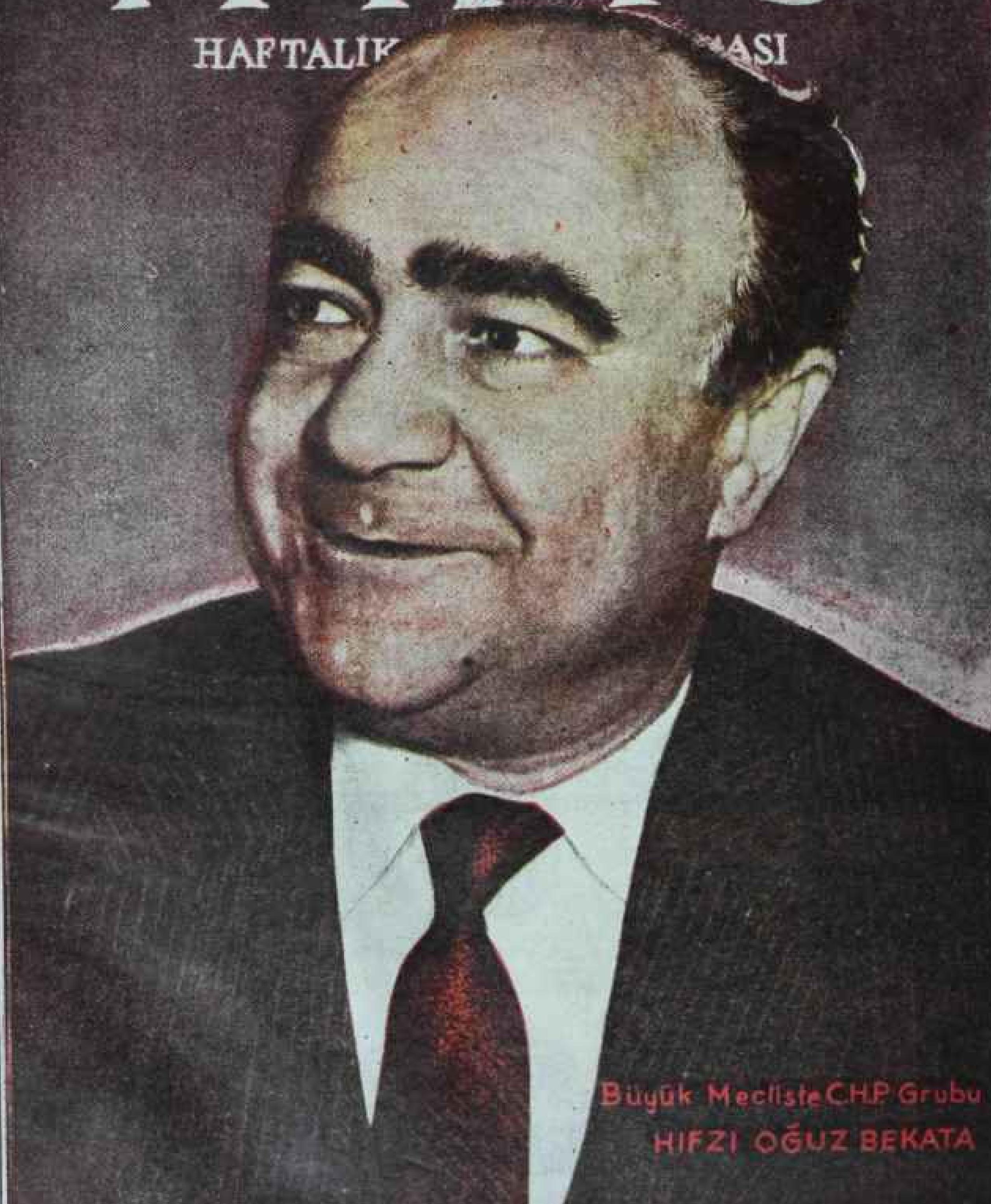
SEÇİM HAZIRLIĞI

AKİS

HAFTALIK ... ASI

Büyük Mecliste C.H.P. Grubu

HIFZI OĞUZ BEKATA

YEPYENİ BİR...

AKŞAM

7 den 70e kadar herkesin gazetesi

AKİS

Haftalık Aktüalite Mecmuası

Yıl: 6, Cilt : XVII, Sayı: 281

Yazı İşleri :

Rüzgârlı Sokak Ovehan Kat 3 Daire 7
Tel : 18992 P. K. 582 - Ankara

İdare :

Denizciler Caddesi 23/B
Rüzgârlı Matbaa Tel : 15221

Fiyatı 125 Kuruş

*

Başyazar

Metin Toker

AKİS Neşriyat Ltd. Şirketi adına imtiyaz sahibi ve yazı işlerini fiilen idare eden mes'ul müdür

Kurtul ALTUĞ

*

Karikatür :

TURHAN

Fotoğraf:

Hüseyin EZER
Ege AJANSI
Associated Press
Türk Haberler Ajansı

*

Klişe:

Doğan Klişe

Müessese Müdürü :

Mübin TOKER

Abone şartları

1 senelik	(52 nüsha)	: 52.00 lira
6 aylık	(25 nüsha)	:25.00 lira
3 aylık	(12 nüsha)	: 12,50 lira

İlân şartları :

Santimi : 8 lira

3 renkli arka kapak : 750 lira

(İlan münderecatından mes'uliyet kabul edilmez)

*

İlân işleri :

Tel : 15221

*

Dizildiği ve Basıldığı yer :

Rüzgârlı Matbaa — ANKARA
Tel : 15221
Basıldığı Tarih : 15.12.1959

Kapak resmimiz

Hıfzı Oğuz Bekata

Demokrasi = Kültür

Kendi Aramızda

Sevgili AKİS Okuyucuları,

Bu satırların yazıldığı, dizildiği ve bu mecmuanın basıldığı sıralarda umumi efkârı ziyadesiyle meşgul eden bir mesele vardı. Bu mesele, aylarca evvel C.H.P. tarafından Meclise verilen, fakat Meclis başkanlığının sumeni içinden bir türlü çıkamayan tahkikat önergelerinin Meclis gündemine alınıp alınmamasıydı.

Haftanın sonunda Hariciye köşkünde sayın Cumhurbaşkanının da katıldığı çok mühim bir toplantı yapıldı. Toplantıda tahkikat önergelerinin akibeti meselesi görüşüldü ve karara varıldı. Hariciye köşkünde yapılan bu mühim toplantının meraklı ve meraklı olduğu kadar da eğlendirici hikâyesini YURTTA OLUP BİTENLER sahifelerimizde okuyacağınız D. P. başlıklı yazıda bulacaksınız.

Gene geçen haftanın ortasında İş Bankası Umum Müdürlüğünün ikinci katında yapılan bir toplantıda ise Türkiyede ikinci Demir - Çelik fabrikası kurulması kararlaştırıldı.

Bir maun masa etrafında Türkiyenin sayılı iş adamları ve devlet ricalinin iştirakiyle yapılan bu toplantının alâka çekici mahiyetini "Seçimler" başlıklı yazımızda büyük bir dikkatle okuyacağınızdan ve dudaklarınızda bir tebessümün belireceğinden eminiz.

D. P. iktidarının her seçim arifesinde başvurduğu temel atma taktiğinin en güzel misalini veren bu hâdise üzerine dikkatle eğilmenizi tavsiye ederiz. Zira bir takım gösterişin altında yatan hakikatin ne olduğunu anlamak böylece kabil olacaktır. Her iki toplantının bütün tafsilât ve teferruatını okuduktan sonra âlemde gizli pek az şeyin kaldığını teslim etmemek imkânsız olacaktır.

Geçen haftanın sonunda cuma akşamı radyolarından Kabinedeki değişiklik haberini duyanlar hayret etmekten kendilerini alamadılar. Bu zamansız ve görünüşte büyük bir şey ifade etmeyen değişikliğin neden yapıldığını anlayamadılar. Halbuki Kabinedeki bu iç transferin bir hayli enteresan tarafı mevcuttu. AKİS'in istihbarat kadrosu Kabinedeki değişikliğin iç yüzünü bütün teferruatıyla öğrendi ve AKİS'in kendine has üslubuyla "Hükümet" yazısının hazırlanmasını sağladı.

Bir AKİS muhabiri ardı ardına yapılan Kabine toplantılarını günü gününe takip ederken, diğer bir arkadaşımız Kabinede iktidarın başının arzusuyla yapılan bu ani değişikliğin umumi efkâr üzerinde bıraktığı tesiri inceledi. Neticede YURTTA OLUP BİTENLER sahifelerinde yer alan "Hükümet" başlıklı yazı ortaya çıktı.

Bu hafta kapağımızı Ankara milletvekili Hıfzı Oğuz Bekata süslüyor. Bekatayı kapağa koyarken düşündüğümüz şey, İktidarın seçim vaadlerini peşipeşine sıraladığı bir devrede, iktidara namzet bir parti olan C.H.P. nin nasıl çalıştığını ve nelerle meşgul olduğunu tesbit etmekti.

"C.H.P." başlığı altında okuyacağınız yazıda, muhalefet partisinin ekip çalışmasını nasıl muvaffakiyetle başardığını ve bu çalışmanın C.H.P, yi iktidara nasıl adım adım yaklaştırdığını öğreneceksiniz. Gene bu yazıda Hıfzı Oğuz Bekatanın mücadele dolu hayatının hikâyesini de bulacaksınız.

Bu hafta spor sahifemizde "Klüpler" başlıklı bir yazıya rastlayacaksınız. Galatasaray klübü içinde cereyan eden hâdiseler ve Galatasaray idare heyetinin istifa hikâyesi bu yazıda en ufak teferruatına kadar anlatılmıştır. Galatasaray klübü başkanı Sadık Gizin başkanlıktan istifa sebebi olarak ileri sürdüğü hususların tahlili de yine bu yazıda mevcuttur. Öyle tahmin ediyoruz ki siz de bizim gibi, Sadık Gizin en az Galatasaray klübünün başkanlığı kadar teknik bilgiye ihtiyaç gösteren Jokey Klüp umumi kâtipliğinden istifa etmemesine şaşacaksınız.

Saygılarımızla
AKİS

Millet

İmtihan hazırlığı

Geride bıraktığımız hafta içinde, Amerika Cumhurbaşkanı Eisenhower'in ziyaretiyle bir an dış politika hadiselerine çevrilen gözler tekrar iç politika hâdiselerine döndü. Büyük seçimlerin 1960 da yapılacağı hemen hemen muhakkak hal aldığından artık millet kendisini bir "seçim sathı maili" nde hissetmektedir. Hakikaten gerek İktidarın, gerekse Muhalefetin her hareketi rey temini temeline dayanmakta, bilhassa D.P. de girişilen teşebbüsler iktidar liderlerinin seçimleri ciddi surette düşündüklerini göstermektedir.

Siyasiler hu hazırlıkları yaparlarken geride bıraktığımız hafta içinde millet, vermiş olduğu kararın azmini muhafaza ediyordu. Memleket sathında bir "değişiklik arzusu" havasının bütün kuvvetiyle estiğini görmemeye imkân yoktur. Fakat hafta içinde heyecanlar bastırılmış halini muhafaza ediyor, bir sükûnetin her çevreye hâkim bulunduğu hissediliyordu.

"Seçim sathı maili" nde milletin bu sakin, fakat azimli halini daha bir müddet muhafaza edeceği anlaşılıyor. İhtimal ki canlılık, seçimlerin yenileneceği resmen açıklandıktan sonra,başlayacak ve hazırlıklarla beraber dalgalanmalar da suyun yüzüne çıkacaktır. Yeni seçim kanunu propaganda devresi olarak iki aylık bir zaman tanıdığından büyük imtihandan evvel altmış gün memleketin bir his fırtınası içinde yaşayacağı muhakkaktır. Fakat bu defa da görünen, seçmen vatandaşın son dört seçimde gösterdiği inanılmaz olgunluk ve ağırbaşlılık göstermekte devam edeceğidir. Zâten rejimin büyük teminatı budur.

D.P.

Kul sıkışınca...

Kırmızı plakalı otomobilin şoförü gaz pedalına biraz daha bastı, Kavaklıdereden beri hızla gelmekte olan siyah araba Çankayanın yan yokuşunu nefes almaksızın tırmanarak sola saptı, Hariciye Köşkünün açık kapısından bahçeye girdi. Buna ışıklar içindeydi. Park yerinde daha başka otomobiller göze çarpıyordu. Etrafta sivil polisler ve uşaklar dolaşıyor, bir zamanlar Fuad Köprülünün ikamet ettiği köşkte bir canlılık seziliyordu. İçerde Cumhurbaşkanı Celâl Bayar ve Başbakan Adnan Menderes vardı. O gece orada D. P. Genel İdare Kurulu ile D. P. Meclis Grubu İdare Kurulu azaları müşterek bir toplantı yaptılar. Toplantıda C. H.P. tarafından Büyük Meclise verilmiş olan takrirlerin nihayet gündeme alınması kararlaştırıldı. Hâdisenin cereyan ettiği sırada takvimler 11 Aralık Cuma tarihini gösteriyordu. Müşterek toplantı büyük bir gizlilik içinde geçti ve haber duyulmadı.

Adnan Menderes
Dumanı doğru çıksın!

Hadiseden bir gün evvel D. P. Meclis Gruba uzun bir toplantı yapmış ve Başbakan Adnan Menderes ile bazı Bakanlar milletvekillerine izahat vermişlerdi. Zaten bir çok milletvekili Gruptan evvel Başbakanla görüşmüşler ve fikrini öğrenmişlerdi. Adnan Menderese göre D. P. kuvvetliydi. Bu yıl da seçimlere gitse, önümüzdeki yılı da beklese rakibini yeneceği muhakkaktı. Ama, şüphesiz, parti için en müsait zaman kollanacak ve ona göre davranılacaktı. Muhalefetin, gürültü mevzuu yapılan takrirlerine gelince... Eğer Muhalefet "uslu durursa" bunlar pek âlâ Meclise getirilebilir ve görüşülebilirdi, İktidarın hiç bir şeyden çekindiği yoktu. Millet memnundu, D. P. çalışıyordu, refah artıyor, Görülmemiş Kalkınma gerçekleşiyordu, Kara renkli gözlüklere lüzum yoktu. İşlerin teferruatına vakıf olmak isteyenlere, Bakanlar bilgi vereceklerdi. Hakikaten o gün Grupta Dış İşleri Bakanı Fatih Rüştü Zorlu, Maliye Bakanı Hasan Polatkan ve Koordinasyon Bakanı Sebati Ataman birer konuşma yapmışlar, bakanlıklarını ilgilendiren mevzularda milletvekillerini tenvir etmişlerdi. Fakat Grupta konuşan Bakanlardan çok konuşmayan Bakanlar alaka çekmiş ve "Günün Adamı" Dr. Namık Gedikin kürsüye gelmemesi gözden kaçmamıştı. Nitekim kulağı delik kimseler, bazı Bakanlar konuşurken bir takım D. P. milletvekillerinin koridora, çıktığını ve orada "Bizi uyutmak mı istiyorlar, niçin gündeme alınmayan takrirlerden bahsetmiyorlar? Herkesin ağzında bu takrirlerin dolaştığından haberleri yok mu?" diye söylendiğini görmüşlerdi, duymuşlardı. Gerçi Grup toplantısından sonra neşredilen tebliğde mutad "Tesanüt edebiyatı" ihmal edilmemişti ama, milletvekilleri arasında bir huzursuzluğun mevcudiyeti açık şekilde belli olmuştu. Milletvekilleri, Muhalefetin takrirlerinin aylar ve yıllar hasıraltı edilmesindeki kerameti anlamışa benzemiyorlar ve sinirlenmeye başlıyorlardı.

Samet Ağaoğlu
İhtiyatlı bir adam

Acele bir davet

Grup toplantısının ertesi günü D.P. Genel İdare Kurulu ile D.P. Meclis Grubu İdare Kurulu azalarının telefonları çaldı ve üstadlar Hariciye Köşkünde yemekli bir toplantıya çağırıldılar. Gündemdeki mevzu, Muhalefetin önergeleriydi. Önergeler hakkında esaslı bir karar almak zamanı gelmişti. Cuma akşamı, havanın çoktan karardığı saatte Hariciye Köşkünün bahçesinde otomobillerinden inip binaya girenler Cumhurbaşkanı Celâl Bayar ile Başbakan Adnan Menderesi kendilerini bekler vaziyette buldular. İhtimal iki Kurucu arasında fikir teatisi yapılmış ve hazırlıklar ikmal edilmişti.

Başbakan, mutad veçhile şıktı. Yeni traş olmuşa benziyordu ve kızıla çalan saçları itinayla taranmıştı. Üzerinde açık kahverengi bir elbise

Haftanın içinden

Çıplak Hakikat

Muhalefete mensup bazı milletvekillerinin bir takım hareketleri umumi efkarda zaman zaman derin bir hayal kırıklığı, hattâ infial uyandırıyor. Bu hisleri haklı görmemeye imkân yoktur. İçinde bulunduğumuz şartlar altında pek büyük çoğunluğuyla millet bütün dileklerini C.H.P. ye adamıştır. Günlük dertleriyle haşır neşir olan ve 1950 den bu yana teşekkül eden "Mutlu Azınlık"a dahil bulunmadığı için inen her meydanın, çıkan her yolun ağrısını kendi cüzdanında hisseden vatandaş tek kurtuluş ümidini o istikamette görüyor. Memleket meseleleri üzerine eğilen aydın zümre nereye gittiğimizi gayet iyi bildiğinden dönemecin ötesindeki mukadder randevudan yakayı sıyırmanın bir ihtimalini sadece iktidar değişikliğinin ortaya çıkarabileceğini seziyor. İnsanlar arabalarını, böyle, bir yıldıza bağladılar mı artık ondan akla gelebilecek mükemmelliklerin tamamını beklerler. Başkaları yaptığında akisi bir omuz silkmekten ibaret kalan hareketler o yıldızdan sadır oldu mu, sanki dünya arabanın içinde oturanların başına yıkılır. Bugünlerde köy kahvesinden sosyete toplantılarına, her yerde, C. H. P. milletvekillerinden bir kısmı tarafından "Bedelsiz İthalât" yoluyla getirilen veya ısmarlanan otomobillerden pek acı şekilde bahsedilmesinin sebebi budur.

Hakikaten, hâdiselere uzaktan bakınca ve bir yandan insan tabiatını, diğer taraftan cemiyetin yapısını gözden uzak bulundurunca otomobil sevdasına kapılmış muhalif milletvekillerini anlamak kabil değildir. Bu milletvekilleri ekiplere dahil olarak yurdu tarıyorlar, halkın ruh haletini biliyorlar. Gittikleri yerlerde insanüstü mahluklarmış gibi sevgiyle sarıldıklarını hissediyorlar, yüreklerde birikmiş ıstırabın derecesini ölçebiliyorlar. Konuştukları zaman feragatten ve fedakârlıktan, idealden ve hizmet aşkından bahsedince dinleyicilerinin nasıl heyecanla titrediklerini görüyorlar. Bu müşahedelerin en basit neticesi, şahsî davranışları ayarlamak olmak gerekirdi. O kadar muhteşem ümitlerin bağlandığı bir teşekkülün kalburüstü mensupları bu derece basit bir hakikati göremediklerinden dolayıdır ki kütlelerin yüreklerine bedbinliğin tohumları ekiliyor, nemelazımcılık politikaların uygunu gibi görünmeye başlıyor ve iktidarın en ziyade arzuladığı hava, "Sanki onlar daha mı iyi çıkacak?" havası bir anda etrafa yayılıveriyor.

Aslında hata, hayal etmekten başlıyor. Zaten, "Hayal Sukutu" tâbirinin kendisi bile, evvela bir hayali gerektirmiyor mu? Muhalefet, nihayet bu cemiyetin bir müessesesidir. Cemiyetlerde bir müessesenin, öteki müesseselerden daha iyi veya daha fena olması için bir sebep yoktur . Türkiyede ne kadar melek varsa, hepsi Muhalefet saflarında toplanmışlar, ne kadar şeytan varsa hepsi İktidar sıralarını doldurmuşlar! Böyle bir düşünce gülünçtür. Bir cemiyette İktidar neyse Muhalefet o olacaktır, Basın neyse Adalet o olacaktır, Üniversite ile Parlamento arasında elbette ki bir fark bulunmayacaktır. Her müesseseden daima iyi davrananlar ve kötü davrananlar çıkacaktır. Ne var ki, cemiyetin seviyesi yükseldikçe iyi davrananların sayısı artıp kötü davrananların sayısı azalacak ve müesseseler kendilerini cemiyetin yeni seviyesine göre ayarlayacaklardır. Basının Muhalefetten şikâyeti var da, Muhalefetin Basından şikâyeti yok mu? Üniversite Adaleti tenkid ediyor da, Adalet Üniversitenin hiç bir davranışına dudak kıvırmıyor mu? Bugün otomobil getiren milletvekili, dün hapishanede on gün dayanamayıp feryatlar içinde el etek öpen gazeteciyi ayıplıyordu. Şimdi o gazeteci otomobilli milletvekilini, gayet haklı şekilde, yerden yere vuruyor. Üniversitenin meşhur "Arsa meselesi" kim bilir Kaç Adalet mensubunun tebessümüne yol açmıştır. Koraltan - Yırcalı mücadelesinin düğümlenme tarzı ise, nasıl düşünülebilir ki sayısız profesörü kayıtsız bırakmıştır. Eğer insanlar ilk fırsatta ümitsizliğe kapılıp mücadeleyi terketselerdi cemiyetler bugünkü hallerine asla erişemezlerdi.

Otomobil sevdasına düşmüş muhalif milletvekilleri, bilinmesi lâzım gelen bir hususu açık şekilde ortaya koymuşlardır. Bir takım kimselerin şahsi davranışlarının başka kimselerin şahsi davranışlarından farklı olacağı ümidiyle bir iktidar değişiklikliği istemek saflığın ta kendisidir. Aynı vasatın yetiştirdiği kimselerin eş tesirler altında farklı reaksiyon göstereceklerini sanmak, evvelâ tabiat kanununa aykırıdır. Böyle şey olmaz. Mesele, sistemin esasını değiştirmek, tesirlerin istikametini tadil etmektir. Muhalif milletvekillerinin, "Bedelsiz İthalât" yoluyla otomobil getirmeye kimler tarafından, hangi kolaylıklar gösterilerek ve ne maksatla itildiklerini anlamak için mutlaka otomobil sevdasından gözü kapanmış halde olmak lâzımdır. Ama bunca milletvekili böyle bir oyundan kendilerini kurtaramadıklarına göre cemiyetimizde düzeltilmesi gereken pek çok şey var demektir.

D. P. tecrübesinde milletçe bir yanlış hesap yüzünden hüsrana uğradığımız artık açık şekilde ortaya çıkmıştır. Zannetmiştik ki şahıslar değişince, bizim daha fazlasını yapmamıza lüzum kalmadan her şey değişik şekilde cereyan etmeye başlayacak, C.H.P.li Bakanların indikleri otomobillere D. P. li Bakanlar binmeyecek, C. H. P. li iş adamlarının sardıkları kudret sahipleri D. P. li olunca D. P. li iş adamlarının tazyiklerine mukavemet edilecek, kısacası bir perinin değneğiyle bütün işler düzelecektir. On senenin sonunda eğer hâlâ bu hayaller muhafaza ediliyorsa, şahısları değiştirdikten sonra biz gene hiç bir şey yapmayacak ve kerameti onlardan bekleyeceksek milletçe yeni yeni hüsranlara kendimizi alıştırmalıyız. Zira görüyoruz, bir sistemin içinde insanlar, hangi safa mensup bulunurlarsa bulunsunlar aynı şekille reaksiyon gösteriyorlar, Mesele öyle bir sistem kurmaktır ki muayyen davranışlar cemiyetten daima sille yesin, o şekilde davranışın astarı yüzünden pahalıya mal olsun, bir müeyyide mutlaka tatbik edilsin. Hata yapan iktidar, ilk seçimlerde dersini âldı mı onu takip eden iktidar adımlarını daha dikkatli atar. Basit hesapların üstüne çıkmayan politikacı evvelâ kendi partisinin mensuplarından zılgıtı yedi ve mevkiinin sarsıldığını hissetti mi, küçük menfaatçiliğinin örtbas edilmediğini, bilâkis bunların kafasına kakıldığını gördü mü öteki politikacılar oyunun kaidesine daha fazla dikkat etmeye başlarlar. Böylece otomobil sevdalısı muhalif milletvekillerinin karşılaşmayı tamamiyle hak ettikleri muamele kendiliğinden ortaya çıkıyor. Ümitsizliğe kapılmağa, hâttâ kızmağa lüzum yok. O milletvekillerinden bu şekilde davranış cesaretini milletin çekip alması lâzımdır. Evvelâ, bu zevatın isimleri mutlaka ortaya çıkarılmalıdır. Nitekim, çıkarılacaktır da. Bir defa araba aşkını prensip aşkına tercih edenler belli oldu mu, seçmenlerinin ve mensubu oldukları parti teşkilatının kendilerine ileteceği "iltifat"lar bir daha adım atarken dahi düşünmelerini gerektirecektir. Mesele aslında basittir: Beğenmediğin politikacının, çatlak sesli şarkıcının, sahneye sarhoş çıkan aktörün suratına çürük domatesi fırlatabiliyor ve bu gibi kimselere "rağbetsizlik" in dayanılmaz acısını tattırabiliyor musun, her şey gülistanlık olur.

Demokrasinin fazileti de zâten bundan ibarettir.

Namık Gedik
Sembol Bakan

vardı. Cumhurbaşkanı oldukça yorgun görünüyordu. Demek Amerika Cumhurbaşkanı Eisenhower'in ziyaretinin tesirleri henüz kaybolmamıştı. Adnan Menderes toplantıdan evvel, gelen politikacılar ile üçer beşer kelime teati etti, hal ve hatır sordu. Yarım saat içinde Muzaffer Kurbanoğlu hariç olmak üzere Genel İdare Kurulu ve Meclis Grubu İdare Kurulunun Ankaradaki üyeleri Hariciye Köşküne gelmişlerdi.

Toplantıya geçildi.

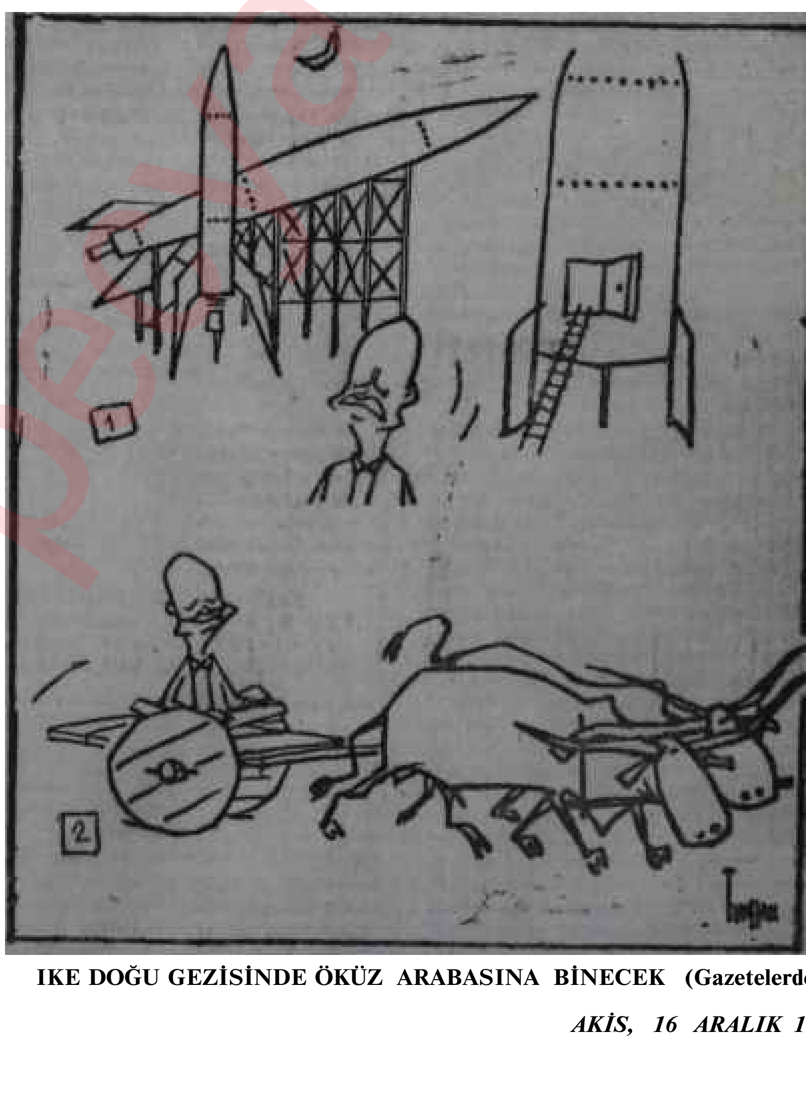
Küçük tartışmalar

Müzakereler evvelâ basit usul meseleleri üzerinde cereyan etti. Muhalefetin önergelerinin gündeme alınıp alınmamasının Meclis iç tüzüğüyle münasebetleri incelendi. Toplantıda Genel İdare Kurulu ile Grup İdare Kurulu azaları ve Kuruculardan başka sadece İçişleri Bakanı Dr. Namık Gedik hazır bulunuyordu. İhtimal ki Muhalefetin önergelerinden büyük kısmının İçişleri Bakanını alâkadar etmesi Dr. Gedikin çağırılmasını gerektirmişti. Hâzır bulunanlar önergeler hakkında Meclis Başkanlık Divanı sözcülerinin müteaddit defalar "Pek yakında gündeme alınacaklardır" dediklerini hatırlattılar. Doğrusu istenilirse, bunları daha fazla hasıraltı etmenin Meclis iç tüzüğüyle alâkasını bulup çıkarmak artık kolay olmayacaktı.

Bunun üzerine Genel İdare Kurulu azası Sıtkı Yırcalı "Önergeleri niçin gündeme almayalım?" dedi. Hakikaten, işi, uzatmakta ve Muhalefetin ağzına mevzu vermekte manâ yoktu. Mecliste ekseriyet D. P. nin değil miydi? Önergeler müzakere edilir, D.P. ekseriyetinin kararı hakim olurdu. Böylece Muhalefet de, uzun zamandanberi koz diye kullandığı bir silahtan mahrum edilirdi. Fikri, başka bir Genel İdare Kurulu üyesi, Samet Ağaoğlu da destekledi. Bu, bir sürpriz oldu. Zira Yırcalı ile Ağaoğlu arasında Meclis Başkanlığı mevzuunda cereyan eden sert mücadele henüz unutulmamıştı ve birinin ak dediğine ötekinin kara demesi hiç kimseyi şaşırtmayacaktı. Halbuki umulanın aksi cereyan etti ve Samet Ağaoğlu Muhalefetin önergelerinin gündeme alınmasını isteyen Sıtkı Yırcalıyı destekledi.

Mamafih, iki görüş arasında gene de bir fark vardı. Samet Ağaoğlu önergelerin evvelâ D. P. Meclis Grubunda görüşülüp karara bağlanmasını istiyordu. Kendisi hakkındaki Meclis Tahkikatı talebi ayrı muamele görecekti. Hakikaten D. P. li idareciler o mevzuda Grubu serbest bırakmak kararı almışlardı. Mesele Mecliste enine boyuna tartışılacak, en sonda herkes arzuladığı şekilde rey kullanacaktı. Yani iş, hatiplerin ikna kabiliyetine kalıyordu. Samet Ağaoğlu öteki önergelerin de bu muameleyi görmesinin aleyhinde bulundu. Ortaya atılan meselelerin politik bir mahiyeti, manâsı vardı. Bunlar önce D.P. Meclis Grubunda görüşülmeli, dikkatle incelenmeli, haklarında Grup kararı alınmalıydı. Aksi halde, tadsız bir sürprizle karşılaşılması hiç kimseyi şaşırtmamalıydı. Zira önergeler ağır ithamlarla doluydu. Bunların Meclis ekseriyeti tarafından kabulü, en azından hükümetin istifasını gerektirirdi. D. P. Meclis Grubu disiplinli hareket etmek zorundaydı.

Samet Ağaoğlunun görüşü toplantıda iltifat gördü. Müzakerelere pek müdahale etmeyen Adnan Menderesin de o fikirde olduğu anlaşılıyordu. Muhalefetin önergelerini daha uzun müddet hasıraltı etmeye imkan yoktu. O halde, bunlar görüşülecekti. Fakat takrirler Meclis gündemine alınmadan önce D. P. Grubunda karara bağlanacaktı. Eğer Grup bir önergenin kabulünü uygun görürse o takdirde D.P. liler de aynı mealde bir takrir verecekler, böylece Meclis Tahkikatı gene D.P. lilerin arzusuna uyularak açılacaktı. Fakat, doğrusu istenilirse, bunu beklemek caiz değildi. Seçimlere hazırlanıldığı sırada D.P. nin prestijini sarsacağı sanılan bir kararın D.P. Meclis Grubundan sâdır olmasını di-

IKE DOĞU GEZİSİNDE ÖKÜZ ARABASINA BİNECEK (Gazetelerden)

lemek sâdece hayaldi. İşte, en fazla tenkit çeken Bakan Dr. Namık Gedik mevkini muhafaza ediyordu ve Başbakan Adnan Menderes, kabinesinde sadece kendisinin münasip gördüğü değişiklikleri fütursuzca yapıyordu. Bu, bir kuvvet denemesinden başka bir şey değildi. Yoksa, bunca şikâyete rağmen İçişleri Bakanının yerinde muhafaza edilmesini izah imkânı yoktu.

Müşterek toplantıda mevzu kolaylıkla dağıldı. Muhalefetin önergeleri hakkında prensip kararına varıldıktan sonra hükümet meseleleri gözden geçirildi. Son değişiklikler o gün ilân edilmişti. Bunlar, üzerinde fikir teatisinde bulunuldu. Karınlar da bir yandan acıkmıştı. Hazırlanmış olan soğuk büfeden servis yapıldı. Viski ve rakı ikram edildi. Böylece görüşmeler geç vakte kadar, hararetinden bir şey kaybetmeksizin sürüp gitti.

Resmi görüş...

Hariciye Köşkündeki toplantıdan iki gün sonra, önergelerden bazılarını alakalandıran meselelerde hükümetin görüşünün ne olduğu doğrudan doğruya bir Bakan tarafından açıklandı. Son seçimleri Giresunda hayatının en büyük heyecanını yaşayarak son dakikada kazanıveren Ticaret Bakanı Hayreddin Erkmen, Karadeniz sahilinde yapılan bir D.P. toplantısında söz Uşak hâdiselerine geldiğinde gözlerini hayretle açarak:

"— Ne taşı?" diye sordu.

İsmet Paşanın başına taş mı? Allah, Allah! O koca kalabalıkta, demek küçücük bir taş yolunu bulacak ve gidip Muhalefet liderinin kafasına çarpacaktı? Bakan, alaylı bir şekilde "Amma, nişancılık!." diye güldü. Hayır, hâdise bu değildi. Hâdise, bir başından ötekine "Muhalefetin tertibi" idi. Hayreddin Erkmen, Uşak valisinin "Vur" emri verdiğine dair yeminli şahitlerin mahkemede, hâkim önünde yaptıkları açıklamadan pek bahsetmemekle beraber -Ticaret Bakanı. İçişleri Bakanını sever, zira Ankaradaki Yenişehir semtinde iki politikacı 1950 den sonra yükselen muhteşem bir apartmanın müşterek sahipleri arasındadırlar- her şeyin "Önergeler Mecliste görüşüldüğünde" ortaya çıkacağını temin etti.

Anlaşılıyordu ki, hiç olmazsa Uşak hâdiseleri ele alındığında kendi partileri milletvekillerine karşı D. P. büyüklerinin savunacakları resmi tez bu olacaktı: "Taş mı? Ne taşı?" Belki "Statüko Muhafızları" zümresine mensup daha baskın bazı sözcüler, "'ayy" diyeceklerdi, "İsmet Paşa Uşağa mı gitmiş?" Sonra, ilave edeceklerdi: "Ne münasebet: Bu,

Sıtkı Yırcalı

Çemberin dışındaki siyasi

Lahana Turşusu

Eğer Sevimli İçişleri Bakanı Dr. Namık Gedik şu on gün içinde bir "siyasi kaza" ya uğramaz ve mevkiini muhafaza ederse, mantık öyle icap ettiriyor ki siyasî polis teşkilâtının sivil memurlarına pek yakında büyük işler düşecektir. Yanında kalabalık bir doktorlar kafilesiyle Sovyet Rusyaya giden Sağlık Bakanı Dr. Lütfi Kırdar dönecek ve Bakan sıfatıyla en mahrem hükümet işleri hakkında bilgi edinmeye devam edecektir. Pek çok kimse bunun, Sovyet Rusya ziyaretiyle alâkasının ne olduğunu düşünebilir. Böyle düşünmek, Dr. Gedik tarafından bundan bir müddet önce kendi partisi milletvekilleri önünde savunulan görüşlere nazaran safdilliğin ta kendisidir. Zira, hatırlardadır, sevimli İçişleri Bakanı Ankaradaki Sovyet Büyük Elçisinin Muhalefet lideri İsmet İnönüye yaptığı aleni bir ziyareti "fotoğraflarla tesbit ettirmiş olduğunu" İftiharla anlatmış ve bundan, İnönünün bazı tehlikeli temaslarda bulunduğu neticesine vararak kendi basiretini övmüştü. Düşününüz, koca İnönü Sovyetlerin bir elçisini kabul edince Dr. Gedikin "şüpheliler Listesi" ne girerse Rusyada günlerce kalıp en ileri komünist liderlerle görüşenler yakalarını nasıl sıyırırlar!

İşin eğlenceli tarafı, mantık bir başka şey daha icap ettiriyor. Püriten -ve modası çoktan geçmiş- bir politikanın şampiyonluğunu yapan zorlu Dışişleri Bakanımız da, Dr. Kırdara karşı hiddet duymuş olmalıdır. Öyle ya, Türk hükümeti yıllardır en resmi ağızlardan Sovyet kredilerini "barışsever olmayan yardım" olarak vasıflandırmamış, böyle bir yardımı almak safdilliğini gösteren memleketleri komünist sızmalarına göz yummakla suçlandırmamış mıdır? Halbuki Dr. Kırdar ve beraberindeki Türk hekimleri Sovyet Sağlık Bakanının misafiri olacaklar, Sovyet sağlık tesislerindeki son gelişmeleri göreceklerdir. Bahis konusu olan sadece bir resmi ziyaret değildir, aynı zamanda bir nevi teknik mübadeledir. Üstelik Türk hükümetinin, kendi emrindeki Sümerbankın Sovyet Rusyadan kredi alıp üç mensucat fabrikası kurmasına izin verdiği de bilinmektedir. İki yıl kadar önce ise, Hazinenin büyük bir hissesine sahip olduğu İş Bankası da Sovyet Rusyadan temin ettiği krediyle büyük bir cam fabrikası kurmaya başlamıştır.

Tabii, iki ihtimal de lâtife hududundan ileri geçmeyecektir. Ne Dr. Gedik "komünizm bulaştı" diye Sağlık Bakanını hususi alakayla takip ettirmeye başlayacak, ne de Fatih Rüştü Zorlu kendi tasvibinden geçen bu ziyareti yaptığı için Dr. Kırdara karşı hiddet duyacaktır. Zaten hadise, dünyadaki politik gelişmeye son derece uygundur ve herkes -tabii tedbirini alarak- Kremlin sakinlerini umacı olarak görmekten vaz geçerken bizim Soğuk Harbi kendi ölçülerimizle devam ettirmeye kalkışmamız sadece saçmadır.

Ama, -büyüğümüzün sevdiği tâbirle- Allah lillâh aşkına mesul mevkiler işgal ederken söylediğimiz sözlere biraz daha dikkat etsek, biraz uzağı görmeye çalışsak da dudaklarda tatlı tebessümlerin doğmasına yol açmak gibi bir duruma düşmesek olmaz mı? Acaba bu, pek mi zor?

Muhalefetin bir sahtekarlığından ibarettir".

Hariciye Köşkündeki toplantıya katılanlardan bir kısmı önergeleri işte böyle geçiştirmeyi düşünüyorlardı. Her halde "Zaaf alâmeti" göstermek bahis mevzuu değildi. D.P. büyüklerinin zihninde,"Zaaf alâmeti", kendi bildiklerinden başkasını yap - mak mânasına geliyordu.

Fakat bu haftanın başlarında, Muhalefete ait önergelerin D. P. Meclis Grubunun hangi celsesinde görüşüleceği hususunda henüz kati ve açık bir karara varılmamıştı. Grubun İdare Kurulu mutad veçhile salı sabahı saat 10'da toplantıya çağırıldı. Eğer İdare Kurulu perşembe günkü toplantının gündemine önergeleri dahil ederse, Grup muhtemelen cuma günü de toplanacak ve müzakerelerden sonra her bir önerge hakkında ayrı karara varacaktır. Yok, bazı sebeplerden dolayı iş daha geriye atılırsa C.H.P. lilerin bekleyişleri boşuna olacaktır. Zira C.H. P. liler önergelerinin Meclisin cuma günkü toplantısında ele alınmasını hemen hemen muhakkak saymaktadırlar. Halbuki, bu kuvvetli bir ihtimal değildir.

Baş ağrısı.

Zira bu haftanın başında, iktidarın başları böyle umumi meselelerle meşgul bulunurlarken karşılarına yepyeni bir dert çıktı. İzmirden kalkan bir Şikâyet Kervanı, çıkarılan bütün müşkülleri yenerek, başkentte arzı endam etti. Hattâ pazartesi günü öğleden sonra, kendisine mahsus merasimle Anıt Kabire gitti ve Atatürkün mezarına bir çelenk koydu. İzmir D. P. lilerinden müteşekkil şikâyet Kervanı İzmirin Belediye ve D. P. Başkanı Faruk Tuncadan D.P. Genel Başkanı Menderese dert yanmaya gelmişti. Kervanın başında kır saçlı, 35 - 40 yaşlarında, kırmızı yüzlü, lâcivert elbise giyinmiş bir döşemeci vardı. Adı, Ali Kinsizerdi. Kinsizer, oteline yerleştikten sonra telefon santraline talimat verdi: Başbakandan başka kim ararsa, yok denilecekti!

Kervanı Alsancak ilçesine bağlı ocak başkanları ve idare kurulu üyeleri teşkil ediyordu. Sayıları yüzelli kadar vardı. Bunlar 2700 er liradan üç otobüs kiralamışlar, masrafı aralarında paylaşmışlar ve kalkıp gelmişlerdi. Hepsi de, "1946 Demokratı" olduklarını iddia ediyorlardı. İhtilâfları Faruk Tuncanın şahsıylaydı. İddialarına göre Faruk Tunca "Diktatör" dü. Onun il başkanlığı altında "Ocak Başkanlığı" nın hemen hiç bir cazip tarafı kalmamıştı. Tunca kendilerine yüz vermiyor, iltifat etmiyordu. Gelen kafilede 42 ocak başkanı vardı. Bunların bütün arzusu D.P. Genel Başkanı Adnan Menderes tarafından kabul edilmekti. Haftanın başında pazartesi akşamı, kervan ileri gelenleri, kendileriyle görüşenlere bir hususu izah ettiler: Ne olursa olsun D.P. den istifa etmeyecekler, Faruk Tuncayı temizleyeceklerdi. İzmirdeki Santral garajından bu azimle yola çıkmışlar, geceyi Bursada bu azimle geçirmişlerdi. İddia ettiklerine göre Menderes kendilerini salı günü saat 16 da Kabul edecekti. Ama etmese de zararı yoktu. Kervan mensuplarının zamanı boldu. Bekleyeceklerdi.

Hadise, bu hafta D.P. nin yüksek çevrelerinde tadsız akisler uyandırdı. Seçimlere hazırlanırken bu gibi hizipleşmelerle karşılaşılması büyük talihsizlikti. Canım, şu insanlar da birbirleriyle niçin bir türlü geçinip gidemiyorlardı ? Adnan Menderes, meselenin üzerine eğilmekten kendisini kurtaramadı. Fakat hal çâresi bulmak öylesine zordu ki.. Zira D. P. teşkilâtı seneler var ki liyme liyme olmuştu ve teşkilâtın tek hayatiyet işareti olan kongreler de "düzen altına" alındıktan sonra yapacak pek az şey kalmıştı. Meselelerini, hadise mahallinde tam bir serbesti içinde halledemeyen hizip mensupları mecburen soluğu Ankarada alıyorlar ve bu hem D. P. aleyhinde memleket ölçüsünde bir propoganda oluyor, hem de davaları karıştırmaktan başka netice vermiyordu.

Ahmet Dallı
Hayrülhalef...

O halde, yaklaşan seçimleri kazanmak için yeni yeni formüller arayıp bulmak gerekiyordu.

Seçimler

Kolomb hep yumurtluyor!

Geçen haftanın başlarında bir gün, İş Bankasının Ankaradaki Genel Müdürlük binasının ikinci katındaki bir salonda yarım saat geçiren her hangi bir şahıs, büyük kapıdan Ulus meydanına çıktığında çarpılmak tehlikesini zerrece hatırına getirmeksizin yemin edebilirdi: Seçimler, 1960 yılında yapılacaktır. O gün -salı günü- o salon da -toplantı salano- ciddi ciddi konuşulanları gülümsemeksizin dinledikten sonra D.P. iktidarının meşhur "Seçim temelleri" kampanyasına girişmiş olduğunu anlamamak kabil değildi. Toplantı salonunun sakinleri, sımsıkı tutulmuş kapılar arkasında, topu topu bir atıyla üç nalı eksik bir işin geri kalan kısmının taslağını mükemmel şekilde ve "tam ittifak'la hazırladılar.

Salon geniş bir salondu. Ortada, maun bir masa yatıyordu. Masanın etrafına filizi renkte koltuklar sıralanmıştı. Halılarda filiziydi. Tavandan elliikişer ampullük iki tane büyük kristal avize sarkıyordu. Tanınmış bir ressamımızın duvarlardan birisine asılmış yağlıboya tablosundan Atatürk ile Celal Bayar odaya bakıyorlardı. Tam karşıdaki öbür duvarda bir yabancı ressamın, gene yağlıboya, manzarası vardı. Maun masanın üzerinde dört tane kristal sigara tablası, bir tane kristal vazo duruyordu. Vazoya yirmidört tane kırmızı karanfil doldurulmuştu. Kapı kenarlarına dört adet, bir buçuk metre boyunda çini vazo konulmuştu. Ayrıca muhtelif biblolar gözü alıyordu. Salona yeşil, pembe, gri koltuklar serpiştirilmişti.

Maun masanın başında Başbakan Adnan Menderes oturuyordu.

"Kalkınmaya iştirak"

Toplantı, sabahın oldukça geç bir saatinde başladı. Mevzu, Karadeniz Ereğlisinde kurulması düşünülen "İkinci Demir-Çelik merkezi" idi. Madem ki C.H. P. iktidarı Karabükte bunların birincisini gerçekleştirmişti, elbette ki D. P. iktidarı da -giderayak- buna eş bir tesise kendi damgasını basacaktı. Üstelik Adnan Menderes Amerikadayken çelik sanayiinin merkezi Pittsburgh'u da görmüş, pek beğenmişti. Yabancı memleketleri ziyaret, faydalı fikirler vermek bakımından da karlı oluyordu. Mesela sayın Cumhurbaşkanı Bayar İngiltere Kralı George VI. nın cenaze törenine gittiğinde tarihi kıyafetle giyinmiş İngiliz askerlerini görmüş ve bundan, bugün iftihar duyduğumuz meşhur Mehter Takımı doğmuştu. Pittsburgh'un o sırada grev dolayısıyla tütmeyen bacalarının da Başbakan Menderesi ikinci bir Demir-Çelik, merkezi kurma azminde desteklemiş olması Türkiyemiz için hakiki bir bahtiyarlık olmuştu. Ancak, bu hayırlı teşebbüsün gerçekleşmesi için adi bir vasıtaya, paraya ihtiyaç vardı. Tesislerin 200 milyon dolara çıkacağı anlaşılıyordu. Bunun dış finansmanını becerikli Dış İşleri Bakanımız Fatih Rüştü Zorlu temin edecekti. İç finansmana gelince, tanınmış Türk zenginleri şüphe-

siz böylesine hayırlı bir teşebbüse iştirakten sadece sevinç duyacaklardı. Ancak, bu şerefin kimlere bağışlanması gerektiği, üzerinde durulacak bir noktaydı. Talihli zenginlerimiz tesbit edildiler ve toplantılara katılmak üzere Ankaraya davet olundular.

Nitekim, geçen haftanın başlarındaki gün meşhur maun masanın etrafında toplananlar davet erkânımız gelmeden evvel masayla birlikte satılacak olsalardı 1 milyar Türk lirası ödiyecek olan zararlı çıkmazdı.

Büyük İsimler

Tesislerin gerçekleşmesinde şeref hissesine sahip olacak zenginler, Üzeyir Avundukun vefatından beri o sahada pek yalnız kalmış bulunan D. P. büyükleri tarafından bizzat seçilmişlerdi. Bunlar veya bunların temsilcileri, bu sefer hisselerine düşecek meblağın adını bilmediklerinden hayli heyecanlı şekilde başkente koşmuşlar, davete neşe içinde icabet etmişlerdi. Görülmemiş Kalkınmamızın bu yeni ve parlak eserine iştirak şerefine lâyık görülenler tabii Vehbi Koç, Sait İbrahim Esi, Orhan Dümer, Hayri Terzioğlu, Nejat Verdi ve onların yanında Süreyya Çolak, Raşit Özsaruhan, Cemil Parman, Ömer Sabancı, Otto Salomon, Cabir Selek, Afif Tektaş, Kemal Türkömer, Fevzi Durak, Yaver Timurkandı. Ayrıca İş Bankasının Umum Müdürü Ahmet Dallı, Ziraat Bankasının ziyadesiyle meşhur Umum Müdürü Mithat Dülge, Emlak Bankası Umum Müdürü Fikret Aktekin de temsil ettikleri zengin müesseseler adına davet edilmişlerdi.

Başbakan Adnan Menderes toplantıya, yanında İstanbulun Belediye Başkanı ve son günlerin pek gözde adamı Kemal Aygün olduğu halde geldi. Davetliler bir ara, Üzeyir Avunduktan miras kalan vazifeyi de Aygünün alıp almayacağını düşündüler. Doğrusu istenilirse, Avunduku herkes iştiyakla arıyordu. Zira Avunduk, kendisi ticaret adamı olduğundan herkesin mali kudretini, imkânlarını, disponibilitesini biliyor, ona göre davranıyordu. Onun vefatından beri işler bilgisiz kimselerin eline düşmüş, bu yüzden bazı şereflere layık görülen kimseler şerefin yükü altında ezilmek tehlikesiyle karşı karşıya kalmışlardı. Fakat Kemal Aygünün Başbakanın yanında bulunması arıziydi. İstanbulun genç, fakat artık pek yıpranmış Belediye Başkanı Eisenhower'in ziyareti dolayısıyla başkente gelmiş, Menderes kendisini yanından ayırmadığından tesadüfen İş Bankasına uğramıştı. Toplantıda Bakan olarak tabii Fatih Rüştü Zorlu ve onunla birlikte Medeni Berk, Sebati Ataman bulunuyordu. Görüşmeler, bir gün evvel başlayan temasların devamı mahiyetindeydi.

Toplantı, öğlenin geç saatlerine kadar devam etti. Başbakan Menderes davanın mahiyetini anlattı ve hükümet olarak ne yardımlarda bulunmaya hazır olduklarını müjdeledi. Artık itiraz edecek gölgeli bir nokta kalmamıştı. Hazır bulunanlar, bu hayırlı işi desteklemeyi "tam ittifak" ile kabul ettiler. Zaten akşam üzeri Başbakanlıkta bir toplantı daha yapılacak ve onu takiben İş Bankası Umum Müdürü Ahmet Dallı bir basın toplantısı tertipleyerek mesut hadiseyi umumi efkâra açıklayacaktı. Yalnız, gerek âmme sektörüne, gerekse hususi sektöre mensup müesseselerin hissesine düşecek şeref miktarı tesbit edilmedi. O iş daha sonra yapılacaktı. Yemek vaktinin geldiğini gören İş Bankası bazıları beyaz, bazıları mavi ceket giymiş garsonlar vasıtasıyla misafirlerine İskoçya viskisiyle havyârlı, jambonlu kanapeler ikram etti. Sonra herkes, son derece hayırlı bir iş yaptığından emin olarak öğle yemeğine

Madalyonun tersi

Ancak, yemek sırasında bazı sualler bazı zihinleri kurcalamaktan geri kalmadı. Verilen izahata göre tesisler Karadeniz Ereğlisinde kurulacaktı. Bu suretle, denizden nakliyenin maliyeti düşüreceği ümit ediliyordu. Merkez üçbuçuk yılda tamamlanacak ve ilk işletme kademesinde 316 bin ton, nihai kademede ise 1,1 milyon tonluk kapasite sağlanacaktı. Nihai kademeye, tesislerin inşasının tamamlanmasından beş yıl kadar sonra erişilecekti. Kuruluş bedeli 200 milyon dolar olacak tesislerin mühendislik ve piyasa etüdleri Amerikan Koppers firmasına yaptırılmıştı. Fatih Rüştü Zorlu bu firmayı pek elverişli bulmuştu. Yeni tesisler ilk kademede 850 bin ton ham demir ve 600 bin ton kömür işleyecek, üç adet 10 bin kilovat ünite miktarınca enerji sarfedecek ve

İş Bankası

Dibi olan kasa.

dört bin civarında işçi çalıştıracaktı.

Fakat ortada, kimsenin sormak istemediği bir sual vardı. 1952 de verilen bir karara dayanılarak Karabük tesislerinin tevsiine başlanmıştı. Bu tevsi işi 948 milyon lira şartıyla yakılıyordu ve hesapca 1961de tamamlanacaktı. Böylece Karabük tesislerinin halen 500 bin ton olan mecmu kapasitesi 600 bin tona çıkarılacaktı. O halde, Karadeniz Ereğlisinde kurulacak yeni tesislerle birlikte -eğer kurulursa- hasıl olacak kapasitenin, ithalat ihtiyacını bertaraf ettikten sonra fazla kapasite yaratıp yaratmaması meselesi ortaya çıkıyordu.

Esasen Hükümet, Prof. Tinbergen adında bir mütehassısa iktisadi bir plan hazırlatmaya karar vermişti. Bu itibarla, Prof. Tinbergen kendi planını hazırlamadan Karadeniz Ereğlisi tesisleri, hakkında bir karara varmak en hafifinden ihtiyatsızlıktı. Ama işte, ortada seçim vardı.

Tek nal

Üstelik 1952 yılı sonunda Amerikan Büyük elçiliği İktisadi misyonunun, meşhur Amerikalı plancı Prof. Chenery'ye hazırlattığı raporda Karabük işletmelerinin, tevsii işi, bilhassa döviz tasarrufu gayesiyle en üst "priorite"lerden birine layık görülmüştü. D. P. iktidarı, lüzumsuz yatırımlara bütün kaynaklarını akıtırken bu çok önemli işi ihmal etmiş ve tam beş buçuk yıl oyalanmıştı.

Geçen haftanın başlarında yapılan toplantılarda tabii, 27 sene yan gelmiş meş'um C.H.P. iktidarının Karabükünden hiç bahsedilmedi. Mevzu, yeni kurulacak şirketti. Şirket, 1960 yılının ilk üç ayı içinde tesis edilecekti. Sermayesi 50 milyon dolar olacaktı. Bunun 24 milyon dolarını amme sektörü, 11 milyon dolarını (resmi kurdan 99 milyon lira) Türk hususî sektörü, 15 milyon dolarını da Amerikan özel sermayesi temin edecekti. Zenginlerimiz, işte bu 99 milyon lirayı sağlamaları için çağırılmışlardı. Amerikan özel sermayesine bahşedilen hissenin bir kısmı makine ve malzeme olarak gelecek, bir kısmı da Chase International Investment Corporation tarafından Amerikan piyasasından sağlanacaktı. İlgili diğer Amerikan firmaları Westinghouse, Blow-Knox ve etüdleri yapan Koppers firmalarıydı. Bütün bu kombinezonları, bilinen meharetiyle Fatih Rüştü Zorlu bizzat uğraşarak Türkiyeye sağlamıştı. Dış İşleri Bakanı bir süre önce, Büyük Meclisteki müzakerelerden birinde memlekete döviz sağlamak için nasıl uğraştığını anlatırken aynen "Gelen her dolarda hissem vardır" demişti ya.. Bu büyük işte de, Zorlunun hissesi büyük olacak ve memleket kendisine, plân gerçekleşirse borçlu kalacaktı.

Maliyeci gözüyle

Ancak, tesisler 200 milyon dolara çıkacağına göre bu sermaye kafi gelmeyecek ve daha yüz milyon

doların üstünde dış krediye ihtiyaç olacaktır. Bu maksadla halen Development Loan Fund ve Ex-Imbank ile hükümetimiz arasında müzakereler yapılmaktadır. Bu iki teşekkül, Amerikan devletinin birer ajanı olarak hareket etmektedirler. Anlaşılmaktadır ki Amerikan sermayesinin iştiraki pek cüz'idir. Böylece, Başbakanın son Amerika seyahatinde Amerikan piyasasının fethedildiği yolundaki D. P. haberlerinin pek ciddi olmadığı ortaya çıkmaktadır.

Bundan başka, şirkette hususi sermaye hakim kılınmıştır. Halbuki, halen krediler hükümet tarafından sağlanmaktadır. Bu kredilerin re'sülmal ve faizi şirket tarafından ödense bile bunun genel döviz gelirlerimiz üzerinde yapacağı tazyik şirkette âmme sektörünün hakim kılınmasını gerektirmektedir. Ayrıca devlet, bir amme müessesesi olan Karabük tesislerine gümrük muafiyeti sağlamıştı diye, şimdi bu şirkete de gümrük muafiyeti temin edilmesi için Meclise bir kanun tasarısı sevketmiştir. Gerçi bu vaad, kendilerinden para alınacak ortakların ıstırabını azaltacak ve bunların "parlak istikbal" rüyaları görmelerine yarayacak sanılmaktadır. Ama şimdiye kadar zenginlerimize öylesine nur vaadedilmiştir ki, bu sonuncunun dikkate alınacağını sanmak kolay olmayacaktır. Üstelik, piyasanın para vaziyeti malûmdur.

Nihai karar

Şirketin müstakbel hissedarları, İş Bankasının toplantı salonundaki görüşmelerden sonra Başbakanlığa davet edildiler. Akşam üzeri orada son müzakere yapıldı. Bakanlar Kurulunun toplantı odasına alınan zenginler üzerinde bırakılmak istenilen kuvvetli tesir, böylece gerçekleşti. Geniş masaya, her koltuğun önüne isabet edecek şekilde sumenler konmuştu. Ortada tamponlar ve sigara tablaları duruyordu. Başbakan Menderes makamına geçerek sağına Fatih Rüştü Zorluyu, soluna Medeni Berki aldı. Diğerleri bu arada bankalar Umum Müdürleri itibarlarına göre yerleştirilmişlerdi. Alakalılar o toplantıda, böylesine hayırlı teşebbüse iştiraki "tam ittifak" ile tasvip ettiler. Hisseler sonradan tayin edilecekti. Prensip mutabakatına varılmıştı ya, mesele yoktu. Çarklar dönebilir ve mekanizma harekete geçebilirdi.

Böylece, D. P. iktidarı tarafından Seçim hazırlığı olarak önümüzdeki günlerde girişilecek "Temel Kampanyası"nın tohumları ekilmiş oldu. Yedi milyarlık bütçe, acele görüşülmeye başlanılan kütükler, açılan kredi musluklarından sonra bu suretle D. P. büyüklerinin millet önünde şanslarını yeniden denemeye hazırlandıklarının en kuvvetli işareti verildi. Bu haftanın başında talihli zenginler Görülmemiş Kalkınmaya kendilerinin iştirak payı olarak ne tayin edileceğini heyecanla beklerken, hadiselerden nem kapmasını artık öğrenmiş olan Muhalefet gülümseyerek ellerini oğuşturuyordu.

Hükümet

İç Transferler...

Geçen haftanın sonunda, cumartesi günü saat 13.30 da, Ankarada Başbakanlık kapısı önünde nöbet bekleyen asker topuklarını sertçe birbirine vurdu. İçerden üç kişi çıkıyordu. Bir başta, iki elleri açık renk paltosunun cebinde, bol saçlı ve gözlüklü şişman biri vardı. Öteki tarafta, gene şişman, fakat şapkası sağ elinde bulunduğu için çıplak başı görünen uzun boylu, kruvaze paltolu, sol elinde bir evrak çantası taşıyan bir bankası yürüyordu. Ortada giden de uzun boyluydu. Beyaz saçları itinayla taranmıştı. Kruvaze siyah paltosu kendisine "ministeriel" bir hava veriyordu. Onun da sol kolu altında bir çanta görünüyordu.

Başbakanlığı terk eden bu, hürmete şayan üç zat; Şemi Ergin, Atıf Benderlioğlu ve Tevfik İleriydi. V. Menderes kabinesinin iki yeni Bakanı -Atıf Benderlioğlu ve Şemi Ergin- ve son günlerde onlardan hiç ayrılmayan Tevfik İleri sabah saat 10.30 da başlıyan ve aralıksız tam üç saat süren kabine toplantısından çıkan ilk Bakanlardı. Yüzlerinde üç saat Başbakanlığın mükellef döşenmiş, fakat havası ağır odasında kaldıktan sonra açık havaya çıkmanın verdiği canlılık görülüyordu. İki yeni Bakan ve onlardan son günlerde hiç ayrılmıyan Tevfik İleri Bayındırlık bakanına ait 0013 nolu makam arabasına bindiler. Makam arabasına uzun zamandanberi binmeğe alışık olan Ergin ile İleri bu mevzuda pek fazla tecrübesi olmıyan Benderlioğlunu ortalarına aldılar ve derin bir sohbete koyuldular.

İki yeni, bir eski Bakanın terk ettiği kabine toplantısı geçen hafta içinde yapılan kabine toplantılarının ikincisi idi. Bir gün evvelki toplantı daha uzun sürmüş, altı buçuk saat aralıksız devam etmişti. Nitekim pazar günü, herkes istirahatteyken Kabine bir üçüncü defa daha, gene Menderesin başkanlığında toplandı. İlk toplantının bir kısmında umumi meseleler ele alınmış, diğer kısmında, ise, V. Menderes kabinesi üyeleri, V. Menderes kabinesi hakkında görüşmeler yapmışlardı. O ilk toplantıyı takip eden gece Anadolu Ajansının bültenlerinde Kabinede yeniden bir değişikliğin yapıldığı haberi yer aldı. Boş olan dört koltuk, gene boştu. Sadece Bakanlar bir koltuktan alınmış, diğer bir koltuğa oturtturulmuştu. İmar Bakanı Medenî Merk, Başbakan yardımcısı oluyordu. Sanayi bakanlığına Sebati Ataman asaleten tâyin ediliyor, Koordinasyon bakanlığına ise Devlet Bakanı Abdullah Aker getiriliyordu. Hayrettin Erkmen İmar Bakanlığına vekâlet edecekti.

Bayram değil, seyran değil...

Böyle bir değişikliğe neden lüzum görülmüştü? DP li milletvekilleri dahi bu iç transfere şaştılar. Boş koltuklara tayin yapılsaydı, bu arada iç transfer bir mânâ ifade edecekti. Yahut Dr. Namık Gedik İçişleri bakanlığından alınsaydı, gene bu zamansız yer değiştirmenin su götürür tarafı olabilirdi. Ama bunların hiç biri varit değilken Beyfendinin ani

Medeni Berk - Abdullah Aker

Köşe kapmaca sever misiniz?

bir kararıyla yapılıveren değişikliğe ne mana verilebilirdi?

Aslında böyle bir değişikliğin Beyefendi için manası büyüktü. Büyüktü, zira bütçe arifesinde Kabine üyeleri arasında mevcut bazı ihtilâfların halli için -Başbakanın kanaatine göre- yol buydu. Beyefendi, hükümetinde huzur istiyordu.

Kabine üyeleri arasındaki anlaşmazlık Koordinasyon bakanlığının kuruluşundan bu yana devam edegeliyordu. Koordinasyon bakanlığı koltuğunda oturan Sebati Ataman bakanlığının bütün selâhiyetlerini hiç sakınmadan ve çekinmeden kullanıyordu. Üstelik, Ataman stabilizasyon programına sıkı sıkıya bağlıydı. Hal böyle olunca rahatı kaçan bazı Bakanların hışmı ufak tefek Koordinasyon Bakanının üzerinde toplanıyordu. Eli kolu bağlanan Bakanların başında Hasan Polatkan geliyordu. Zira, Koordinasyon Bakanının en ziyade müdahele etmek durumunda olduğu bakanlık, Maliye tabanlığı idi Polatkan, Samet Ağaoğlu ile olan mücadelesini zaferle neticelendirmişti. Agâoğlu, şimdi kabine dışındaydı. Bir zamanlar derin ihtilâf içinde bulunduğu Fatih Rüştü Zorlu ile arası da zahiren düzelmişti. Şimdi, görünüşte, Maliye Bakanı ile Dışişleri Bakanının arasından su sızmıyordu. Dışişleri Bakanının Beyfendi üzerindeki "hayırhah tesiri" malumdu. Polatkan, bu faktörü göz önünde tutmak zorunda kalmış ve fazla direnmemeyi tercih etmişti. Koordinasyon Bakanına gelince, esasen o vekâlet ettiği Sanayi Bakanlığı makam odasından çıkmıyor, Sanayi Bakanlığının makam arabasından inmiyor, her hareketiyle bu bakanlığı sevdiğini belli ediyordu. Öyleyse gitsin, Sanayi Bakanlığı yapsındı! Bu, Zonguldak milletvekili Sebati Ataman için de bir avantaj olacaktı. Bir sanayi merkezi olan seçim bölgesinden gelen heyetleri memnun etmek, böylelikle kolaylaşacaktı. Ne var ki, Hasan Polatkanın bu iyi dilekleri

Sebati Ataman
Kime niyet, kime kısmet?..

Atamanın pek hoşuna gitmiyordu. Zonguldak milletvekili Koordinasyon Bakanı olarak kalıp, Sanayi Bakan vekili olarak çalışmayı tercih ediyordu. Ama son söz, pek tabii iktidarın sayın başının olacaktı. İktidarın sayın başına ise bu mevzuda Zorlu ve Polatkan bir hayli işlemişlerdi.

Nitekim, geçen haftanın sonunda cumartesi günü kabinenin yaptığı oturumdan bir bahaneyle yarım saat evvel çıkan Sebati Ataman o toplantıda sâdece Sanayi Bakanlığını temsil etti. Bu defa zafer, Polatkan ve Zorlu tarafından kazanılmıştı.

Devlet kuşu...

Ancak boşalan Koordinasyon Bakanlığı koltuğuna kimin getirileceği, Atamanın bu koltuktan alınması kadar mühim meseleydi. Bakanlığa öyle biri getirilmeliydi ki işler "Ne şiş yansın, ne kebap" kabilinden kolaylıkla halledilsindi. Bu mesele, Başbakan Menderesi kabine toplantısından evvel bir hayli düşündürmüştü. Yeni Koordinasyon Bakanı kim olabilirdi? Bunun için Abduhlah Aker biçilmiş kaftandı. Aker, nasıl Milli Korunma Kanunu bıçağının en keskin olduğu devirde, Ekonomi ve Ticaret Bakanlığını iktidarın sayın başlarını memnun edecek bir liyakatle idare etmişse, bu defa da Koordinasyon Bakanlığını iktidarın sayın başlarını memnun edecek bir şekilde idare edebilirdi. Kaldı ki bundan böyle Beyfendi de

Buyurun Cenaze Namazına!

Peki, şimdi ne olacaktı? Hadiseyi, artık herkes duymuş bulunuyor. İran basınında Türkiye aleyhinde -Ne kadar yüksek olursa olsun bir Türk şahsiyeti aleyhinde değil, doğrudan doğruya aziz Türkiyemiz aleyhinde- bir neşriyat kampanyası açılmıştır. Vahame adını tanıyan ve sahibi bir milletvekili olan -Başyazarı "Muhalefet liderinin damadı" olan değil, Şahın Parlâmentosunda milletvekili olan- bir gazete kırıcı bir makale neşretmiştir. Makalenin manalı başlığı "Fırsatçı Türkler"dir. Yazar "Kendi hususi menfaatlerini bütün büyük anlaşmaların üstünde gören Türkler, fırsatçılık göstererek Ruslara yanaşmışlardır" diye başlamaktadır. Bundan sonra aynı parlak minval üzerinde devam eden yazar dâhiyane fikirlerini bağlamaktadır: "Memleketlerini ziyaret eden Eisenhower'e bir de ısmarlama nutuk söylettiler". Yazı öylesine beğenilmiş olmalıdır ki bunu Tahranın Farsça çıkan bir, Fransızca çıkan bir, İngilizce çıkan bir gazetesi derhal iktibas etmişler ve duyurmuşlardır. Tahran gibi başkentlerde yabancı dillerde neşredilen gazeteler ekseriya hükümetin görüşlerini aksettirdiğinden ve bu görüşleri gayrı resmi şekilde duyurmak vazifesini omuzlarında taşıdıklarından resmi çevrelerin bu görüşe karşı hiç olmazsa sempatik bulundukları hatıra gelebilecek ilk ihtimaldir. Unutulmamalıdır ki bundan bir müddet evvel bir başka Tahran gazetesi Türkiye Cumhurbaşkanını Amerikanın köpeği olarak gösteren bir karikatürü, ihtimal ki pek zarif bir espri olduğu düşüncesiyle, fütursuzca neşretmişti

Hâdise, üzerinde durmaya değer mi, değmez mi? Bu, pekâlâ münakaşa kaldıran bir husustur. Vahame gazetesi, Türklerin fırsatçı olduklarını, iki yüzlü bir politika takip ettiklerini ve kendi hususi menfaatlerini her şeyin üstünde görerek Ruslara yanaştıklarını yazmış. Eee ne olmuş? Gazetedir, yazar. Yazdığı doğruysa, yapılacak bir şey yoktur. Doğru değilse, işin doğrusunu duyurmak, ama mahkemelere koşarak değil, hakikatleri anlatarak duyurmak oradaki elçiliğimizin başlıca vazifesidir. Nitekim meşhur karikatür çıktığında Tahrandaki Büyük Elçimiz Yakup Kadri Karaosmanoğlu gerekli siyasi temasları yapmış ve meselenin hal yolunu bulmuştur. Tahrandaki Türkiye temsilcisi unutmamalıdır ki eğer iki memleket, iki millet arasındaki dostluk torpillenmek isteniliyorsa mükemmel bir çare vardır: Bir yabancı elçilik olarak Türkiye elçiliği, İranın kendi öz malı Vahame gazetesini dava eder! Vahame gazetesinin en amansız düşmanlarının bile dışardan gelen bu müdahale karşısında gazetenin yanında yer alacaklarından, bize karşı hususi bir hiddet duyacaklarından hiç kimsenin şüphesi olmamak gerekir.

Elbette ki Tahrandaki Türkiye Büyük Elçisi, diplomasiden anlayan bir İnsan olarak böylesine münasebetsiz teşebbüslere girişmeyecek, kendisini gülünç hale sokmayacak, muhafazası elzem bulunan Türk - İran dostluğuna aksatmaya çalışmayacaktır.

İnsanlar -ve milletler- aleyhlerinde fikir beyan edilmesini olgunlukla karşıladıkları müddetçe büyük sıfatına hak iddia edebilirler.

bizzat Koordinasyon Bakanlığının işleriyle uğraşmaya kararlıydı. O halde yapılacak şey, üzerine pek çok yıldırım çeken Koordinasyon Bakanlığının koltuğuna Menderesle takviyeli ve aslında itaatli "Büyük memur" hüviyetinden sıyrılmamış Akeri getirmekti.

Kabinede yapılan bu iç transfer Sebati Atamanın Koordinasyon Bakanlığından Sanayi Bakanlığına, Abdullah Akerin Devlet bakanlığından Koordinasyon Bakanlığına aktarılmasıyla bitmedi. Bunlar Başbakanın arzusu ile yapılan değişikliklerdi. Halbuki D P. Grubunun bazı değişiklikler istemesi de boş görülmeli ve hele şu bütçe arifesinde Grup gücendirilmemeliydi. D.P. li milletvekillerinin büyük bir kısmı Ankara Palas salonlarında, Anadolu Klübünde, Meclisteki merdiven altında İmar Bakanı Medeni Berkten şikayet ediyorlardı. D. P. li milletvekili İmar Bakanına gitsin, bir iş için ricada bulunsun da bu iş yapılmasın, bu olacak şey miydi? Halbuki Medeni Berk, D.P. milletvekillerinin bu ricalarından bıkmış, usanmıştı. Ricaların ardı arkası kesilmiyordu. Bakanın bunların hepsini yerine getirmesine imkân ve ihtimal yoktu. Bu bakımdan D.P. milletvekillerinin pek çoğu İmar Bakanından şikâyetçi idi. O halde yapılacak bir şey vardı: Hem bütçe arifesinde D.P. li milletvekillerini gücendirmemek, hem de imar işlerinde bir hayli ehliyet kesbeden Medeni Berki muhafaza etmek. Bu-un formülü kolayca bulunuverdi. Medeni Berk Devlet Bakanı ve Başbakan yardımcısı yapılacaktı. Böylelikle hem Başbakan vatan sathındaki imar işlerinde kıymetli bir müşavirden mahrum kalmayacaktı, hem de Medeni Berke -yersiz de olsa- kızanların dediği olacaktı. Buna rağmen, Berkin, protokolde dahi olsa diğer, bütün Bakanların üstüne sıçrayıvermesi Tenis Klübünün eski başkanının üzerine yeni yıldırımlar çekti. Bunlar milletvekili değil, Bakan yıldırımlarıydı. Bu yüzden, Kabinedeki hizipleşmeler son tâdillerden sonra da ortadan kalkmadı.

Boş koltuklara gelince, Beyfendi onları bir müddet daha doldurmamak kararındaydı. Bu yüzden kabineye dışardan adam almak istemiyordu. Öyleyse ne "yapmak lâzımdı? Derhal vekâlet müessesesine müracaat edildi. Zâten Menderes kabinelerinin Bakanları bir kaç bakanlığı idare etmekte ehildi. İmar Bakanlığının vekilliği Ekonomi ve Ticaret Bakanı Hayrettin Erkmene verildi.

Böylece uzun zamandır kabinede beklenen tadilât Başbakanın arzularına göre yapıldı. Fakat beklenen tadilât bu değildi. Umumi efkâr çok daha sevimli bir değişiklik umuyordu. Halbuki Dr. Namık Gedik, herkesin hayretten bir karış açılmış gözleri önünde İçişleri bakanlığında oturmakta ve bu sıfatıyla valilere emir vermekte devam etti

C.H.P.

(Kapaktaki politikacı)

iktidar hazırlıkları

Geçen haftanın bitmek üzere olduğu saatlerde, yani pazar gecesinin ilerlemiş bir vaktinde Ankarada bir gazetecinin ev telefonu çaldı. Hattın öbür ucunda bulunan C. H. P. nin genç ve ihtiraslı -onun için de dinamik- Adana milletvekili Dr. Suphi Baykamdı. Dr. Suphi Baykam bir gece evvel, son dakikada aldığı haber üzerine Kayseride yapılan Merkez ilçe kongresinde bulunmak maksadıyla başkentten ayrılmak zorunda kalmış, bu yüzden gazeteciyle pazar günkü randevusunun iptal mecburiyetini hissetmişti. Ankaraya döner dönmez de ilk iş olarak gazeteci dostunu aramıştı. Dr. Baykam bundan bir buçuk yıl kadar evvel, aynı gazeteciyle birlikte gene Kayseriye giderek il kongresinde bulunmuş, ikisi de o tarihte D. P. nin bu "kale" sinin C H. P. ye ne derece sempatik ve sıcak davrandığını görerek hayret etmişlerdi. Telefonda, gazeteci arkadaşı Kayseriyi nasıl bulduğunu sorduğunda Adananın çalışkan milletvekili:

Suphi Baykam
Seyyar top

"— Azizim, dedi geçen defaya nazaran Kayseride mübalağasız beş misli ileri gitmişiz."

Politikacılar tevazuyu sevmezler ama, Dr. Baykamın teşhisinde bir hata vardı. Pazar günü, şehrin ortasındaki sinema binasında yapılan Merkez İlçe kongresi C. H. P. nin bu Orta Anadolu şehrinde beş mislin çok üstünde bir derecede kuvvet kazanmış olduğunu gösterdi.

O gün, ilan edildiği gibi saat tam 10 da kongre açıldığında sinema binasının içi ve dışı tamamiyle doluydu. Halkın son derece heyecan içinde bulunduğu, azimle taşdığı bir bakışta hissediliyordu. Fakat hepsi bu değildi. Parti idarecilerinin de işlerini iyi bildikleri, ince düşüncelere sahip oldukları derhal anlatılıyordu. Sahne perdeyle örtülüydü. Perde açıldığında, arkada İsmet İnönünün ikişer metre boyunda beş resminin bulunduğu görüldü. Bu resimler memleket hizmetine vakfedilmiş bir ömrün beş mühim safhasını gösteriyordu. İsmet İnönülerden biri Garp Cephesinin Muzaffer komutam İsmet Paşaydı. Onun yanında, Lozandaki başarılı Baş delege İsmet Paşa duruyordu. Onu, Atatürkün 1 numaralı mesai arkadaşı ve Başbakanı İsmet İnönü takip ediyordu. Daha sonra Cumhurbaşkanı İsmet İnönü ve nihayette Muhalefet lideri İsmet İnönü geliyordu. Bütün kongre, görülmemiş heyecan içinde ayağa fırladı ve gök gürültüsünü andıran alkışlar dakikalarca sürdü. İstisnasız bütün gözler sevgi yaşlarıyla dolmuştu. Delegeler ve dinleyiciler "Yaşa İsmet Paşa" diye tezahürat yapıyorlardı. Kongre, çalışmalarına böyle bir hava içinde başladı. Ankaradan misafir gelen Dr. Suphi Baykam ve Hamza Eroğlu hayatlarının en büyük istikbalini orada gördüler. Konuşmalar alakayla takip edildi. Fakat en çok alkışlanan sözler, Kayseri halkının ruh haletini ortaya koymak bakımından alaka çekti. Kayseride Ticaret Odası seçimlerini C. H. P. mensupları kazanmışlardı. - Hayret, hâlâ Halkçı olduğunu saklamayan tüccar var!- Fakat Kayseride, seçimlerin iptal edileceğine dair rivayettir dolaşıyordu. Dr. Baykam bundan bahsetti ve şöyle dedi:

"— Ellerinden geleni artlarına koymasınlar. Seçimleri iptal ederlerse, bu sefer daha kahir ekseriyetle kazanırız."

Eğer sinema salonu alkıştan yıkılmadıysa, bunun sebebi binanın gayet sağlam temeller üzerinde bulunmasından başka şey değildi.

Canlı bir parti

Geçirdiğimiz son pazar, C.H.P. için bütün yurtta bir zafer günü oldu. D. P. kongre toplamaktan aciz halini muhafaza ederken altıoklu bayrak hemen her tarafta dalgalandı ve o bayrakla beraber büyük kütleler harekete geldiler. İnanılmaz derecede dinamik çıkan ve bir başın emri altındaki ayakların politikada en tesirli silah olduğunu ispat eden Genel Sekreter İsmail Rüştü Aksal Karadeniz kıyılarındaki başarılı turnesinde merhaleleri birbiri peşine alıyor, gittiği yerlerde partisine karşı sa dece sevgi değil, aynı zamanda hakiki bir güven sağlıyordu. Daha başka ekipler, daha başka bölgeleri hallaç pamuğu gibi attılar. Bunların arasında Aydın da vardı İstanbul ise, mutad veçhile hareketli pazarlarından birini yaşadı. C. H. P. hayatiyetinin delillerini vermekte devam ediyor, kongreler toplanıyor, partililer iman tazeliyor, memleket meselelerine karşı kütlelerin alakalarını mu-

hafaza ettikleri -ümit kırıcı başka işaretlere rağmen- ortaya çıkıyordu. Buna mukabil, D. P. yi sanki bir mezarlık sükûneti kaplamıştı. Hakikaten, seneler ve seneler, Genel Başkan istemediği için büyük Kongrelerini toplamaya lüzum hissetmeden oturmayı kabul eden, Büyük Kongresini toplamayan bir siyasi teşekkülde kalmaya razı olan Demokratlar on sene evvelki enerjilerinin, dinamizmlerinin tamamını Halkçı komşularına terketmişler, kaderin kendilerine reva göreceği akibete kendilerini hazırlıyorlardı.

Ankaradaki hazırlıklar

Fakat on sene evvele nazaran, ortada bir fark göze çarpıyordu. On sene evvelki muhalif parti D. P. iktidara hiç bir hazırlığı bulunmaksızın gelmiş, belki de bu yüzden asla başarılı bir iktidar olamamıştı. Buna mukabil C H. P. pazar günleri memlekette heyecanlı bir hava yaratırken, hafta aralarında Ankarada kendisini iktidara hazırlıyor, yarın karşılaşacağı meselelerin hal tarzını arıyordu. Başkentin Kızılay meydanına bakan Genel Merkezdeki Araştırma Bürosu, Müdür Osman Okyar ve yardımcıları Doğan Avcıoğlu ve Coşkun Kırca gibi üç kıymetli ilim adamının gayretleri sayesinde iki sene içinde son derece kıymetli bir müessese halini almıştı. Müstakbel İktidarın davaları burada uzun uzun tetkik ediliyor, bir formüle bağlanıyordu. Araştırma Bürosunun yanında vazifesini müdrik milletvekilleri de şahsi mesaiyle Meclise sunacakları tasarıları hazırlıyorlardı. Bu tasarıların içinde memleketin son derece mühim meselelerini ele alanlar da vardı ve bunlardan biri üzerine uzun zamandan beri eğilmiş başını geçen hafta içinde kaldıran Ankara milletvekili Hıfzı Oğuz Bekata oldu.

Temel mesele

Hakikaten geçen haftanın başında Salı akşamı tıknaz, saçları dökülmüş, esmer politikacı kravatının düğümünü biraz daha gevşeterek "Oh.. nihayet bitti" dediği zaman saat 11.30 u gösteriyordu.

Bekatanın çalışmaktan yorulduğu açıkça belli oluyordu. Biten şey ise Türkiyede ilk öğretim seferberliğine nüve teşkil edecek bir kanun teklifiydi. Hemen hemen aynı saatlerde yeni Milli Eğitim Bakanı Atıf Benderlioğlu, hâlâ bakanlığının heyecanı içindeydi.

Bir kanun teklifinin Ankara milletvekilini bu kadar yorması, bu derece çalışmaya mecbur etmesi nedendi? Bekata teklifi hazırlarken neden bu kadar yorulmuş, neden bu kadar zaman harcamıştı?.. Gerçi Kanun teklifi dört, beş sahifenin içine sığıyordu. Sığıyordu ama o kadar sahifede hülâsa ediliveren teklifi hazırlamak için nice istatistikler elden geçirilmiş, nice yabancı memleket mevzuatı tekrar tekrar incelenmiş nice kitaplar satır satır okunmuştu. hasasen Bekata, bu kanun teklifini 1950 yılında hazırlamağa başlamıştı. O devre milletvekili seçilemeyince çalışmalarına ara vermiş, 1957 seçimlerinde tekrar Ankara milletvekili olarak Meclise girince, bıraktığı yerden işine bütün hızıyla yeniden başlamıştı. İşte, tam üç sene göz nuru dökülerek hazırlanan kanun teklifi ancak geçen haftanın başında Salı gecesi bitmişti.

Kanun teklifine şöyle bir göz atanlar Hıfzı Oğuz Bekatanın işi biraz mübalağa ettiğini, fazla büyüttüğünü zannedeceklerdi. Bekata teklifinde bir "Öğretmen ve okul işleri genel müdürlüğü" kurulmasını istiyordu. Böyle bir teklife "Canım bu da bir iş mi" diyecekler çıkacaktı. Bu iktidar neler kurmamıştı. Bir kalemde iki Bakanlık ihdas edenler bir Genel Müdürlük mü kuramıyacaklardı?

Ne var ki, dört kelimenin içine sıkıştırılan bu başlığın ardında kocaman bir ilk öğretim davası yatıyordu. D. P. hükümetinin yıllar yılı diline sakız ettiği ve her yeni Milli Eğitim Bakanının parlak beyanatlarına malzeme teşkil eden İlk öğretim dâvası...

Bekata bunu kanun teklifinin gerekçesinde inceden inceye izah ediyor ve diyordu ki:

"Türkiye toprağının kalkınması, üzerinde yaşıyan insan unsurunun kalkınmasına bağlıdır. Bu sebeple, eğitim kalkınmasıyla başlamayan hiç bir kalkınma hakiki bir kalkınma olamaz."

Ankara milletvekili eğitim kalkınmasındaki birinci adımı ilk öğretim davasına bağlamaktaydı.

100 senelik fark...

Bekata yaptığı incelemeler sonunda ilk tahsil mecburiyetinin 23 Eylül 1913 de 1620 sayılı kanunla konduğunu, daha sonra Türkiye Cumhuriyeti Anayasasına 87. madde olarak bu keyfiyetin alındığını farketti. Demek ki İlk öğretim mecburiyetinin kabul edilişinden bu yana tam 46 yıl geçmişti. Bu 46 yıl içinde elde edilen, bir hiç mesabesindeydi. Bu günkü istatistiklere göre, Türkiye nüfusunun ancak yüzde 60'ı okuma yazma biliyordu. Üstelik bu istatistik yüzdesiydi. Yani istatistik memuru "okuma yazma biliyor musun?" diye sormuş ve ona verilen cevaba göre bu nisbet ortaya çıkmıştı. Bu demekti ki yüzde 60 ın büyük bir kısmının okuma yazması hecelemekten ibaretti.

Kayseriden bir görünüş
"Okumamız yok ama, Kayseriliyiz!"

Türkiyedeki ilk öğretim yaşında bulunan çocuk sayısı ise 4 milyon civarındaydı. Bu 4 milyonun ancak yarısı okuyabilmekteydi. Hem de nasıl? İkili, üçlü, dörtlü tedrisat tatbik edilen ve üst üste oturulan mekteplerde. Böylece memleketimizde ilk öğretimin mecburi kılınışının üzerinden yarım asra yakın bir zaman geçtiği halde çocuklarımızın ancak yarısını okutabilme imkânları bulunabilmişti. Bunun sebebi açıktı. Okul yoktu. Öğretmen yoktu...

Hıfzı Oğuz Bekatanın, öğretmen yetiştirme ve Türkiyedeki öğretmen sayısı bakımından verdiği rakamlar da enteresandı. Normal olarak bir sınıf 30 öğrenciden müteşekkil kabul edildiği taktirde Türkiyede ilk tahsil çağında ki çocukları okutabilmek için 146 bin öğretmene ihtiyaç vardı. Halan mevcut olan öğretmen sayısı

ise 51145 idi Buna göre, daha 94855 öğretmen lazımdı.

Halbuki Türkiyede bir senede bin öğretmen yetiştirilmekteydi. Bu hesaba bakılırsa, ancak 94 sene sonra Türkiyenin 1959 senesindeki öğretmen ihtiyacı karşılanacaktı. Demek arada bir yüz senelik fark vardı. Bu tempoyla hareket edildiği takdirde Türkiyede öğretmen ihtiyacının karşılandığı yıllar, muhtemelen ayda tedrisata başlıyacak bir üniversitenin açılış merasimiyle aynı seneye rastlayabilecekti!

O halde yüz yıl sonra dahi öğretmen ihtiyacı bakımından bir adım bile ilerlenmiş olmıyacaktı. Hele buna ölüm, emekliye ayrılma, Bakanlık emrine alınma gibi faktörlerle, memleketimizin büyük bir süratle artan nüfusu da katılırsa yüz sene sonra iş, içinden çıkılmaz bir hale gelecekti.

Ya okul adedi?.

Okulların adedi meselesine gelince, da insanı nikbinliğe sevkedecek mahiyet arzetmiyordu. Bugün Türkiyedeki okuma yaşında olan çocuklar için 30 bin ilk okula ihtiyaç vardı. Eldeki mevcut okul sayısı ise 21 bindi.

1950 den 1959 senesine kadar ilkokul yapılması için sarfedilen para 227 milyon liraydı. Bu iş için senede ortalama 25 milyon lira ayrılabiliyordu. Bu para ile de bir yılda ancak 250 okul binası inşa edilebilirdi. Öyleyse bu tempo ile gidildiği takdirde ancak 36 - 40 sene sonra bugünün ihtiyacı karşılanabilecekti. Hal böyle olunca okul binası ihtiyacı bakımından da yarım asırlık bir rötar vuku bulacaktı Kaldı ki D. P. iktidarının "Her köye bir okul" prensibine göre bu hesap pek kısır kalıyordu. D. P. iktidarı vaadini tutarak her köye bir okul yapmağa kalksa, inşaası gereken okul sayısı 40 binin üzerinde olacaktı. O zaman da rötar yarım asırdan 1 asıra otomatikman çıkıyordu.

Gazeteci Hıfzı Oğuz

Bütün memleketin, meşhur "Eğitim Komisyonu Raporu" dolayısıyla Eğitim durumumuzun acı manzarası karşısında ırkildiği sırada hazırlanan bu kanun tasarısı şu günlerde dikkati Hıfzı Oğuz Bekatanın üzerine çekecektir. Bekata, 1957 seçimlerini takiben girdiği Mecliste bilhassa bütçe müzakereleri sırasında İktidar hatipleri ve bunların başında Başbakan Menderesle yaptığı çetin mücadeleler dolayısıyla adını duyurmuştur.

Başkentin bu muvazeneli ve itidalli milletvekili dogma büyüme Ankaralıdır.

Hıfzı Oğuz Bekata 1911 yılında Ankarada doğdu. Çakmakçıoğullarından Müderris Bekir Sıtkının oğludur. İlk ve orta tahsilini Ankarada yaptı. Sonra Bursa lisesinde okudu.

Hıfzı Oğuzun Milli Eğitim mevzularına yakınlığı tab'ındaki okuma merakından başladı. Bu merak, gene Hıfzıyı yazı yazmaya sevketti ve delikanlı, çok genç yaşta basın hayatına karıştı. 1926 - 27 yılları arasında İstanbulda çıkan Resimli Perşembe, Asri Hafta, Büyük Gazete ve Yeni Ses gazetelerine yazılar yazdı. Bir taraftan da tahsiline devam ediyordu. Genç Hıfzı bu gazetelerde yazdığı yazılarla kendini tatmin edemedi. Kendi kendine bir mecmua çıkarmağa başladı. Gençlik mecmuasının çıkışı böyledir. Bir yıl kadar devam eden neşir hayatından sonra, Gençlik yerini Mehtaba bıraktı. Hıfzı Oğuz hala bir taraftan tahsiline devam ederken bir taraftan da mecmuasının işleriyle meşgul oluyordu.

Seneler genç yazarı olgunlaştırdı. Bursada çıkan Yeşil Yurt gazetesine evvelâ makaleler, sonra Başmakale yazmağa başladı. Başmakalelerine karşı aldığı telif ücreti 50 kuruştu. Bekata şimdi bunları anlatırken tatlı tatlı gülümsemekte ve "Oldukça iyi paraydı 50 kuruş, o zaman" demektedir.

Bekata ve lideri
Eş merak: Eğitim

Bekata 1933 yılından itibaren Çığır mecmuasını çıkarmağa koyuldu. Mecmuanın zaman zaman muharrirliğini, musahhihliğini, mesul müdürlüğünü, daha doğrusu her şeyini yaptı.

Politikacı Hıfzı Oğuz

Çığır mecmuası neşir hayatına devam ederken Hukuk Fakültesini bitiren Hıfzı Oğuz, Ekonomi ve Ticaret Bakanlığında vazife aldı. Memuriyeti sırasında Sanayi Genel müdür muavinliğine kadar yükseldi. 1948 yılında da Ankaradan milletvekili seçildi. Genç milletvekili tek parti devrinin ağır havasına ayak uyduracaklardan değildi. Grupta yaptığı konuşmalarla göze battı. Ağır tehkidler yapmaktan çekinmiyordu. Çok Partili rejim Bekatanın işini kolaylaştırdı.

Hasan Sakanın Başbakanlığı sırasında geçen bir hadise Bekatanın ne derece atak bir milletvekili olduğunu ortaya çıkardı. D. P. nin yeni olduğu sıralardaydı. Hasan Saka hükümeti şekere zam yapmıştı. Nevar ki aynı hükümetin Başbakanı hâdiseden daha birkaç hafta evvel şekere zam yapılmıyacağını kati bir lisanla açıklamış ve Sakanın beyanatı gazetelerde manşetlere çıkmıştı.

Meclis kapalıydı. Parti kongreleri yer yer yapılıyor ve milletvekilleri umumi mevzular üzerinde konuşuyorlardı. Şeker fiatlarına yapılan zammın üzerinden bir hafta geçmişti ki Bekata Kırıkkale C.H.P Kongresinde devrin Başbakanı için şunları söyledi:

"— Bir müddet evvel şekere zam yapmayacağını açıkça ifade eden bir hükümet başkanı, bir müddet sonra sözlerinin hilafına hareket ederse onun yeri artık, hükümet başkanlığı değildir. Bunu Mecliste sizlerin hesabına hükümetten soracağız.."

Bekatanın bu sözleri derin akisler yaptı. Devrin Başbakanı hakkında söylenen bu sözden dolayı Bekata ne parti disiplinine aykırı hareket ettiği iddiasıyla cezalandırıldı, ne de C.H.P. den ihraç edildi. Bekata hakikaten sözünü tuttu ve bir takrirle meseleyi Meclise getirdi. Aynı mesele ile ilgili bir gensoru da o zaman muhalefeti temsil eden D. P. tarafından verilmişti. Bekataya rica edildi. Genç Ankara milletvekili takririni Meclisten geri aldı ama. C. H. P. Grubunda meselenin görüşülmesinde ısrar etti. Grupta yaptığı birbuçuk saatlik konuşması Saka hükümetinin İstifasını hazırlıyan amillerden biri oldu.

1950 yılına kadar C. H. P. milletvekili olan Bekata 1950 - 57 yılları arasında Ankarada C. H. P. seçimleri kazanamadığından Meclisten uzak kaldı. İktidarın el değiştirmesiyle bir çok politikacıda vaki olan değişiklik biraz yaşlanan, daha olgunlaşan Bekatada görülmedi. Ankara milletvekili 1943 ile 50 arasında neyse gene o kaldı. İktidardaki bir partinin mensubu olarak yaptığı tenkidleri bu sefer muhalefetteki bir partinin mensubu olarak yapmakta devam etti. Tenkidlerinin ne dozunu, ne üslubunu değiştirdi. Beğenmediği şeyleri, eskisi gibi açıkça, fakat bir parlamento adamı edası içinde ifade etti. 1954 seçimlerinde giriştiği "Karma liste" denemesi netice vermedi. Ankarada şans 1957 de C. H. P. ye, dolayısıyla Bekataya güldü. Bekata 1957 yılından sonra devrin Başbakanı Menderese Meclisin bir celsesinde şöyle demiştir:

"— Benim bildiğim Başbakan, B.M.M. ne hesap verme mevkiinde, onun önünde diz çökerek onun emir-

lerine inkıyat etme mevkiinde olan adamdır."

Ankara Milletvekili buna yakın sözleri bir başka devrin Başbakanı Hasan Sakaya da söylemişti. Ne var ki o devrin Başbakanı ile bu devrin Başbakanı arasında "hesap verme" mevzuunda ufak bir anlayış farkı mevcuttu.

Bekatanın milletvekilliği sırasında en fazla üzerinde durduğu mevzular Milli Eğitim mevzuları oldu. Öğretmen aylıklarının ayarlanmasıyla alâkalı kanun, Köy Enstitüleri mezunu öğretmenlerin ücretten maaşa geçirilmeleri hakkındaki kanun Bekatanın hazırladığı ve Meclisin kabul ettiği kanunlardır.

Para.. para.. para..

İşte aynı Bekata gene Milli Eğitim mevzularından birinin, hem de en mühiminin üzerine bir kere daha eğiliyordu. Ankara milletvekili kanun teklifini hazırlarken, bunun mali cephesini unutmamış, lüzumlu paranın kaç lira olacağını ve bunun temini için neler yapılması lâzım geldiğini de inceden inceye hesaplamıştı.

Bir ilk okulun yapılması için -mahalli yardım ve imkânlar da dikkate alınarak- 100 bin lira sarfedilmesi lâzım geliyordu. Bugün Türkiyenin ihtiyacı olan 15 bin okulun yapılması için böylece 1 milyar 500 milyon liraya ihtiyaç vardı.

Öğretmen yetiştirme meselesine gelince, bir öğretmenin yetişmesi için sarfedilen para 16 bin lira civarındaydı. 94 bin öğretmen yetiştirmek için demek ki gene 1 milyar 500 milyon lira bulmak gerekiyordu. Bu rakam bütçenin hemen hemen yarısı kadardı. Bir kalemde bulunması imkansızdı. Zira bütçede böyle bir fon ayrıldı mı imar hareketlerini durdurmak, mucizevi kalkınmanın senede bir iki ay işleyebilen şeker fabrikalarını yapmamak zorunda kalınacaktı.

Bekata bunun için de bir formül buldu. 5 veya 10 senelik bir program yapılacaktı. Eğer program 5 senelikse yılda 600 milyon, 10 senelikse 300 milyona ihtiyaç vardı.

Demek ki yapılan hesapla 100 senede elde edilecek ilerlemeyi planlı ve programlı olarak 5, en geç 10 seneye sığdırmak imkanı sağlanabiliyordu. İşte "Öğretmen ve okul işleri genel müdürlüğü" adı altında kurulacak müessese bunu sağlıyacaktı.

Ancak senede 300 veya 600 milyon bulmak da kolay mesele değildi. Devlet bütçesinden bu miktarda bir paranın Milli Eğitim için ayrılması imkansızdı. Bu para nereden ve nasıl sağlanacaktı ?

Bekata, bunun için bazı formüller ileri sürmekteydi, Meselâ, Milli piyangodan elde edilen gelirin yüzde 50 si alınabilirdi. Futbol bahsi müşterekinden bir miktar bu iş için ayrılabilirdi. İhalelerde yatırılıp ta, hazineye irad kaydolunan teminat akçeleri ile at yarışları v. s. gibi oyunlardan elde edilecek gelirlerin bir kısmı da bu umum müdürlüğün emrine verilebilirdi. Tabii devlet bütçesinde de Milli Eğitim için ayrılacak miktar biraz arttırılacaktı.

Ankara milletvekili Hıfzı Oğuz Bekata teklifini, bu mecmuanın baskıya verildiği sıralarda Meclis Başkanlığına sunmuş olacaktır. Tasarı ilgili komisyonlarda incelendikten sonra Meclis umumi heyetine gelecektir.

Gerçi D. P. iktidarı devrinde böyle bir kanunun kabul edilebileceğini hiç kimse hatırından dahi geçirmemektedir. Komisyonun Demokrat çoğunluğu teklifi şüphesiz reddedecektir. Fakat hadise iki hakikati ortaya koyacaktır. Bunların birincisi, C.H. P. nin yarın alacağı iktidara ciddi şekilde hazırlandığı hakikatidir. İkinci hakikat Milli Eğitim mevzuunda bu tasarı vesilesiyle açılacak olan müzakerelerde belirecektir. Bu, Milli Eğitim meselemizin ehemmiyeti ve bugünkü "hali pür melali" dir.

Bekata C.H.P. idarecileriyle birlikte
Yaramaz bir çocuk

Kıbrıs

Devletsiz Cumhurbaşkanı

«Durumum bir istisnadır. Siyasi ihtirasım yoktur. Sadece Cemaate hizmet etmek istiyorum. Başka şartlar altında aday olmazdım. Anlaşmaları ben imzaladım. Ben tamamlamalıyım. Esasen ilk Cumhurbaşkanlığı devresini tamamlıyacağımı sanmıyorum."

Kıbrıs Başpiskoposu Monsenyör Makarios böyle konuştuktan bir gün sonra, 13 Aralık Pazar günü Kıbrısın ilk Cumhurbaşkanlığına seçildi. Makarios bu sözleri, din adamı vasfının Devlet Başkanlığı makamında zararlı olup olmayacağını soran bir Türk gazetecisine söylüyordu.

Başpiskoposun siyasi ihtirası reddeden bu sözlerinde durup durmayacağı -hele konuşan bir Yunanlı olduktan sonra- hiç belli değildir. Ama artık belli olan bir şey varsa, o da Makariosun Kıbrıs Rum Cemaati içinde hakikaten büyük bir kuvvet olduğudur. Hakikaten, pazar günü büyük heyecan içinde yapılan seçimlerde Makarios büyük bir ekseriyetle seçimleri kazandı.

Makarios bu başarıyı, aleyhindeki bütün kampanyalara rağmen kazanmıştır. Rakibi Klerides, bir yandan yarı - komünist AKEL partisi tarafından, diğer yandan da Makariosun Enosisten vazgeçmesine kızan eski EOKA'cıların bir kısmı tarafından destekleniyordu. Rodos mülakatının sonunda Makariosa tam desteğini vaad etmiş olan General Grivas ise, bir yarım dönüş yaparak, kardeşi Dr. Grivas vasıtasıyla seçimlerde hiçbir adayı desteklemediğini bildirmişti. Eski EOKA liderinin bu tavrı, sağcı Rumlardan hâlâ Enosis fikrine bağlı olanları oylarını kullanmakta serbest bırakıyordu. Bu da Makariosun aleyhine işler zannediliyordu.

Şimdi Makariosu bekleyen önemli vazifeler vardı. Seçim kampanyası çok sert geçmiştir. Yer yer çarpışmalar ve cinayetler olmuştur. Makarios, ilk iş olarak Rum Cemaati arasında barışı kurmak zorundadır. Bunun için fakir halk tabakalarına daha fazla refah temin etmesi lazımdır. Makarios bu maksatla Amerika, İngiltere, Türkiye ve Yunanistandan yardım isteyeceğini açıklamıştır. Fakat, Makariosun şimdi halletmesi gereken en büyük istifham, 19 Şubat 1960 günü doğacak olan çocuğun bir ucube olmadığını dünyaya göstermektir.

Hafıza-i beşer nisyan ile malul değildir.

Geçen haftanın ortasında bir akşam, Ankaradaki Merkez Cezaevinin orta boylu, şayanı hayret derecede geniş omuzlu, güldüğü zaman altın dişleri görünen müdürü gardiyanlar tarafından evinden çağırılıp hapishaneye geldiğinde saat sekizi geçmişti. Kendisine 10. Koğuşun sakinlerinden, artık âdeta demirbaşından Ülkü Armanın ani olarak rahatsızlandığı, ateşinin kırka yaklaştığı, arkadaşları ve bilhassa can kardeşi Beyhan Cenkci tarafından hastahaneye gönderilmek istendiği bildirilmişti. Müdür Kemal Günal genç gazetecinin tedavisinin cezaevi revirinde yapılıp yapılmadığını sordu. Aldığı cevap müsbet oldu. Doktor bulunmadığından arkadaşlarının yardımına koşan ve revirde çalışan bir mahkûm Armana peniciline yapmış, fakat ateş, inmek bir yana, yükselmekte devam etmişti. Koğuşun gardiyanı gerektiği gibi alakâlanmayı reddetmiş, bunun üzerine mahkûmlarla arasında bir atışma cereyan etmiş müdüre haber vermek zarureti ortaya çıkmıştı.

Ülkü Arman on günlük bir açlık grevinden yeni kurtulmuştu. Bünyesi henüz zayıftı. Ankara - Hilton ise, içerdekiler hakkında "Bırak monşer, kahraman olmak için giriyorlar. Başımıza bela mı edelim?" diyip viskisini vicdanı rahat olarak yudumlayan her meslekten -hatta gazeteci- kibar zevatın zannettiğinin aksine hiç de Hiltona benzemiyordu. Sobaya kömür atıldığında iki küçük oda cehennemden bir köşeye dönüyor, pencereler açılıyor, hararet biraz geçince tekrar dondurucu halini alıyor, helaya gitmek için dahi sıcaktan soğuğa geçmek, mütemadiyen suhunet değiştirmek gerekiyordu. Hela bir parça hava almak maksadıyla meşhur Bulvara çıkanlar, eğer üzerlerine bir şey almazlarsa rüzgar anaforundan mutlaka hasta olup dönüyorlardı. Ülkü Armanın nahif vücudu dayanamamış, genç gazeteci gripe yakalanmıştı. O akşam, koğuş gardiyanına başvurulduğunda adeta kendisini kaybetmek üzereydi.

Cezaevi müdürü, Ulusun yazı işleri müdürüyle gerektiği gibi alakadar oldu. Gerçi "icap eden yerler" e telefonla akıl danışmadı değil ama, oralardan da müsait cevap alınca süratle bir taksi çağırttı ve Ülkü Armanı Numune hastahanesine sevketti. Hastahanede Ülkü Armana ilk tedavisi yapıldı. Genç gazetecinin yatması lâzımdı. Fakat, doğrusu istenilirse, Armanın gözü "Taş paviyon"u kesmedi. "Taş paviyon" mahkûmlara ayrılmış bulunan kısımdı. Yaşama şartları feciydi. Hele bundan bir müddet evvel bir mahkum, iddia olunduğuna göre nöbetçi jandarmaya para yedirip kaçmış bulunduğundan mahkûmlar, hasta mahkûmlar yataklarında kelepçeleniyorlar, hattâ bir kısmı karyolalarına prangalanıyorlardı. Ülkü Arman bin zahmetle yeniden hapishaneye döndü. Cezaevi, "Taş

Ülkü Arman

Farelerden kurtuldu

Paviyon"un yanında adeta cennetti. Fakat koğuşta kalması da mahzurluydu. Revire yatırıldı. Orada da kendisine iyi muamele edildi. Doktorlar candan alaka gösteriyorlardı. Oda, iki, üç kişilikti. Ülkü Arman orada bir kaç günde ateşini yendi Açlık günlerinde kaybettiği kiloların bir kısmını da aldı. Fakat genç gazeteci ciddi bir tedaviye ihtiyaç gösteriyordu.

Bu arada Beyhan Cenkçi, bir bakıma tek başına kaldığı koğuşunda kitaplarıyla ve resimleriyle uğraşıyordu. Gazetecilerin üzerinde, Metin Tokerin çıkmasının hemen akabinde âdeta bir "şiddet havası" esmişti. Beyhan Cenkci, idareye haber vermeden ranzasını değiştirdiği mucip sebebiyle Metin Tokerden devraldığı ve pencere kenarında bulunan ranzasından alınıp eski yerine iade edilmişti. Bunun, usullere uyan bir tarafı yoktu. Koğuşta ranza değiştirmek, izine bağlı tutulmuyordu. Ortada misaller vardı. Hem de bin tane.. Nihat Subaşı çıktığında Fatih Fuat onun yerini almış ve kimse sesini yükseltmemişti. Mehmet Taşkesen başka cezaevine gittiğinde, "Polis" onun yatağına geçmişti. Bir Demokrat gazete sahibi olan ve esas mesleği itibariyle mandracılıkla meşgul bulunan Ahmet Yazırlı da geldiğinden beri üç ranzayı fütursuzca değiştirmiş, savcılık hiç bir usulden bahsetmemişti. Fakat Beyhan Cenkci pencerenin kenarına gelince sanki kıyamet kopmuş, idare harekete geçmişti. Bunun sebebi yok değildi. Ranzanın bir başka -ve Demokrat tanıdıkları bulunan- talibi vardı. Üstad, atlayınca hiddete gelmiş ve mektuplarla Ulus yazı İşleri Md. nün oradan alınmasını istemişti. Gerçi hadise dallandığından ranza ona da kalmamış, bir yaşlı öğretmen oraya getirilmişti ama bu şekilde davranış Ankara Hiltonun genç gazetecilerinin yüreklerinde telâfisi imkânsız bir eziklik yaratmıştı. Burada da mı Halkçı- Demokrat tefriki bahis mevzuu olmalıydı ?

Fakat geçen haftanın başlarında bizzat Adalet Bakanının alâkasıyla alınan bir karar bütün bunları unutturdu. İdare, Ülkü Arman ile Beyhan Cenkcinin aileleriyle, tıpkı Fatih Fuad gibi müdürlük odasında görüşmelerine müsaade etti. Zaten aynı müsadeden, bir devreden sonra, mutad görüşme mahallinin camları arkasından İsmet İnönü ile birbirlerine seslerini duyuramamaları mucip sebebiyle Metin Toker de istifade ettirilmişti.

Zavallı "Kahraman"lar! Gerek Bakanın, gerekse idarenin bu küçücük alâkası, iki genç gazeteciye dertlerinin bir kısmını unutturdu. Hatta, bin defa çağırdıkları avukatları Muhiddin Kılıçın, ihtimal ki politik bir fayda görmediğinden, zahmet edip cezaevine kadar gelmeye yanaşmamasının, onların dertlerine tercüman olmayı reddetmesinin manevi üzüntüsünü bile...

Dış Ticaret

İlmin sesi

Geçen haftanın ortasında bir gün saat 15 de Ankaradaki Siyasal Bilgiler Fakültesinin Konferans salonunda toplananlar, ellerinde olmaksızın bundan bir kaç yıl evveli hatırladılar. Bundan bir kaç yıl evvel, Prof. Turhan Feyzioğlunun dekanlığı sırasında gene böyle toplanılır, gene böyle münakaşalı oturumlar yapılırdı. Sonradan bu âdet ortadan kalkmıştı. Fakültenin Fikir Klübü, malûm hâdiseleri takiben bir ölü devreye girmişti. O gün, uzun bir fasıladan sonra, ilk "Tartışmalı Açık Oturum" yapılıyordu. Mevzu, Türkiyenin Müşterek Pazara katılıp katılmaması idi. Açık oturuma katılanlar, C. H. P. Araştırma Bürosu Müdürü ve İstanbul İktisat Fak. sinin eski İktisat Doçenti Osman Okyar, S. B. F. İkt. Doçentlerinden Besim Üstünel, S.B.F. Sosyal İktisat Profesörü Cahit Talas ile Fakülteyi Feyzioğluyla birlikte terkeden eski İktisat Asistanı, şimdiki C. H. P. Araştırma Bürosu üyesi Coşkun Kırca idi. Açık oturuma İktisat Profesörü Sadun Aren başkanlık ediyordu. Büyük salon tıklım tıklım dolmuştu. Maliye Enstitüsünün bulunduğu birinci katı zemin katındaki konferans salonuna bağlayan karanlık merdiveni inerken, iki eski Üniversite üyesinin zihninde türlü hatıralar canlandı. Acaba Fakülte eski Fakülte miydi? Fakat, Konferans Salonunun kapısından içeri girip talebelerin arasından geçerek kürsüye doğru ilerlerken kopan alkışlar, Fakültenin yine de eski Fakülte olduğunu gösteriyordu. Fikir Klübünün, meselenin önemini düşünerek davet ettiği Maliye ve Çalışma Bakanlıklarının temsilcileriyle Ticaret Odaları Birliğinin bir temsilcisi de ön sırada Fakülte mensuplarıyla bir arada yer almışlardı. Amplifikatör -her zamanki gibi- bozuktu boyuna parazit yapıyordu. Fakat, -yine her zamanki gibi- ne kürsüdekiler, ne de salondakiler mikrofonla ilgileniyorlardı. Salondakiler öğrenmek ve sormak istiyorlardı. Kürsüdekilerin ise, söyleyecekleri şeyler vardı. Önemli olan da buydu.

Çeşitli fikirler

İlk konuşmayı Osman Okyar yaptı ve Müşterek Pazar Andlaşmasının anahatlarını ve bu Andlaşmaya göre Altılar ekonomisinin alacağı manzarayı izah etti. İkinci konuşma, Coşkun Kırca tarafından yapıldı. Kırca, ilk önce, Türkiyenin Müşterek Pazara girmesi veya girmemesi diye bir meselenin bahis mevzuu olmadığını, bütün meselenin Müşterek Pazara girmemizin hangi şartlarla olması gerektiğinin tesbiti olduğunu belirtti ve bu şartların ne olduğunu açıkladı. Konuşmasının son kısmında Kırca, Türkiyenin Batı medeniyetine yönelmiş olmasının, onun Müşterek Pazara katılmasını gerektirmeyeceğini, bu meselenin ideolojik bir mesele olmadığını ve Altıların Batı Camiasını ve medeniyetini temsil iddiasında olamayacaklarını izah ederek, Müşterek Pazara girip girmememizin, herşeyden önce, iktisadi menfaat esasına göre halledilmesi gerektiği neticesine vardı.

Üçüncü konuşmayı yapan Doç. Besim Üstünel, Müşterek Pazara katılmamızdan bazı faydalar doğabileceğini belirtti. Bu faydalar şunlardı: Yardım imkânları sağlanması, daha geniş bir pazar içinde sınai tesislerimizin daha rasyonel çalışması ve ihraç mallarımızın sürümünde karşılaşabileceğimiz güçlüklerin önlenmesi. Ancak Üstünel, temel tesislerin az olması ve tenkit seviyenin düşüklüğü gibi, gelişmemiş memleketlere has bünyevî sebeplerle sanayimizin hayli uzun bir müddet gümrük himayesi altında gelişmesi gerekeceğini, uzun bir süre sağlanmadan Müşterek Pazara girmenin mahzurlarının faydalarından büyük olacağını belirtti.

Daha sonra konuşan Prof. Dr. Cahit Talas, Müşterek Pazar memleketlerinde cari olan iş hukuku esaslarının bizim tarafımızdan da kabulü gerekeceğini anlattı. Gerçi, sendika hürriyetinin tam olarak tesisine veya grev hakkının kabulüne üye devletleri zorlayan hükümler Roma Andlaşmasında mevcut değildi. Ancak, gayesi entegrasyon olan bir camiaya katılınca, bu camia içersinde sosyal münasebetlerin esasını teşkil eden temel kaidelerin bizim tarafımızdan benimsenmesi gerekeceği de aşikârdı.

Günün en ilgi çekici konuşmasını Prof. Sadun Aren yaptı. Mülkiye koridorlarında yüzlerce talebenin üstünde rastlanan cinsten, kalın, kahverengi, geniş çizgili elbisesiyle, genç profesör, hafif, tatlı bir ses ve iddiasız bir edayla hakikatleri dile getiriyordu. Arene göre, Müşterek Pazara girerken, üzerinde büyük dikkatle durmamız gereken nokta, kalkınmamız için ilerde ihtiyacımız olacak politika vasıtalarının elden çıkarılmaması idi. Gelişmemiş bir memleket serbest piyasa mekanizmasına kendisini bırakarak kalkınamazdı. Halbuki, Altılarla bir gümrük birliği teşkil etmemiz demek, sınai mamûllerimiz bakımından serbest piyasa mekanizmasını olduğu gibi kabullenmemiz demekti. Altılar piyasası içinde, gümrük vergileri, onların yerini tutan dahili vergiler, ithal ve ihraç kontenjanları ve lisansları, döviz kontrolü, Devlet sübvansiyonları, sermaye plasman mahallinin tesbiti gibi politika vasıtalarına başvurmak, prensip itibariyle yasaktı. Halbuki, modern iktisat teorisi, gelişmemiş bir memleketin kalkınmak için yapacağı plânları tatbik edebilmek maksadıyla bu vasıtalara başvurmasını gerekli kılıyordu. Demek ki kalkınmamız ileri bir safhasına gelinceye kadar lüzumlu olabilecek hayli uzun bir süre için bunlardan vazgeçmemize imkân yoktu. Bu imkân bize tanınırsa, o zaman Müşterek Pazara girmemiz elbette ki Türkiye için faydalı olurdu. Yok, eğer bu imkân Türkiyeye tanınmazsa, o zaman, nasıl Güney İtalya Kuzey İtalyayla birleştiği zaman kurulan gümrük birliği Güney bölgesinin fakirleşmesine sebep olmuşsa, Türkiye için de aynı akıbet mukadder olacaktı. Türk sınai mamullerinin Altıların, sınaî mamulleriyle bu şartlar altında rekabet edebilmesi ancak devamlı devalüasyonlarla mümkün olacaktı. Devalüasyon demek ise, aynı malı satın almak için daha fazla mal vermeğe razı olmak demekti. Bu da fakirleşmeği hızlandıran bir sebep olacaktı.

Yunan Rekabeti

Siyasal Bilgiler Fakültesindeki açık oturumda bu çok ilgi çekici konuşmalardan birkaç gün önce, Brükselde Müşterek Pazar çevreleriyle müzakerelerde bulunan Türk hey'eti Ankaraya avdet etmişti. Dışişleri Bakanlığı Milletlerarası Ekonomik İşler Dairesi Reisi Semih Günverin başkanlık ettiği heyet, Müşterek Pazar çevreleriyle nihaî müzakereler yapmamıştı. Şimdiye kadar yapılan bütün müzakereler -diplomatik tabiriyle- "istikşafi", yâni hazırlayıcı müzakerelerdi. Bu hazırlık müzakerelerinden çıkacak olan formül daha sonra Türk hükümetinin ve Müşterek Pazar Bakanlar Konseyinin tetkikine arz edilecek ve asıl müzakereler ondan sonra başlayacaktı.

Türk Hey'etinin Brükselde karşılaştığı en büyük zorluk, sevgili komşumuz Yunanistandan geldi! Yunanistan, bizim gibi az gelişmiş bir memleket olmanın doğurduğu müşterek uzun vadeli menfaatleri hiçe saymakta tereddüt etmiyor ve ticarî rekabet avantajları sağlamak için bizim açıkça aleyhimizde olan teklifler ileri sürmekten çekinmiyordu. Halbuki, Yunanistanın bu tarzda hareketi, neticede, her iki memleketin birden Müşterek Pazara karşı pazarlık kudretini azaltıyordu.

Yunanistanın teklifleri şunlardı:

İKTİSADİ VE MALİ SAHADA

Yunanistan Roma Andlaşmasının gümrüklerin indirilmesi için koyduğu müddet ve kaidelerin kendisine tatbik edilmesinden önce on yıllık bir hazırlık devresi istiyordu. Ancak Atina, bu hazırlık devresinin ilk yılının sonunda gümrük vergilerinde yüzde beş bir indirme yapmayı, aynı devrenin altıncı yılının sonunda da bir yüzde beş indirim daha yapmayı kabul ediyordu. On yıl sonra ise aynen Roma Andlaşmasma tâbi olacak, yâni en çok yirmiiki yıl sonra Altılara karşı gümrüklerini kaldırıp dış âleme karşı da müşterek tarifeyi tatbik edecekti. İthalâtın liberasyonu konusunda da Yunanlılar çok ileri teklifler getirmişlerdi. Atina, daha şimdiden ithalâtını OECE esaslarına göre yüzde doksanbir nisbetinde libere ettiğini söylüyor ve hazırlık devresini takip edecek olan ilk veya ikinci yılın sonunda liberasyon nisbetini yüzde yüze çıkartacağını bildiriyordu. Yunanistan, bu arada, Altıların hâlen kendisinden ithal ettikleri tütünün iki mislini almayı taahhüt etmelerini sağlamağa çalışıyordu. Hele bu sonuncu teklif tamamen Türk tütünleri aleyhine tevcih edilmişti.

Şartlarımız

Yunan tekliflerine Türkiyenin uymasına imkân yoktu. Türkiyenin İlk iş olarak hâlen çok düşük olan ad'valorem gümrük tarifesini yükseltmesi lâzımdı. Bu yükseltme işi yapıldıktan sonra Türkiye, belki de ilk oniki yıllık hazırlık devresi içinde muayyen zamanlarda çok cüz'i bazı indirmeler yapmağı düşünebilirdi. Altılara karşı gümrüklerimizin indiril mesinin hızlanması ikinci oniki yıllık devrede, yani intikal devresinde başlayacaktı. Bununla beraber Türkiye, Roma Andlaşmasındaki ihtiyat tedbirlerine dair Hükümlerden istifade etmeyi, yâni belli bir sanayi kolunda buhran veya tediye bilançosu, müşkülleri çıkması hâlinde gereken tedbirleri almak hakkını mahfuz, tutmak istiyordu. Liberasyon bakımından, uzun yıllar için Altılara karşı dahi özel kolaylıklar göstermemiz fiilen kabil değildi. OECE içinde aldığımız liberasyon tedbirlerinden aynen Altılar da istifade edeceklerdi. Zirai politika konusunda Türkiye Altıların Türk zirai mahsullerini müşterek tarifede dış aleme karşı himaye etmelerini istiyor, uzun vadeli ve sabit fiyatlı mübayaa mukaveleleri akdini talep ediyor ve Altılar içinde herhangi bir ayırıcı muameleye tâbi tutulmaması hakkında taahhüt bekliyordu. Müşterek Pazar çevrelerine göre, Türkiyenin Altılardan muhtelif şekillerde sağlayabileceği yardımın yıllık miktarı on sene için 100 - 150 milyon dolar civarında olabilecekti. Ancak, Müşterek Pazar bu meblâğı muayyen projeleri tasvip ettikten sonra sırf bu projelerin finansmanı için verecekti.

Plân ve Müşterek Pazar

Aslında, gümrük tarifemizi münasip şekilde yükseltsek bile, bu esaslar, gümrük politikası bakımından ilerisi için çok önceden bağlanmamız mahzurunu doğuracaktır. Türkiyenin, ciddi bir yatırım hamlesine girişmesi takdirinde liberasyon sahasında ilerlemesi ise, zâten imkânsız hale gelecektir. Bu sebeple, Ocak başında ileri sürecekleri mukabil tekliflerinde Altıların bilhassa liberasyon konusunda bizi daha geniş davranmağa sevkedecek mükellefiyetleri yüklemek istemeleri ihtimali vardır. Bütün mesele, Prof. Arenin temas ettiği noktada düğümlenmektedir: Türkiye merkezi bir plânlama sistemi tatbik edecek inidir? Bu takdirde elindeki politika vasıtalarını mahfuz tutması nasıl sağlanabilir? Bütün bunlar, yakında memleketimize gelecek olan meşhur Hollandalı plâncı Prof. Tinbergen tarafından İlk anda sorulacak sorulardır. Tinbergen'in yapacağı planda kalkınma hızını kendi kendisine tesbit etmesi kabil değildir. Bu siyasi bir tercih ifade eder. Tinbergen bunu Hükümetten soracaktır. Herşey yıllık yatırım yüzdemizin yüzde yirmiden aşağı olmamasını gerektirdiğine göre, eğer Tinbergen'e böyle bir esas verilecekse, gümrük vergileri konusunda da, liberasyon konusunda da hayli serbest kalmamız icab edecektir. Burada akla gelen soru şudur: Plânın esasları meydana çıktıktan sonra Müşterek Pazarla nihai müzakerelere başlamak daha doğru olmaz mı? O zaman, Müşterek Pazarla ortaklığımızın şartlarını daha sarih görebilecek hâle gelmeyecek miyiz? Plânın anahatları bile belli olmadan şimdiden kendimizi şu veya bu derecede bağlamak, plânın tatbikatında aksaklıklar olması neticesini doğurmayacak mıdır?

DÜNYADA OLUP BİTENLER

Asya

Vişnu Gökten İndi!.

«Eğer Vişnu gökten inmemiş olsaydı, ben deli miyim ki bu kadar yol tepip de buralara geleyim? O, Vişnudan başkası olamaz! Bütün dünyayı bir anda mahvedecek kudreti elinde tutuyor da, onu saklıyor; saklıyor ki kötülüğün kökünü kazımak gerekince kullansın. Hem, bize aç kaldığımız zaman buğday gönderen, şu koca koca barajları diken o değil mi?".

Bu sözleri geçen haftanın sonlarında 70 yaşında bir Hintli kadın söylüyordu. Adı Kanti idi. Yeni - Delhinin 10 mil güneyindeki Mehrauli Köyünde oturuyordu. Vişnunun gökten indiğini duyar duymaz değneğini kaptığı gibi 100 mil ötede kızının ve torunlarının oturduğu köye gitmiş, onları da alıp Koruyucu İlâhı görmek için yollara düzülmüştü. Rengarenk dotileri ve sarileri içinde geçen Çarşamba tam bir buçuk milyon Hintli zâten trenle, kamyonla, kağnıyla Palam hava alanını Yeni-Delhiye bağlayan 11 millik yola yığılmışlardı. Kanti bunlardan sâdece biriydi. Bu bir buçuk milyon sefil, fakir insanın kalbini aynı saf mistik inanç doldurmuştu: Vişnu geliyordu, Vişnuyu bağırlarına basacaklardı! Vişnu, Amerika Birleşik Devletlerinin bütün tarihinde -Lincoln'den sonraki- en büyük Başkandı. Ike'ın ta kendisiydi. Ike Hindistanı ziyaret eden ilk Amerikan Cumhurbaşkanıydı.

Başkan, saat tam 17 de Palam Hava Alanına indi. Afganistandan geliyordu. Kabil ile Bagram Hava Alanı arasındaki yolu dolduran yarım milyon Afganlı ona o kadar tezahürat yapmışlardı ki Başkanın uçağı saat 14 yerine 14,30 da kalkabilmişti. Ike, Afganistanda ancak altı saat kalabilmişti. Fakat, bu altı saatin Afgan tarihinde büyük bir yeri olacaktı. Çünkü Ike, Afganistanı da ilk ziyaret eden Amerikan Cumhurbaşkanıydı.

Ike ile Zahir Şah bu vesileyle Afganistanın özel durumunu tetkik ettiler Afganistanın Sovyet Rusyayla büyük bir hududu vardı. Afgan Hükümeti, bu sebepten dolayı Moskovayla iyi geçinmek zorundaydı. Gene bu sebeple, Kremlinden gelen yardım tekliflerini reddedemezdi. Gerçi, Afganistana yapılan Sovyet yardımları bir aralık Kabildeki Amerikalıların gözünü korkutmuştu. Fakat, sonradan anlaşılmıştı ki Sovyetlerin Afganistana karşı askeri bir harekete girişmeğe niyetleri olmadıktan başka, yardımın idaresi için Afganistana gelen birkaç Sovyet teknisyeninin, İslâm dinine derinden derine bağlı Afganlılar arasında ciddi bir sızma hareketinde bulunmaları da hayli güçtür. Zahir Şah, Ike'a,

Eisenhower
Sulh havarisi

Amerikadan daha az yardım aldığını da hatırlattı. Eğer Amerika Sovyet Rusyayla rekabet etmek istiyorsa, Afganistan bu rekabette Moskovanın Washington'u geçtiği bir diyardı. Amerika bunun icaplarını hemen yerine getirmeliydi. Ike, bütün bu sözleri büyük anlayışla karşıladı.

Nehru
Bir "Saygıdeğer"

Şah ve Başkan tam mutabakat halinde ayrıldılar.

Ike'ı Palam hava alanında Hindistan Cumhurbaşkanı Rajendra Prasad ile Başbakan Pandit Cevahir Lal Nehru karşıladılar.

Mutad merasimden sonra açık bir otomobile binildi. 75 yaşındaki Prasad oturmuştu. İki büyük lider, Ike ile Nehru, ayakta duruyorlardı. Otomobil meydanı terkeder etmez, halkın görülmemiş tezahüratı başladı. Başkanın Basın Sekreteri Hagerty, ömründe bu kadar büyük bir kalabalık ve bu kadar muhteşem sevgi gösterisi hatırlamadığını, yaşlı gözlerini silerek anlatıyordu. Bir an geldi ki otomobil yürüyemez oldu. Yeni-Delhi radyosu, Hindistana gelen hiçbir yabancı resmi misafirin bu kadar muazzam tezahüratla karşılanmadığını söylüyordu. -Bulganinle Kruçefin de Hindistanı ziyaret ettikleri bu vesileyle hatırlandı- Halkın tehacümünün altında otomobilin parçalanması muhtemeldi. Bunun üzerine 70 yaşındaki Nehru bir delikanlı çevikliğiyle otomobilden indi, bir polis jipine atladı ve büyük misafirine halk kütleleri arasından bizzat yol açmağa girişti.

Ertesi günü Hint Parlâmentosunun iki Meclisinin müşterek bir oturumunda konuşan Başkan Eisenhower şöyle diyordu: "Hindistan, geçen on yılın bütün muvaffakiyetsizliklerini bastıran büyük bir zaferin timsalidir." Başkan bu sözleri niçin söylüyordu? Sovyet dünyasına karşı kurulmuş olan tarihin en kudretli ittifakının lideri, bu nötralist memleketi niçin bu kadar övmek lüzumunu hissetmişti? Başkan şöyle diyordu: "Bütün insanlık bu toprağa çok şey borçludur. Fakat, biz Amerikalıların sizlerle ayrı bir müşterek tarafımız vardır. Siz de, biz de, daha ilk günlerimizden beri, milli siyasetimizi Demokrasinin geliştirilmesi gayesine yönelttik. Her ikimiz de, kendi vatandaşlarımızın kalkınmasını ve inkişafını, Devletin kendi halkına veya başka halklara tahakküm etmesinde değil, ona hizmet etmesinde gördük." Ike'ın Hindistanı övmesinin sebebi de. Hint milletinin onun şahsında Koruyucu Vişnuyu bağrına basmasının sebebi de, işte bu kadar açıktı.

Ike, Hindistana tam vaktinde gelmişti. Kızıl Dragonun pençeleri Himalayanın bembeyaz zirveleri üzerine kan rengi gölgeler düşürmeğe başlamıştı. Ike, Hindistana, herhangi bir tecavüze karşı Amerikanın arkasında olduğunu bilmesi gerektiğini söyledi. Ike, bunu söylerken Nehrunun hiçbir ittifakı hattâ hiçbir garantiyi kabul etmeyeceğini, edemeyeceğini takdir ediyordu. Nitekim Nehru, herşeye rağmen nötralist politikasına devam edecekti. Fakat, o da kalbinin ta içinden Ike'ın verdiği

teminata müteşekkirdi. Amerikanın silâhlarının Hindistana, az askerî masraf yaparak elinden geldiği kadar hızla kalkınmak imkanını verdiğini o da biliyordu. Bunu bildiği için değil miydi ki Ike'ı karşılamağa gitmeden birkaç saat önce Ayan Meclisinde şöyle haykırmaktan çekinmemişti: "Komünist Çinin sınır bölgelerimize kargı giriştiği tecavüzler bir büyük tarihi vakıanın sadece bir cüzzüdür. Bu tarihi vakıa, dünya ihtilâfının mihrakının Avrupadan Asyaya doğru kaymasıdır. Hint Milleti Kuzey sınırlarımızdaki tehlikeye karşı tam bir birlik içinde karşı koymalıdır. Milleti, gayelerine vâsıl olmak için daha fazla fedakarlığa davet ediyorum."

Nehrunun bu büyük tarihi vakıayı açıkça ortaya koyması, Asyada önümüzdeki yıllarda yeni gelişmelere yol açacaktır. Fakat, şimdilik sâdece zemin hazırlanmakta, herhangi bir müşahhas adım atılmamaktadır. Bunun içindir ki Başkan Eisenhower, Karaçideyken Eyüp Hanın kendisine verdiği 12 sayfalık büyük muhtıradaki ısrarlı taleplere rağmen, Hintli ve Afganlı liderler Pakistanlı komşularıyla olan toprak ihtilâflarından kendisine bahsetmedikçe, bu ihtilâfları halletmek için arabuluculuk yapmak niyetinde değildir. Ike, Eyüp Hana, Pâkistanın Amerikanın askeri ve iktisadi yardımına ve tecavüze karşı en sağlam garantisine güvenmesi gerektiğini açıkça söylemiştir. Fakat, komşuları barıştırmanın yolunun eski hesaplara karışmamaktan geçtiğini de görmektedir.

Ike, Perşembe günü otomobille yanında oğlu olduğu halde Rajgat'a gitti. Saat tam 8,45 te Ike, dünyanın en asil, en ölmez ruhlarından birinin huzurundaydı. Ike, Gandinin mübarek mezarına çelenk koyuyordu. Daha sonra, eski bir Hint adetine uyarak, oğlunun yardımıyla Mahatmanın aziz hâtırası için bir ağaç dikti. Cuma günü ise Ike, Başkan Prasadla birlikte Dünya Ziraat Fuarını açtı. Cumartesi günü, Başkan Prasadın meşhur "Moğol Bahçeleri" nde saat 16.30 dan 17.30 a kadar verdiği 5 bin kişilik muhteşem kabul resminde bulundu.

Pazar sabahı saat tam 8 de Ike, Hindistan Protestan Katedralindeki ayinde dua ediyordu. Saat 10.10 da uçâkla Agra'ya geldi. Evvelâ meşhur Taç Mahali ziyaret etti, sonra bir zirai eğitim merkezini ve bir örnek köyü gezdi. Öğleden sonra tekrar Yeni - Delhiye dönmüştü. Saat 16.30 da Ram Lilada kendi şerefine tertiplenen büyük halk toplantısına gitti. Yarım milyon insan muazzam meydanı doldurmuştu. Ike burada da, her yerdeki gibi muhteşem sevgi gösterileriyle karşılandı. Pazartesi günü sabaha karşı saat 5,55 te Ike yanında Pandit Nehru olduğu, halde ikametine tahsis edilmiş olan Rashtrapatibhavan Sarayından ayrıldı. Dev Boeing 707. Palam meydanını Tahrana müteveccihen saat tam 6.40 ta terkediyordu.

Rıza Şah Pehlevi
Para, para!.

Tahran ve Atina.

Ike, Pazartesi sabahı saat 8.45 te Mehrabad hava alanında Rıza Şah Muhammed Pehlevî tarafından karşılandı. Mehrabad ile Tahran arasındaki yola yığılmış muazzam bir kalabalık Amerika Cumhurbaşkanına, yine büyük bir tezahürat yaptı. Saat 9.45 te Şah ile Başkan arasında başlayan özel görüşmeler esnasında üzerinde en çok durulan konu, Amerikanın İrana askeri ve iktisadi yardımını arttırması arzusu oldu. Ike, bu talebin prensibinde mutabık olmakla beraber, İranın kalkınma projeleri ve bünye reformları konusunda Amerikan eksperleri ile işbirliği yapılarak hazırlanan planların hakikaten tatbik mevkiine konulması gerektiğini imâ etmekten de kendisini alamadı. Şah ile Başkan, Irak durumunun arzettiği muhtemel tehlike ihtimalleri üzerinde mutabık kaldılar. Ike öğle yemeğini Şahla birlikte yedikten sonra Atinaya müteveccihen Tahrandan ayrıldı.

Cezayir

Facialar serisi

«Pazar günü öğle yemeğini Mösyö Bonnet ve karısıyla beraber yemiştik. Çocuklar bir kenarda oynuyor, biz de oturuyorduk. Tam o sırada çiftliğimizin kahyalarından Muhammet Yamir içeri girdi ve hepimizi kendi dairesinde kahve içmeğe davet etti. Yamir altı aydan beri bizimle çalışıyordu. Ciddî ve çalışkan bir gençti. 15 gün önce mahalli emniyet birliklerine iltihak için Askerlik Şubesinden davet almıştı. Saat 15'i biraz geçe Yamire gittik. Orada kahve ve likör içtik. Yamir, bir müddet sonra birkaç dakika için müsaade istedi ve dışarı gitti. Beş dakika sonra da ben, yandaki dairemizde uyur bıraktığım kızım Marie - Laurence'a bakmak için dışarı çıktım. Tam o anda, eve doğru gelen âsileri gördüm ve saklandım. Mösyö Bonnet'in, asilerden, kadın ve çocuklara dokunmamalarını rica ettiğini duyuyordum. İçlerinden biri, merak etmemesini söyledi. Âsiler kocamı, Mösyö ve Madam Bonnet'yi dışarı çıkardılar. Üçünün de elleri bakır tellerle bağlanmıştı. Tam o sırada, çiftliğimizin bekçileri Ruellon ile Korzik hiçbir şeyden habersiz, ellerinde av tüfekleriyle avluya girdiler. Âsiler onları farkeder etmez derhâl ateş açıp ikisini de cansız yere serdiler. Daha sonra, kocam Mösyö Loubat ile Bonnet'leri çiftliğin traktörüne bindirdiler ve üzerlerine makineli tüfekle ateş ederek öldürdüler." Bu sözleri, Cezayirde Affreville katliamından sonra Madam Loubat kendisini kurtaran subaylara söylüyordu.

Yarım zafer

Affreville katliamının ertesi günü toplanan Birleşmiş Milletler Genel Kurulu Siyasi Komisyonu 26 oya karşı 38 oyla, Asya - Afrika grupunun Cezayir konusundaki karar tasarısını kabul etti. 17 devlet çekimser kalmış, Fransa ise oya katılmamıştı. Türkiye çekimserler arasındaydı.

Arap karar tasarısı aslında gayet makul tasarıydı. Tasarıda ilk önce, Genel Kurulun Cezayir halkının kendi mukadderatını tayin hakkını tanıdığı belirtiliyordu. 16 Eylülde General de Gaulle'ün ağzından en resmi şekilde aynı hakkı tanımış olan Fransanın, tasarının bu maddesine niçin muhalefet ettiğini anlamağa imkân yoktu. Tasarının son maddesinde ise, Genel Kurulca iki tarafa ateş kesilmesi ve Cezayirde yapılacak referandumun garantilerinin tesbiti için müzakerelere girişmeleri tavsiye ediliyordu. Bizzat General de Gaulle aynı esaslar üzerinde müzakereyi kabul ettiğine göre, Fransanın bu maddeye karşı itirazının manâsı eğer referandumun kontrolünün sadece ve sadece Fransız Ordusu tarafından yapılmasında ısrar etmek ise, Cezayir milliyetçilerinin bu maddeyi, Genel Kuruldan geçirmekte büsbütün hak kazanacaklarında zerrece şüphe olamazdı.

Arap taleplerinin bu kadar haklı olmasına rağmen, Asya - Afrika Grubu, Genel Kuruldan 2/3 çoğunlukla bir tavsiye kararı geçirebilmek maksadıyla, Arap tasarısının geri alınmasını ve onun yerine Pâkistanın daha umumi bir tasarı vermesini kabul etti. Pakistan tasarısında, General de Gaulle'ün 16 Eylül demecinden bahsolunmak suretiyle Cezayire kendi mukadderatını tayin-hakkının tanınması isteniyor ve ilgililerin bu-

Dünyaya bakış

« TARAFSIZLAR »

Bir kelime, İkinci Dünya Harbinin sonundan bu yana diplomasi lisanında moda oldu: "Tarafsızlar veya frenkçesiyle "Nötralistler". "Tarafsızlar" kelimesiyle kasdettiğimiz milletler Güney - Doğu Asya, Ortadoğu ve Afrikada tam bağımsızlığını yeni kazanmış veya hâlâ sömürge hâlinde yaşayan milletlerdir. Askerî kudret, iktisadi zenginlik ve kültür seviyesi bakımından pek geri olmalarına rağmen "Tarafsızlar"ın son onbeş yıl içinde bu kadar büyük bir önem kazanmalarının sebebi, dünya nüfusunun takriben üçte ikisine varan bu muazzam kütlenin, kuvvetli bir tesanüde sahip olmasıdır.

Bu tesanüdün kaynaklarından birincisi manevidir. Daha onbeş yıl öncesine varıncaya kadar bu memleketler sömürge idiler. Bir kısmı halâ öyledir. Bu milletler, Batı kültürünün gitgide yayılması ve bir seçkin tabakanın ortaya çıkması neticesinde, sömürge olmayı insan haysiyetine aykırı bulmağa başlamışlardır. İstedikleri, bağımsız olmak, aşağı görülmemek ve sömürülmemektir. Bu milletleri, sömürgecinin, hatasını anlayıp onlara yardıma âmâde olduğu hâllerde bile bağımsızlık istemeğe sevkeden unsur budur. Maddi zayıflık bu manevi atılışın kuvvetini frenleyememektedir. Şimdiye kadar ki tecrübeler de, bu atılışın, durmak bir tarafa, gittikçe hızlandığını ispat etmektedir. Bu milletler için ilk hedef sömürgeciliktir. Bu milletlere, Kuzeyden gelen tehlikeye karşı durmak için, Batı sömürgeciliğine veya onun kalıntılarına bir az daha tahammül etmek tavsiyesinde bulunmak saçmadır. Bir insanın, göğsüne saplı hançerin acısını unutup, ilerde kafasına inecek saldırmanın tehdidini uzaklaştırmak için çabaladığı görülmüş şey değildir. Batı medeniyetine girmek için uğraşan bu milletler, Batı Devletlerine yeter derecede itimat etmemektedirler ve Batı sömürgeciliği Asya ve Afrikadan tamamen atılmadan -pek haklı olarak- itimat etmeyeceklerdir. "Bandung ruhu" denilen his dayanışmasının mânâsı işte budur.

Türkiyeye, Batı sömürgeciliği kapitülâsyon yoluyla sinsi sinsi girmek istemiştir. Fakat, Türkiye hiçbir zaman sömürge olmamıştır. Batı, tek bir defa bu yola doğrudan doğruya teşebbüs etmiş, lâkin yüzgeri çevrilmiştir. Türk Milleti, sömürge idaresine baş eğmenin acısını hiçbir vakit tadmamıştır. Bu sebepledir ki Türk milliyetçiliğinin Batı ile temaslarını dostluk esası üzerinden tekrar kurması daha kolay olmuştur. Üstelik asırlık tecrübeler, bizde, Kuzeydeki tehlikeye karşı geleneksel bir şuur yaratmıştır.

Bununla beraber, Türkiyenin, yine de, "Tarafsızlar"la müşterek pek çok noktaları vardır. Atatürkün "tek dişi kalmış canavar"a karşı şahlanan Asyanın lideri olduğunu, kalbi erimiz hâlâ iftiharla dolarak tekrar etmiyor muyuz? Batı sömürgeciliğiyle savaştığımız devirde bize yardım etmek isteyenlerin elini -Kuzeyden uzandığı zaman bile- tutmadık mı? Ama, yine de, kendi benliğimizi korumak iradesine sahip değil miydik? Milliyetçi Türkiye ile milletlerarası komünizm arasındaki rabıtalar, bir gün, bu bağımsız şahsiyetin varlığına tahammül edemeyen Kuzey komşumuz tarafından koparıldı mı?

İşte bütün bunları hatırlarsak, bir Nehrunun, bir Nasırın, kendi benliğini feda yolunda olduğunu nasıl söyliyebiliriz ? Arap milliyetçiliğinin Dicle kıyılarında, Hint milliyetçiliğinin de Himalâya zirvelerinde milletlerarası komünizmle karşı karşıya geldiği şu sırada bunu söylemeğe hakkımız yoktur. Biz, Batının müttefikiyiz ve öyle kalacağız. Fakat, Asya ve Afrikadaki bu insanlar Batının müttefiki olmağı istememekte tamamen haksız mıdırlar? Bu insanları, hele bizim, anlayışla karşılamamamız, bir az da, kendi mazimizi inkar etmek, benliğimizi unutmak değil midir? Bu soruların cevapları, burada tekrarına lüzum göstermiyecek kadar açıktır.

"Tarafsızlar" arasındaki tesanüt, kaynağını bir ikinci müşterek unsurdan daha almaktadır. Bu milletlerin büyük çoğunluğu, kalkınmalarının ilk hızlanma safhasına bile girmemiştir. Bu memleketlerde adam başına düşen milli gelir, bugünün zengin milletleri kalkınmaya başladıkları zaman oralardaki miktarın ancak 1/3 ü ile 1/5 i arasındadır. Mevcut tasarruf ve sermayeleri, şimdiki zengin memleketlerin o zaman sahip olduklarının çok altındadır. Bu memleketler, zenginlerin hiç bir zaman sahip olmadıkları -üstelik, başdöndürücü bir hızla artan- bir nüfusun baskısı altındadır. Zenginlerin zenginleşmeğe başladıkları devrede yaptıkları gibi, bu gelişmemiş milletlerin sömürecekleri başka memleketler de yoktur. Nihayet, teşebbüs zihniyeti, teknik seviye ve kültür, bu memleketlerde, bugünün zenginlerinin ilerlemeğe başladıkları zaman bile karşılaşmadıkları bir düşüklüktedir.

Bu muazzam meseleler, aşağı yukarı, bizim de davalarımızdır. Bundan da fazla olarak, dünya tarihinin bilmediği derecede korkunç bir sefaletten kurtulmak için çabalayan, insanlık haysiyetlerini korumak için savaşan bu milletleri sevmek, onlara karşı hakiki bir anlayış göstermek, herşeyden önce, insanlık ahlâkının pek basit bir icabıdır. Üstelik, bu milletler sefaletle mücadele ederken, insanlık haysiyetinin icaplarını bir tarafa bırakan hunhar bir disiplini tevcih zorunda kalabilirler. Aç insanlardan, hürriyete herşeye rağmen bağlı kalmalarını istemek, boş bir hayalden ibarettir. Muhakkak ki, aç insanın bile hürriyetten vazgeçmesi geçici olacaktır, Sefalet azaldıkça, elbette ki hürriyet ışığı her tarafta parlamağa başlıyacaktır. Ama, Batıya düşen vazife, elindeki büyük imkânları kullanarak, aç insanı hürriyet içinde kalkındırmaktır. Batı camiası, bunu yapmadığı takdirde, bir müddet sonra, milletlerarası komünizmin disiplini içinde hızla kalkınan bir düşman kütleyle çevrileceğini göremiyecek kadar gafil olabilir mi? Bu muazzam kütleyi kalkındırmanın yaratacağı mübadele imkânlarının, Batının zenginliğini büsbütün arttıracağı elbette ki idrak edilmelidir. Batıya hâlen itimat edememekte mazur olan bu milletlerin bir kısmı tarafsız kalmak istiyor diye, Batı, insanlık vazifelerini de, bencil menfaatlerini de unutup, bu koskoca kütleyi milletlerarası komünizmin kucağına atamaz. Batının bugünkü askeri kudretinin dünya muvazenesini sağlamağa yettiği, yeni ittifakların eldeki tahrip kudretine zaten bir şey ilave edemiyeceği açıktır. Allahtan bugün Batının liderliği mevkiinde bulunması bütün insanlık için bir bahtiyarlık olan Başkan Eisenhower bu hakikatleri bilmektedir.

Lâkin bu açık hakikatleri hâlâ göremeyenler, hâlâ sırf ittifak parşömenlerinin hışırtısıyla milletlerarası komünizme kışt denilebileceğini sananlar, küçücük rekabetlerin hırsına kendilerini kaptırıp dünyanın nereye doğru gittiğini halâ keşfedemiyenler de mevcut. "Yardım evvelâ müttefiklere, sonra "Tarafsızlara"!... Bu gibi vecizeler, dünyanın bugün karşılaştığı en büyük dâvanın vüs'ati ve derinliği ile boy ölçüşemiyecek kadar küçüktür, boştur. Bu vecizelerin sahiplerinin, artık Ike'ın hizasına gelmelerinde kat'i zaruret vardır.

nun için müzakerelere girişmeleri isteniyordu. Bu tasarı Cumartesi gecesi Genel Kurulda oya konduğu vakit 22 menfi reye karşı 39 reyle çoğunluğu aldı; 22 devlet çekimser kalmıştı. Fakat, Pakistan tasarısı 2/3 çoğunluğu sağlayamamıştı. Bu sebepten reddedilmiş sayıldı. Netice, Cezayirliler için yarım bir zafer, Fransızlar için ise yarım bir mağlubiyetti.

Bundan çıkan mana Fransaya yeni bir imkân verilmiş olmasından ibarettir. Danimarka ve Norveç gibi Sosyalist NATO memleketleriyle, Güney Amerika Devletlerinin büyük çoğunluğunun Fransa lehinde rey vermeleri veya çekimser kalmaları General de Gaulle'e iş yapmak fırsatını sağlamak içindir. Fakat gelecek yıla kadar General Cezayir milliyetçileriyle müzakereleri başarıyla sona erdiremezse, işte o zaman Fransanın Birleşmiş Milletlerden kuvvetli bir şamar yemesi ihtimali çok büyük olacaktır.

Sadece asiler mi?

Çünkü, Cezayir milliyetçilerinin Afrevill'de işledikleri neviden hatalar, hakikatin görülmesine artık engel olamamaktadır. Herkesin bildiği bir şey varsa, harbin olduğu her yerde vahşetin de olacağıdır. Nitekim, geçen Çarşamba günü "Maurice Audin Komitesi" Pariste yayınladığı bir tebliğde bazı Fransız subaylarını çok vahim cürümlerle suçlandırıyordu. Mau'rice Audin, Cezayir Üniversitesinin Komünist olmakla ve Cezayir milliyetçilerine sempati beslemekle itham edilen profesörlerinden biriydi. Türlü siyasi temayüllere mensup olan şahsiyetlerden teşekkül eden Komite, isminin sâdece baş harfini açıkladığı bir paraşütçü teğmenini, 21 Haziran 1957 gecesi El-Biar Postasında Maurice Audin'i öldürmekle itham ediyordu. Komiteye göre, Teğmen C. Prof. Audin'den istediği itirafları temin edemeyince, bir hiddet buhranına kapılarak genç profesörün üzerine atılmış ve onu boğarak öldürmüştür. Mesele, sonra, Paraşütçü Tümeni Komutanı General Massu tarafından örtbas edilmiştir.

Bu facialar, iki tarafın da birbirlerini itham etmeği bırakıp, bir an önce müzakerelere başlamalarını gerektiren kafi sebebler değil midir?

Irak

Sulh güvercinleri

Geçenlerde bir sabah Bağdat sokaklarını dolduran kalabalığın üzerine gökten sulh güvercinleri yağıyordu. Güvercinler, damlara değecek kadar alçaktan uçan Çek markalı bir uçaktan atılıyordu. Zavallı güvercinler, uçağın anaforuna kapılıyorlar, sonra baygın yere düşüp kalabalığın ayakları altında, çiğneniyorlardı. Bu zayıf kuşların, Bağdadın pis sokaklarını büsbütün tozutan, o kendinden geçmiş kalabalıkla ne alâkası olduğunu anlamak hakikaten çok güçtü. Ortada sulh ve sükûnet fikrini hatırlatan hiçbir şey yoktu. Aksine orta boylu, esmer, kapkara gözlü, kapkara bıyıklı, kendinden geçmiş bir subay, halkın önünde yürüyor, kasketini her havaya kaldırışta ardındaki şuursuz kalabalık, böğürürcesine "Nasr El Haşhaşî" -Esrarkeş Nasır- diye haykırıyordu. Bu subay, Bağdat Halk Mahkemesi Başkanı Albay Mahdavî idi. Komünist Çinden yeni gelmişti ve Başbakan Abdülkerim Kasımın hastahaneden çıkması şerefine Komünistlerin tertipledikleri büyük nümayişe başkanlık ediyordu. Kalabalık, Vezaretül Def'anın -Savunma Bakanlığı- önüne geldiği zaman Başbakan Kasım, Vezaretin büyük avlusunun tam ortasına dikili muazzam bir kürsünün arkasında Tümgeneral üniformasını giymiş olarak göründü. İki ay süren tedavisi esnasında Kasım hayli zayıflamıştı, güçlükle gülümsüyordu; bir gece önce hastahaneden taburcu edilir edilmez ilk olarak Bağdadın fakir mahallelerinin boş sokaklarını -Bağdatta hâlâ gece dışarı çıkma ve ışık yakma yasağı vardır- dolaşmıştı. Yorgunluğu yüzünden akıyordu.

İstikrarsız Muvazene

Abdülkerim Kasım, yorgunluğunu almak için yeter zaman bulamayacağını biliyordu. Çünkü, 14 Temmuz 1958 gecesi Bağdatta iktidarı ele alalıberi Irakta çarpışan iki büyük kuvvet -Komünistler ve Nâsırcılar- arasındaki amansız mücadele artan bir hızla devam ediyor ve Kasım memleketini, hâlâ esen ihtilâl kasırgasından kurtarıp istikrara doğru götüremiyordu.

Irak Talebe Birliği seçimlerinde Komünistler bu yıl da büyük bir başarı kazanmışlardı. Hakikaten, reylerin % 75 ini onlar almışlardı. Ancak, Irak olaylarını dikkatle takip eden müşahitler bu zaferin Irak Komünistleri için geçen yıla nisbetle bir gerileme olduğunu da belirtmekten geri kalmadılar. Çünkü bu yıl Mısırla birleşme taraftarı Bass Sosyalist Partisi ile onunla beraber liste yapmış olan Muhafazakarlar, reylerin % 23 ünü kazanmışlardı. Kabinedeki sivil Bakanların ekseriyetinin üyesi olduğu, ancak teşkilâtı çok zayıf olan Sosyalist Milli Demokrat Parti ise, sadece % 2 nisbetinde oy toplayabilmişti. Her ne olursa olsun, Komünist aleyhtarı partilerin reylerin % 25 ini almaları, tarafsız müşahitlere göre milliyetçilerin teşkilatlanma yolunda hayli ileri gittiklerini göstermekteydi.

Fakat, Irak Komünistleri asıl büyük darbeyi, Irak Askeri Genel Valisi Tümgeneral Abdiden yediler. Tümgeneral Abdi, neşrettiği bir emirnameyle, Köylü Teşekküllerinde yapılacak bütün seçimlerin mahalli resmi makamlar tarafından tasdik edilmesini şart koşmuştu. Bu tasdik yapılmadan hiç kimse teşekküldeki vazifesine başlayamayacaktı. Halbuki, Komünistler köylünün cahilliğinden ve hareketsizliğinden istifade ederek, bu Teşekküllerdeki kilit noktalarını ellerine geçiliyorlardı. Şimdi, Tümgeneral Abdinin bu emirnamesi onlara bu kapıyı kapamıştır.

Kefe kayınca

Bağdatta bu nümayişler yapılırken, Hür Dünya çevreleri, Irak Komünistlerinin yediği bu darbelerden memnuniyet izhar ediyorlardı. Fakat, bu memnuniyet çok sürmedi. Başbakan Abdülkerim Kasım tam bu sırada söylediği bir nutukla terazinin kefesini tekrar Komünistlerden yana kaydırdı. Kasım, geçen 14 Temmuzda Kerkükte Komünist Kürt un-

General Kasım hastahanede

Azrail ile teşerrüf etti...

surların Türk ahaliye karşı giriştikleri katliam hareketinin mes'uliyetini Komünistlere yüklemekte tereddüt etmemişti. Şimdi ise, Kasım kanaatini değiştirmiş ve bu katliamın mes'uliyetinin daha çok, Suriyeden idare edilen Baasçılara ait olduğunu iddia etmişti. Komünistlerle Mısır taraftarları arasında muvazeneyi muhafaza etmek isteyen Kasımın, milliyetçilerin son defa kazandıkları nisbi başarıların, muvazeneyi Komünistler aleyhine, kendi otoritesini baltalayacak nisbette bozduğu kanaatine vardığı anlaşılıyordu.

Fakat, bütün mesele, Kasımın daha ne kadar müddet bu tehlikeli muvazene oyununa devam edeceği meselesiydi. Siyasi istikbalini tamamen Komünistlere bağlamış görünen -yakın akrabası- Albay Mahdavi, son bir demecinde, 6 Ocaktan sonra seçim yapılmasını talep etmişti. 6 Ocak, Başbakan Kasımın, talik edilmiş olan siyasi parti faaliyetinin tekrar başlayacağını vaad etmiş olduğu tarihti. Gerçi, Kasım bu tarihte partilerin tekrar açılacağını vaad etmişse de, seçimlerin yapılacağını vaad etmemişti. Bugünkü şartlar altında Irakta yapılacak seçimlerin ise, Komünistlerin zaferiyle neticeleneceği muhakkaktır. Şu halde, Kasım mevkiini korumak istiyorsa önümüzdeki haftalarda tekrar Komünistlerin aleyhine dönmesi gerekecektir.

Herhalde, vazıh olarak anlaşılan bir nokta vardır. Kasım, ihtilalden beri geçen bir buçuk yıl içinde kendi mevkiini üzerine bina edeceği anti - komünist ve Irakın bağımsızlığına taraftar üçüncü bir kuvveti Irakta meydana getirememiştir. Halbuki Kasımın, bilhassa İngiltere ve Türkiyeden gördüğü destek, böyle bir üçüncü kuvvetin yaratılabileceği ümidine dayanıyordu. Şüphesiz, Türkiyenin ve İngilterenin desteği Kasım iktidarda kaldıkça devam edecektir ve etmesi lâzımdır. Ancak, şimdi sorulması gereken sual, bu ümidin boş bir ümit olup olmadığı ve eğer boş bir ümitse Kasımın düşmesi de mukadder sayılacağına göre, o zaman hangi ihtimalin -peyk Irak veya Mısır vilâyeti Irak- seçilmesi gerektiğidir.

Birleşmiş Milletler

Mağlûbiyet...

29 Kasım günü gazetecilerle görüşen Türkiyenin Birleşmiş Milletler nezdindeki Daimi Delegesi Büyük Elçi Seyfullah Esin şöyle diyordu: "Önümüzdeki turlarda Türkiye Polonyadan fazla oy alacaktır."

Birleşmiş Milletler Genel Kurulu bu seneki normal toplantılarına başladığı zaman Büyükelçi Esin, Hükümetinden aldığı talimata dayanarak, Türkiyenin Japonyadan açılan Güvenlik Konseyi üyeliğine adaylığını koymuştu. Türkiye evvelâ adaylığını koymakta tereddüt etmişti. Tereddüt edenlerin başında bizzat Başbakan Adnan Menderes geliyordu. Fakat Başbakanın yakın mesai arkadaşları ve Ankadaraki Amerikan Büyükelçisi Warren, Türkiyenin kazanmasının muhakkak olduğunu söylediler. Amerika, Güvenlik Konseyine bir peyk veya nötralist devletin girmesinin ilerde Batının Konseydeki oy hâkimiyetini ortadan kaldıracağından korkuyordu. Bu yüzden Türkiyeyi teşvikte ısrar etti. Fakat, eğer Türk Hariciyesi, bizden önce adaylığını koyup sonra geri almış olan Yunanistanın niçin yarışmaya girmediğini araştırmış olsaydı, neticede bir mağlûbiyetin acısını tatmayacaktı. Nitekim, oy sonuçları, hemen her defasında Büyükelçi Esin'i ve Türk Hariciyesini tekzip etti. 12 Aralık günü yapılan 51. inci turda -Birleşmiş Milletler tarihinde rekor- Polonya Türkiyeyi nihaî olarak geçti. Netice şuydu: Polonya: 41; Türkiye: 37; Çekimser: 4.

Bunun üzerine Kanada Başdelegesi Wallace Nesbitt ile -Kanada bu seçimlerde daima müttefiki Türkiyenin aleyhinde oy vermiştir- İngiliz Başdelegesi Sir Pearson Dixon'un teşebbüsü üzerine Genel Kurul Başkanı Şili Dışişleri Bakanı Belaunde, Rus Başdelegesi Kuznetsov, Amerikan Başdelegesi Cabot Lodge, Türkiye Başdelegesi Esin ve Polonya Başdelegesi Michalowski'yi bürosunda özel bir toplantıya çağırdı. Toplantıda Kanada Başdelegesi, Türkiye ile Polonyanın Konsey üyeliğini birer yıl üzerinde paylaşmalarını ve ilk olarak Polonyanın Konseye girmesini teklif etti. Türkiye -ilk baştaki ısrarlarını tamamen unutmuştu- bu teklifi hemen kabullendi. Fakat, Sovyet blokunun şartları vardı. Bundan sonra, Güvenlik Konseyinde Doğu Avrupadaki peyklere bir yer ayrılması hususunda uzlaşmaya varılmasını istiyorlardı. Amerika bunu şiddetle reddetti. İlk toplantı böylece başarısızlıkla sona erdi. Fakat, ertesi günü Genel Kurul tâdil edilecekti. Muhakkak bir karara varmak lâzımdı. Pazar günü tekrar Başkanlık Bürosunda toplanıldı. Artık hiç kimse şart koşmakta ısrar etmiyordu, fakat herkes tutumunu muhafaza ettiğini Genel Kurulda ilân edecekti. Neticede Genel Kurul, Japonyadan açılan yere Polonyayı bir yıl için 71 oyla seçti. 11 çekimserin arasında Türkiye de vardı. Bu yılın sonunda, vazifeyi Türkiye alacaktır.

K A D I N

Güzellik

Yiyeceğe dikkat!..

Her yüz yılın güzellik telâkkisi başka olmuştur. Bu devrin anlayışına göre kadın, önce sıhhatli ve canlı bir görünüşe sahip olmalıdır. Böyle bir görünüşe sahip olmak için de gıda rejimine, açık hava ve spora ehemmiyet vermenin ne kadar lüzumlu olduğunu söylemeye lüzum var mıdır? Her milletin ayrı beslenme tarzı olmasına rağmen Avrupalıların çoğu süte, meyvaya ve çiğ sebzeye itibar etmekte birleşirler. Bizim yemeklerimizin, çok lezzetli, fakat o nisbette de mide ve bağırsaklar için yorucu olduğu söylenebilir.

Güzel bir kadın
Şartı: Az yemek...

Fakat zeytin yağlı yemeklerin sevilmesi ve mutfaklarımızda yer alması sağlık bakımından pek isabetlidir. Bunların, cilt ve bağırsaklar üzerindeki iyi tesiri inkâr edilecek gibi değildir. Beslenmede vitamin ve kalori hesabı üzerinde durmadığımız bir hakikattir. Canımızın istediğini yemekle iktifa ederiz. Halbuki daima genç, daima kuvvetli ve her hastalığa karşı mukavemetli bulunabilmek için vitamini bol gıdalara bilhassa itibar etmek icap edecektir. Kış sebzelerinden kereviz, turp, havuç, ıspanak, yeşil salata, portakal, limon vitamin değeri bakımından hayli üstündür. Yoğurt ve süt de ih-

mal edilmemesi icap eden gıdalardandır. Yüzleri sivilceli, ciltleri lekeli ve pürüzlü olanlar bu yiyeceklerin müessir bir ilâç vazifesi göreceğinden şüphe etmemelidirler. Şu halde süt ve yoğurt hem iyi besleyici, hem de güzelleştirici gıdalarımız arasındadır. Havuç için de aynı şey söylenebilir. Çiğ olarak yendiği takdirde cilt için pek istifadeli vitaminleri havidir. Tende hafif bir gerginlik meydana getirir, hafif güneş yanmasını andıran kırmızılık verir. Bütün meyvalar bol ve çiğ olarak yenirse, yüzdeki kırışıklıkları, çizgileri giderdiği gibi siyah noktaları ve yağları da yok eder. Sağlık ve güzellik için zararlı yiyecekleri sayarken, hiç şüphesiz, et başta gelecektir. Hazmı güç olduğundan, mideyi yorar. Fazla yendiği zaman cilt üstünde tahribat yapar. Fazla yağlı yiyecekler, kızırtmalar ve hamur işleri de aynı şekilde zararlıdır. Sıhhati yerinde olan kimseler için arada bir içki ve sigara kullanmak zararlı olmıyabilir. Fakat itiyat haline getirenler için ikisi de sağlık ve güzellik bakımından son derece zararlıdır. Yorgun bir ifade, sarı bir cilt ve cansız gözler insanları her halde güzellikten uzaklaştırır. Çok yemek yemek de sağlık için zararlıdır. Bir öğünde tıka basa yemektense sık, fakat az yemek tercih edilmelidir. Böylece midenin fazla yorulmaması temin edilebilir. Rahat çalışan bir mide ise, gerek cilt, gerekse bünye bakımından daima genç, sıhhatli ve bilhassa uzun bir hayatı sağlar.

Yemek tanzimi çoğu zaman aile bütçesiyle ilgili bir iştir. Fakat maddi imkanlar çok mahdut olsa bile kalori ve vitamin esası ihmal edilmezse daha iyi bir beslenme şekli tatbik edilmiş olur. Meselâ sabah kahvaltılarında zeytin ihmal edilmemelidir. Eski Yunan güzellerinin vücutlarının sarkık olmayıp, sıkı olmasını temin etmek ve daima genç kalabilmek için bol bol zeytin yedikleri rivayet olunur. Mümkünse öğle yemeğinden iki saat önce bir kaç meyva yemek faydalıdır. Öğle yemekleri bilhassa kışın çorbayla başlamalıdır. Bol sebze ve sütlü yiyecekler esasına dayanan, etli yiyecekleri haftada ikiye indiren öğle yemekleri sıhhat için elverişli olacaktır. Akşam üzerleri çay ve bir iki bisküvi ile yapılacak kahvaltı, hafif bir akşam yemeğine hazırlık olacaktır. Akşam yemekleri yatma saatinden en az iki saat önce yenmelidir. Öğle yemeğinden daha hafif olmalı ve son ra da bol miktarda meyva bulundurulmalıdır. Bolca yoğurt yemek de aynı şekilde faydalıdır.

Aile

Çocuk bakımı...

Küçük bebeğin temizliği yâlnız umumi bir banyodan ibâret değildir. Banyodan sonra, kesin olarak ihmal edilmemesi gereken bazı küçük şeyler de vardır. Bunlar teferruat sayılabilirse de unutulmaması gerekir. Bir defa hayata gözlerini açışının ilk ayında, bebeğin ağzını her meme verişten sonra temizlemek çok ihtiyatlı ve tedbirli bir hareket olur. Bu temizleyiş, eczalı pamuktan bir parça kopararak bebeğin ağzının içini ve dışını hafifçe silmek ve süt akıntılarını almak suretiyle yapılmalıdır. Zira bu süt artıkları mikropların üreyebilmesi için bir zemin teşkil eder. Bilhassa çocukların ağızlarında sık sık meydana gelen bir nevi iltihap olan "selek" hastalığı mantarcıkları, bu süt artıklarında son derece süratle ürerler. Bu itibarla temizlenmeleri çok yerinde olur.

Bebek sümkürmesini bilmez. Çok ufak ve dar olan burun delikleri sık sık tıkanır ve nefes almasına engel olur. Bu işte de ona yardım etmek icap eder. Binaenaleyh her anne sabahları çocuğunun burnuna, ufak bir fitil haline getirilmiş ve ıslatılmış pamuk sokarak çabuk ve hafif bir şekilde ufacık burnu temizlemeyi adet edinmelidir. Bebeğin burnundaki pislik sertleşmişse, burnu zedelemeden bunu çıkarabilmek için, burun deliklerinden her birine aşağıdaki mahlûlden bir kaç damla damlatılmalıdır.

Resorcine	50 gram
Tatlı badem yağı	0,50 gram

Bu ufak ameliye için eczaneden bir damla sayıcı tüp alınmalı ve her seferinde tüpün temizlenmesi ihmal edilmemelidir. İlâcı fazla damlatmaya lüzum yoktur. Üç dört damla kâfi gelebilir.

Kulaklar için aşırı bir ihtimama lüzum yoktur. Normal temizleyiş tarzım takip ederek bir pamukla yavaşça temizlenmeli ve pamuk kulağa fazla sokulmamalıdır. Eğer bebek kız ise bir yaşına basmadan katiyen kulağına küpe deliği açılmamalıdır. Bu, çocukluk çağının daha ileri yıllarında da yapılabilir.

Cemiyet ve Ahlak

Fatma ÖZCAN

Geçim zorluğundan şikâyetçi olmayanlar pek az. Hırsızlık vakaları günden güne çoğalıyor. Gazetelerde iç politikaya dair çekişmeli haberler dışında, en çok rastlanan cinayet havadisleri oluyor. Bilhassa büyük şehirlerde kadının ahlâki zaafa düştüğü görülüyor, duyuluyor. Erkekler için de aynı şey söylenebilir. İntiharlar artıyor. Aklını kaybedenlerin son on yıl içinde yüzde 35 nispetinde fazlalaştığını da gazetelerden öğrendik.

Bu hallerin kıyamet alâmeti olduğunu batıl inançlı yaşlılar hep söylerler. "Ahir zaman geldi" derler. Hiç bir aydının bu gibi cemiyet aksaklıklarını, ahir zaman kavramı ile izah etmiyeceği ve böyle bir yoldan neticeye varmak gayretinde bulunmayacağı açıktır. Sosyal nizamın aksaklıklarının nedenini, niçinini aramak ve bir an evvel tedbir alıp, geleceği selamete çıkarmak, her halde lüzumlu olsa gerek. Kadın ve erkek ahlâkındaki zaaflar, hırsızlıklar, katil suçları, intiharlar, akli muvazenesizlikler sosyologların izanıyla sosyal birer vakıa olarak kabul ediliyor. Şu halde cemiyetin içinden doğan, kötü şartların içinde gelişip ortaya çıkan hâdiselerin müsebbibi cemiyettir deyip, cemiyeti suçlandırmak pek tabii bir netice halini alıyor. Yukarda sayılan vakalara, umumiyetle harptan çıkan memleketlerde rastlanıyor. Bundan başka iktisaden geri cemiyetlerde de aynı aksaklıkları görmek mümkün oluyor. Bizim memleketimiz toplumumu düzensiz gidişi iktisadi ve kültürel kifayetsizlikle izah edilebilir. İktisadi buhranı önliyebilmek ve neticelerini bertaraf edebilmek için, para değerinin istikrar bulması başlıca şartlardan biridir. Müsbet bir iktisadi düzen mevcut değilken hayat seviyesinin yüksekliğinden ve kalkınmadan bahsetmek, ya sosyal nizamın aksaklığını aksettiren hâdiseleri inkar etmek, ya da "ahir zaman hadiseleri" deyip, meseleyi batıl bir sonuca bağlamak demektir.

İktisatçıların tavsiyelerine kulak vermemek, Eğitim Komisyonunun pek önemli olan raporuna ortaya çıkarmamak, ortaya çıktıktan sonra da, uzun bir müddet ehemmiyet vermeyip, eğitim işlerinin yolunda olduğunu iddia etmek, aklı selim sahibi herkesi acı acı düşündüren ve memleketimizin yarınını tehdit eden sosyal krizleri önliyemiyecektir.

İktisat ve eğitim meseleleri kökten ve yeni bir şekilde ele alınmadıkça, aksak davranışlar üzerinde yapılacak ufak tefek düzeltmelerle, bir takım meselelerin hal olunamıyacağı pek tabiidir. Bizi, memleket şartlarını göz önünde bulundurmak suretiyle girişilecek sağlam bir ıslahat istediğimiz mutlu sonuca ulaştırabilir. Yoksa, canına, kıyan her insanı ve işlenen her suçu sosyal nizamın aksaklığını belirten bir protesto olarak kabul etmek icap edecektir.

CEMİYET

Çok yakında Ankara radyosunda, güfteleri hiç ümit edilmeyen bir politikacıya ait nefis alaturka şarkılar dinlenebilecektir. Bu şarkıların güftelerini Tarım Bakanı Nedim Ökmen yazmaktadır. Ökmenin, yakınları tarafından iyi bilinen şiir merakı nihayet seslendirilebilmiştir. Ziráat Bakanının yakınlarından bir zat şiirlerini bestelemeye başlamıştır. Böylece Sıtkı Yırcalıdan sonra, Nedim Öktem de sanat sahasına atılmaktadır.

Tanınmış bir ses sanatkarı tarafından okunacak olan şarkıların güftelerinin kimin tarafından yazıldığı -büyük bir ihtimalle- açıklanmıyacak veya müstear isim kullanılacaktır.

•

İstanbulda bu günlerde en çok konuşulan şey, Fatma Tatari ile mizah yazarı Adnan Veli'nin evlenecekleri haberidir.

Hemen her toplantıda bu mevzu türlü şekillerde tefsir edilmektedir. Muhakkak olan şu ki, bu izdivaç İstanbulu aylarca meşgul edecektir. Zira Adnan Veli ne kadar popüler bir yazarsa, Fatma Tatari de İstanbul sosyetesinde üzerinde o kadar durulan bir kadındır. Bazı dostları Adnan Veli için "hayatının en büyük esprisini yapıyor" diyorlar.

•

Dini inanış bakımından Şah ile nişanlısı 21 Aralıkta evlendikleri takdirde bu izdivacın uğursuzluk getireceği kanaati İran sarayında kuvvetlendikçe eski Kraliçe Süreyyanın da üzüntüsü artmaktadır.

Hem sinirleri bakımından, hem de Şahın düğününün hemen ardından yapacağı izdivaç bakımından Süreyya düğün tarihinin gecikmesini hiç arzulamamaktadır. Sabık Kraliçenin annesi geçenlerde açıkça "Kızım Şahın evlenmesinden çok memnun. Çünkü düğünün akabinde kendisi de çelik kralı Krupp ile evlenecek. Orsini hikâyesi çoktan kapandı" demiştir.

Kapanan Orsini hikâyesinden sonra, açılan Krupp defteri nedense en meşhur dedikodu yazarlarının bile gözünden kaçtı. Bayan, İsfendiyari kati bir lisanla böyle bir şeyi ifade edince yazarların gözü açıldı. Şimdi hepsi bu meselenin peşindeler.

Maamafih bütün iş yine İran sarayında.. Durumu, oradan verilecek karar tâyin edecektir.

•

Basın - Yayın Vekaleti yerli ve yabancı gazetecileri bir araya getirmek ve dünyanın her yerinde eşi bulunan Basın Klüpleriyle mukayese edilecek evsafta yeni bir klüp kurmak üzere teşebbüse geçti... Çankayanın en havadar kısmında seçilen binanın, yerinin biraz sapa olmasından başka hiç bir mahzuru yoktur. "Basın kulübü" bir çok hususiyetleriyle, -yalnız basın mensuplarını ağırlıyacak- enteresan bir yer olacaktır.

•

Çok yakın bir akrabalarının düğününde bulunmak üzere, B. E. A. ile Londra'ya gitmeğe karar veren Prenses Grace ile Prens Rainer, tam uçağa binerlerken büyük bir sürprizle karşılaştılar. Monte Carlo'nun yarı sahibi sayılan, sevgili dostları Onasis, kendilerine hususi uçağını tahsis ettiğini ve BEA ye binmemelerini söylüyordu... Nadide bir kürk ve kahverengi son model bir kalpak giymiş olan Prenses bu teklife hemen "peki" dediğinden, BEA seferе içinde iki meşhur sima olmadan çıktı... Prens ve eşi Onasisle şampanya içerek geçirdikleri rahat bir yolculuktan sonra sessizce Londra hava alanına indiler, derhal kendilerini bekliyen Rolls Royce'a binerek alandan gazetecilere yakalanmadan uzaklaştılar. Lâkin valizlerin inişine nezaret eden Onasis birden kendini flaşların ve gazetecilerin ortasında buldu, kalabalığı yara yara ve sinirli bir eda ile bekliyen ikinci otomobile doğru giderken, bir İngiliz gazetecisinin "Maria Callas da Londrada, kendisiyle görüşecek misiniz?" sualine, birden kahkahalarla gülmeğe başladı. Onasisin cevabı bu uzun kahkahadan ibaret kaldı, tefsiri halâ hiç bir gazeteci tarafından yapılmış değildir.

Bugünlerde "Dünyanın en bedbaht kadını benim" diye ağlıyan ve Paris gazetelerine "Bu ilk ve son çocuğumdur, bir daha hamilelik mi, Allan korusun" diye beyanat veren Brigitte Bardot'un en güzel filmi, "Parisli Kız" Ankarada da çok rağbet gördü. Filmin baş aktörü Henri Vildal'ın daha film Ankarada oynarken, kalbten ölmesi üzüntü yarattı. 40 yaşlarında olan yakışıklı Fransız aktörü, Michele Morgan'ın kocasıydı. Azrail bu ara nedense sanatkarlara kancayı takmış gibi...

•

Romanlarından çok, duvardaki afişlerine hayranlık duyulan Türk yazarı Suzan Sözen, geçdiğimiz hafta içinde hafif Fransız ve İtalyan basınında bahsedilen bir isim oldu.

Bu çok güzel romancımız ve şairimizden uzun uzun bahseden bazı Fransız ve İtalyan gazeteleri kendisinin bütün eserlerinin isimleri ile birlikte vücudunun güzelliğini de karilerine bildirmişlerdir.

•

Bolsoy balesinin verdiği temsillerden yüz bin, liranın üstünde gelir temin eden kanserciler, demirperde gerisi sanatçılarına büyük çapta iltifat ve itibar etmeğe başladılar. Bir seri Sovyet sanatçısını Türkiyeye çağıran Kanser Savaş derneğinin şirin genel sekreteri Prof. Dr. Perihan Çambelin davetine ilk icabet eden meşhut kemancı Igor Bezrodni oldu. Ancak dernek hariciye ve polisle takışmamak için bu konuda Reisicumhur Bayarın himayesine sığınma zaruretini duydu.

SU ve SABUN GİBİ;

Eskiden mevsimlere göre evlerde hazırlık yapılır, pirinç, şeker, soğan, yağ, un gibi çok sarfedilen maddeler topluca tedarik edilerek kilerlere yerleştirilirdi. Bu usul artık tarihe malolmuştur. Şimdi, 50 çeşit nefis **TAMEK** konserveleri sayesinde, tatlısı, tuzlusu, turşusu, ve sebzesile bir mevsimi rahat geçirmek kabil olabilmektedir.

Yegâne Kalite Konserve **TAMEK**

KİTAPLAR

KIRK GÜN KIRK GECE

(Eski donanma ve şenliklerde seyirlik oyunları)
(Yazan Metin And, Taç yayınları, Doğuş limited şirketi, 1959 Ankara 207 sayfa 15 lira)

Metin And, memleketimizde tiyatro tarihine merak sarmış, bu işin gelmişini ve geçmişini incelemiş pek nadir yazarlardan biri. Gerçi bu güne kadar adı daha çok Bale sanatı mevzuundaki yazıları ile duyulmuş ama, gene de Tiyatro tarihi ile uğraştığı biliniyor. Nitekim, Kırk Gün Kırk Gece adlı kitabını "Türk Tiyatrosunu yükseltenlere" ithaf etmiş, Kitabının mevzuu da dönüp dolaşıp tiyatroya geliyor.

Kırk Gün Kırk Gecenin muhtelif vasıfları üzerinde ayrı ayrı durmak lazım. Meselâ dili üzerinde. Kırk Gün Kırk Gece herşeyden önce bir ilmi araştırma kitabı. İlmi araştırma kitabının da mümkün olduğu kadar rahat, mümkün olduğu kadar kılçıksız ve okuyucuyu yadırgatmayacak bir dili olması gerek. Gelgelelim Metin And buna pek dikkat etmemiş. İnandığı "dilde özleşme" davası uğruna kitabını kolay okunur bir kitap olmak vasfından mahrum etmiş.

Yüzde doksanı tutunmamış, yerleşmemiş ve benimsenmemiş öz türkçe kelimelerle dokunan cümleler Kırk Gün Kırk Geceyi okunmaz hale getiriyor. Halbuki Metin And bu işi çok daha ölçülü bir şekilde yapabilir ve bir taşla iki kuş vurabilirdi.

Kitabın ilmi ve araştırıcı yönüne gelince: Metin And bu mevzuda memleketimizin hemen hemen tek otoritesi. İşini son derece iyi biliyor. Üstelik iyi bildiği işi ciddiye de almış. Tahsilini bu mevzuda yapmış. İpin ucunu tahsilini yapmakla da bırakmamış. Tahsilden sonra okumuş, araştırmış. Kafasını hep bu mevzuda yormuş. Sahneye doğru itileceğine-pek çok benzerleri gibi-sahne araştırmalarına eğilmiş. İmkânı da mevcut. Hali vakti yerinde, kabiliyeti ve kültürü var, tek meşgalesi de bu. Elbette ki üzerinde durduğu şeyi koparıp atacak. Nitekim öyle de yapmış. Belki de bu güne kadar Türkiyede yapılmamış bir işi becermiş, bir kenara koymuş.

Kırk Gün Kırk Gece gerçekten büyük bir gayret ve çalışmanın meyvası. Metin And, Türk Tiyatrosunun tarihini yazmak istemiş. Kırk Gün Kırk Gece bu gayenin semeresi. Ancak, yazar kitabına "Türk Tiyatrosu tarihi" gibi bir ad vermeğe çekinmiş. Nitekim bunu Kırk Gün Kırk Geceye yazdığı önsözde şu cümlelerle söylüyor;" Kırk Gün Kırk Gece adının seçimi yalnız seyirlik oyunlarının bu uzun süreli şenlikler içinde yer alışından ötürü değil, bir de Türk Tiyatrosu gibisinden genel bir başlık altında eksiksiz, derli toplu bir kitabın yazılabilmesinin henüz çok erken oluşundandır. Bugüne kadar eski Türk seyirlik oyunları tarihi üzerinde kullanılmış kaynakların, daha henüz ellenmemiş kaynaklara göre ne kadar önemsiz, cılız kaldığı göz önünde tutulursa, Türk Tiyatrosu Tarihi gibisinden tumturaklı bir başlığın aşırı kuru bir çaba olduğu ortaya çıkacaktır. Şimdilik yazar altından kalkamayacağı işlerin sorumluluğunu yüklenmemek için Kırk Gün Kırk Gece gibisinden kaçamak bir başlığa sığınmanın daha akıllıca bir iş olduğunu düşündüm."

Metin And
Kuşu vuramadı!..

Önsözdeki bu cümleler samimi ve dürüst bir yazarın biraz tevazuya bürünmüş halisane sözleridir. Üstelik Metin And, "şimdilik" kelimesini de kullandığına göre, ilerde Türk Tiyatrosu tarihi üzerinde büyük bir eserini beklemek hiç de yersiz olmaz.

Kırk Gün Kırk Gece kuşe kâğıdına basılmış Bu kitapta yer alan minyatürlerin hemen hemen hepsinin ilk defa yayınlandığını Metin And garanti ediyor. Yazar bu kitabında, eski Türklerin hayatında oldukça mühim bir yer tutan şenlikleri, törenleri ve donanmalarla geçit alaylarını ele almış. Bunları Türk Tiyatrosunun ilk çekirdekleri olarak incelenmiş. Sözlerini, uzun araştırmalardan sonra bulduğu minyatürlerle tevsik etmiş. Bilhassa Osmanlı İmparatorluğu devrinde yapılan şenliklerle Tiyatro arasındaki yakın benzerlik ve beraberliğe işaret etmek için yazılan kitap, mizanpajının sıkışıklığı ve zevksizliği bir yana, tiyatro ile, hele tiyatro tarihi ile ilgilenenler için son derece alâka çekici.

ANSİKLOPEDİK SÖZLÜK

(Hazırlayan Baki Kurtuluş. Yeni Matbaa, Ankara, 1959, 31 sayfa, 125 kuruş)

Ansiklopedik Sözlüğün Aralık ayına ait üçüncü sayısı da çıktı. 40 fasikülde tamamlanacak olan bu eser devamlı sayfa numaraları, taşımaktadır. İçinde 25 bin kelime ve ansiklopedi maddesi ile 4000 den fazla resim bulunacak olan Ansiklopedik Sözlüğün üçüncü fasikülü "ani" kelimesi ile başlamakta, "atalet" kelimesi ile bitmektedir. Her ayın başında ve ortasında olmak üzere iki fasikül halinde neşredilmekte olan Ansiklopedik Sözlüğün tamamlanması için ondokuz ay daha geçmesi gerekmektedir.. Ancak, Ansiklopedik Sözlük tecrübesinden önce Gençlik Ansiklopedisi, Şair ve Yazarların Hayatı gibi iki büyük tecrübe geçirmiş olan Baki Kurtuluşun bu son eserinin de başarılı olacağı muhakkaktır.

BİLİNMEYEN TARAFLARIYLA ATATÜRK

(Yazan Nizamettin Nazif Tepedelenlioğlu, Güler yayınları; Yeni Matbaa, İstanbul 1959, 117 sayfa, 400 kuruş)

Son zamanlarda Büyük Atatürkün, de alınır satılır bir ticaret metaı haline getirilişini üzüntü ile seyretmemek mümkün değil. Onun sağlığında, tesadüfen yanından geçenler dahi ona ait hatıralarını yazıyorlar ve bu hatıraların yayınlandığı kitaplar, üzerlerinde ne fiyat olursa olsun satılıyor. Bu hatıraları yazanlar içinde insanın gözünün içine baka baka yalan söyleyenler, hatıra uyduranlar var. Ama ne yazık ki "Atatürk Kanunu" böyleleri için işlemiyor. Atatürkten Türk gençliğine kalan hatıralara da böylece yalanlar, düzmece hatıralar karışıyor.

Nizamettin Nazifin Atatürkün 21. ölüm yılı dolayısı ile yayınlanan kitabını bu seri içine sokmak elbette ki haksızlık olur. Nizamettin Nazif Tepedelenli heyecanları büyük olan insandır. Bir mevzuda duygulandı mı, adeta deli dolu denilebilecek bir aşk ve şevk içinde yazar. Nasıl meşhur romanı Karadavutta o tarihe kadar yapılmamış birşeyi yapmış, bir cengavere bir hükümdarın suratına tokat indirtmişse, Atatürk eserinde de heyülalaştırdığı cümleleri ile dünyanın suratına tokatlar yağdırmıştır. Kabına sığmayan cümlelerle süslenen "Bilinmeyen Taraflarıyla Atatürk" adlı kitap, evlerinde Atatürk kitaplığı yapan cumhuriyet çocuklarının ihmal etmeden muhakkak alıp okuyacakları bir kitap olmalıdır. Tepedelenlioğlu, gördüğünü duyarak, hissederek görmüş ve öyle kaleme almış bir yazardır. Belki naklettiği hatıralarında çok yeni taraflar bulmak mümkün değildir. Ama onun Atatürkü anlatırken bulup kullandığı, adeta yeniden manâlandırdığı kelimelerle yazdığı Atatürke ait hatıralar muhakkak okunmalıdır.

MUSİKİ

Opera

"Kız Kaçırma" revüsü

Devlet Operası, bir müddettenberi, mevsimin ilk yeni eserini temsil ediyor. Bu eser Mozartın "Saraydan Kız Kaçırma "sıdır. Ama bu işten biraz anlayan seyirciler bir operadan çok, tadsız bir revü seyretmekte olduklarını farketmekte gecikmiyorlar. Bu intiba bir perdeden öbür perdeye gitgide kuvvetleniyor ve nihayet son perde kapanıp da sanatçıların, selâma çıkmak için üzerinden atlıyarak sahne önüne sıçradıkları o koca parmaklık, ikinci bir demirperde gibi, yukarıdan aşağı düştüğü zaman kesin bir kanaat, halini alıyor.

Devlet Operasında "Saraydan Kız Kaçırma"
Zavallı Mozart!..

Zavallı Mozart! Sağlığında çektiği anlaşılmamanın acısını ölümünden yüz altmış sekiz sene sonra, hâlâ çekiyor. Ruhu, nağmelerin çalındığı, iklimleri dolaşıyorsa, temsil akşamları Ankarada bir hayli ürpermiş olacaktır.

Bu fiyaskonun sebebini, herşeyden önce, eseri sahneye koymuş olan Ertuğrul İlginin, Batıda "İlâhi müzisyen", "Dâhi Besteci" diye anılan Mozartı ve eserini pek yanlış anlamış olmasında aramak isabeder. Halbuki uzağa gitmeye, kitaplar karıştırmağa lüzum yoktu. Programdaki bir yazıda eser halka şöyle takdim ediliyor: "İnce; zarif esprili müziği ile daima takdir toplamış, sevilmiş bir opera"

Bu "ince ve zarif" operayı rejisör, seyirciyi ille de güldüreceğim diye bir curcuna haline getirmiş. Nasıl mı? Başta, eserin önemli kişilerinden birine sahnede türlü maskaralıklar ettirerek.. Peki, kim bu kişi? Korsanlar tarafından esir edilmiş güzel Constanze'nin gönlünü, gönül rızasıyla elde etmek isteyen Selim Paşanın muhafızı Osman. Osman için de, gene uzağa gitmeden, programda neler yazıldığına bir bakalım: "Osmana gelince Mozart onunla müzikal bakımdan en kuvvetli bir dramatik karakter yaratmıştır."

İyi ama, bu,"en kuvvetli, dramatik karakter" sahnede bir karnaval maskarası haline getirilince, Constanze'yi Selim Paşanın sarayından kaçırmak için kelleyi koltuğa alan Belmonte ile zavallı Pedrillo ondan nasıl ve niçin korksunlar, hatta çekinsinler? Osman gülünç bir "korkuluk" haline getirilince vakanın dramatik unsuru silinip gitmiş, aksiyon da manâsını kaybetmiştir.

Sahnedeki oyun

Diyelim ki rejisör, Viyana muhasarasıyla beraber Türk tesirinin Avrupadaki yayılışını, XVIII. Yüzyıl Batı sanatında ve müziğinde "turquerie" diye bir tarz mevcut olduğunu ve bunun bizi tehzil eden bir tarafı olmadığını biliyor. Ama, hiç olmazsa, Mozart'ın "Türk Marşı"nın bestecisi olduğunu, birçok eserlerinde Türk motifleri kullandığını, sahneye koyduğu "Saraydan Kız Kaçırma" da vakayı bir Türk sarayında geçirttiğini, maksadının da Türklerle alay etmek olmadığını farketmesi lâzım gelirdi. Bunun için de, gene uzağa gitmeden, programdaki şu hatıralârı okumak yeterdi:" ... "Saraydan Kız Kaçırma" hisliliği, inceliği, safiyeti, hatta kahramanlarının şahsiyetlerinin kuvvetliliği ile herhangi bir "komik opera"dan tamamiyle ayrılır. O filhakika bir "millî opera", "Bir Alman operası"dır. Fakat her şeyden önce Türk insanının hoşgörürlüğünü, iyilikseverliğini, mertliğini ifade etmesi bakımından da ayrıca bir değer taşımaktadır."

Herşey bir yana bırakılsın İnce ve zarif bir Mozart operasının tadsız bir revü halinde sahneye konulmuş olması, solistler partilerini söylerken -hele o canım kuartette-, yalnız seyircinin kulak ve göz zevkini değil, sanatçıların sahne hareketlerini de bozan, o yavan ve yersiz bale özentileri içinde gazel okur gibi, bazılarının alaturka elbiseler ve komik hareketler içinde -kendi seslerinden çok daha "koyu" partileri- pek alafranga bir eda ile söylemeleri, orkestranın bir Mozart operası için insanı rahatsız edecek kadar ağır ve cansız idaresi, o cicili bicili dekorda bir yama gibi duran Arap harfleriyle çizilmiş uydurma bir yazının yazı diye gösterilmesi, evet, bütün bunlar bir yana bırakılsın. Ama Osman tipini, "buffo" yapacağız diye, orta oyununun "İbiş"i haline sokmıya ve "Saraydan Kız Kaçırma"yı Türk seyircisine, kendileriyle alay etmek için yazılmış bir eser gibi tanıtmaya, ancak yabancı sahnelerin ve rejisörlerin kasten reva gördükleri bu haksızlığa kendi sahnemizde yer vermeğe hakkımız var mıdır?

A.B.D.

Plâklara "Oscar"

Plâkçılığın da büyük endüstri haline gelmiş olduğunun bir belirtisi filmlere verilen çeşitten bir "Akademi Mükafatı"nın plâklara da verilmeye başlanmasıdır "Akademi Mükafatı", bu tantanalı tâbir, filmler için olsun, plâklar için olsun, mükâfat verme işine girişenlerin sanat ve bilim kaygılarıyla hareket ettikleri manâsına gelmemektedir. Maksat ticaret ve endüstri menfaatlerini besliyecek yeni bir kapı açmaktan başka birşey değildir. Nitekim plâk, mükâfatının da, film mükâfatı gibi, ticari çevrelerde ilgi, sanat çevrelerindeyse kayıtsızlıkla karşılanması bunu gösterir.

Plâk mükâfatını veren teşekkülün adı "Ses Kaydı Sanat ve Bilimleri Milli Akademisi"dir. Geçen yıl kurulan ve bundanböyle ancak yıldan

yıla, mükâfat verme zamanı geldiğinde varlığını hissettirecek olan bu akademiye girebilmek için yıllar yılı, elektronik laboratuarlarında, saç ve sakal ağartmıya, eserleriyle bir kütüphane doldurmaya lüzum yoktur. Böyle bir zahmeti göze alacaklar ancak Üniversite kürsülerinde yer gözliyebilirler. "Ses Kaydı Sanat ve Bilimleri Milli Akademisi" -İngilizce adı "National Academy of Recording Arts and Sciences"ın kelime baş harflerinden kısaltılmış adıyla NARAS- bundan böyle, yeni yeni reklam imkânları, arıyan endüstri mensuplarıyla, son çıkan şarkıların hangisinin daha iyi olduğuna karar verebilmek için birincilik, ikincilik listelerinden medet umanlarca anılacak bir ad olacaktır.

Fakat ne de olsa, endüstri yöneticileri güçlü kişilerdir. Onların yönettiği insancıklar da çoğunlukları meydana getirmektedirler. Dolayısıyla bundan böyle her yıl, NARAS plâk mükâfatlarını ilân ettiğinde listelere bir göz atmak, endüstrinin olsun, halk zevkinin olsun, durumunu ve temayüllerini anlamakta faydalı olacaktır. NARAS, Amerikan Sinema Akademisinin verdiği "Oscar"lara karşılık, lâyık gördüğü sanatçılara, şarlatanlara ve endüstri adamlarına "Grammy" adıyla tanınan bir heykelcik vermektedir. Bu heykelcik, tarihe karışmış borulu gramofonun bir replikasıdır. Geçen hafta NBC Televizyonunda bir saat süren bir programda NARAS 1959 yılının en başarılı saydığı plâklârı için, bestecilerden ve icracılardan plâk kumpanyası artist ve repertuar müdürlerine kadar çeşitli kategorilerde kimleri Grammy'ye lâyık görmüş olduğunu açıkladı.

Endüstri menfâatlerini ve halk zevklerini gözeten bir mükâfatta, popüler plâkların çoğunlukta olacağı tahmin edilebilirdi. Adında "Bilim, Sanat" ve "Akademi" kelimeleri geçen bir teşekkülle Jimmy Driftwood, Frank Sinatra, Kingstone Trio gibi kişilerin ne alâkası olduğu düşünüledursun, Akademi, değerlerini hangi muteber ölçüye vurarak tesbit ettiği anlaşılamıyan bir yığın halk eğlendiricisine bol keseden mükâfatları dağıtıp durdu.

Bir Türke mükâfat

Mamafih bu ara bir Türkün endüstri ölçüleri içindeki başarısına ve çalışmalarının bu çerçeve içinde bile olsa tanınmasına sevinmemek elde değildir. "Atlântic" firmasının "Atco" etiketiyle popüler plâklar imal eden bölümünün artist ve repertuar müdürü Ahmet Ertegün, popüler plâklar arasında "Senenin Plâğı" ilan edilen, Bobby Darin'in "Mack The Knife"ını hazırlamış olmasıyla, artist ve repertuar müdürleri kategorisi "Grammy"sini aldı. Eski Washington Büyükelçimiz merhum Münir Ertegünün oğlu olan Ahmet Ertegün, Atlantic firmasında artist ve repertuar müdürü olarak faaliyeti yanında, Amerikanın halk musikisi piyasasının ünlü şarkı yazarlarındandır. Ertegün bu sahada, bir ad,soyadının tersine çevrilmişi olan "Nugetre" adını kullanır. Asıl iş sahası, "Rhythm and blues" adıyla tanınan zenci halk musikisi plâkları hazırlayıp piyasaya sürmektir.

Atlantic firmasının caz kısmım idare eden ve sanat kaygılarının ön planda geldiği bu sahada, artistik ve entellektüel seviyesi çok yüksek caz plakları meydana getiren diğer Ertegün, Ahmetin kardeşi Nesuhinin, değerleri gerçek sanatın ölçülerine göre tâyin eden bir "Akademi" tarafından mükâfata layık görüleceği günü beklerken, Ahmet Ertegünü kazandığı şeref dolayısıyla tebrik etmek gerekir.

Caz ve klâsik mükâfatları

NARAS'ın caz mükâfatını kazanan topluluk, zenci trompetçi Jonah

Ahmet Ertegün

Mükâfat alan Türk

Jones'ın kuarteti olmuştur. Jonah Jones küçümsenemiyecek vasıfları olan bir caz sanatçısıdır. Fakat bu musikinin büyük isimleri yanında gölgede kalmaya mahkûm olduğu da inkâr edilemez. Buna rağmen bu trompetçinin geçen yıl içinde niçin halkın büyük rağbetini kazanmış olduğunu plâklarının rekorları kırdığını izah etmek güçtür. Jonah Jones trompetçi olarak bir Eddie Calvert, şarkıcı olarak bir Johnny Mathis değildir ki halkın gözdesi olabilsin. İyi bir Armstrong kopyası olmaktan ileri gidemiyen Jonah Jones'u NARAS, sırf kazandığı ticari başarı sebebiyle, Gluffre'leri, Basie'leri, Modern Jazz Quartet'leri -bu ara Armstrong'u da- silerek, küçük caz toplulukları kategorisi "Grammy"sine lâyık görmüştür.

Klâsik musiki katagorileri arasında haklı görülecek mükâfatlar yok değildir. En iyi konserto icrası kategorisi mükafatını alan plâk, piyanist Van Cliburn'ün Kiril Kondraşin idaresindeki "Symphony of the Air" ile birlikte Rahmaninof'un Üçüncü Konsertosunu çalışı, daha iyisi tasavvur edilemiyecek bir icranın yerden göğe kadar hak kazandığı bir övgüdür. Diğer klâsik "Grammy"leri arasında çalgı solisti ve oda musikisi icrası kategorisi mükâfatını alan, Artur Rubinstein'ın çaldığı Beethoven "Waldstein" Sonatı ses solisti mükâfatını alan, tenor Juşsi Björling'in Opera aryaları plâğı, opera mükâfatını alan, Erich Leinsdorf idaresinde Viyana Devlet Operası icrası, Mozart'ın "Figarosunun Düğünü" plâğı, hiç olmazsa büyük itirazlara yol açmaması gereken seçmelerdir. En iyi orkestra icrası mükâfatını alan, Charles Münch idaresinde Boston Senfoni Orkestrasının çaldığı, Debussy'nin "Images" plâğı ise, gerçek ses kaydı ve gerekse icra kalitesi bakımlarından çok daha üstün birçok orkestra plâğının yayınlanmış olduğu 1959 yılı boyunca, jüri üyelerinin birinciliğe lâyık gördükleri bu donuk sesli, ruhsuz ve renksiz icralı "İmages" dan başka hiç mi orkestra plâğı dinlememiş oldukları sualini akla getirmektedir.

Devler Savaşı

Fakat böyle bir suale cevap vermeden önce, Columbia firmasının yayınladığı bir protestoya göz atmâk öğretici olur. Columbia'nın klasik plâklar bölümü artist ve repertuar müdürü Goddard Lieberson'un imzalâdığı protestoda Akademinin selâhiyeti reddedilmekte, böyle bir mükafatın endüstriye hiçbir faydasının olmıyacağı ileri sürülmekte, asıl önemlisi, jürinin, RCA Victor firmasının maddî tesiri altında mükâfatları dağıttığı belirtilmektedir. Nitekim "Grammy"ler listesine bakınca RCA Victor'un 11 plâkla başta geldiği, dünyâ plâk endüstrisinin ikinci devi Columbia'nın ise sekiz plâkla ikinci duruma düştüğü görülmektedir. Gerçi Columbia sanatçılarından biri, üç tane mükâfat birden almak gibi bir seçkinliğe erişmiştir: Duke Ellington, "Anatomy of a Murder" filmi için yazdığı fon musikisiyle, yılın en başarılı bestecisi, yılın en başarılı film fon musikisi ve yılın en başarılı büyük caz orkestrası icrası kategorilerinde "Grammy" almıştır. Fakat bu bile Columbia'ya yetmemektedir. Radyo ve televizyon dalgalarının, plak yiv ve setlerinin kralı General Sarnoff'un jüri kararına tesir etmiş olduğu hem yıl boyunca diğer firmalar kalitesi çok yüksek birçok klâsik plak yayınlamış oldukları halde bu kategorideki bütün mükâfatların RCA Victor plaklarına verilmiş olmasından, hem de NARAS mükâfatlarının WRCA televizyonunda yayınlanmasından çıkarılabilir.

TİYATRO

Salonlar

Kemal Aygün
Semt tiyatrolarına doğru

Kadıköyde tiyatro

Beyoğlunda açılan Lale tiyatrosundan, Karaca tiyatrosunda iki grup halinde temsillere başlıyan ve İstanbulun en kuvvetli sanat tiyatrosu vasfını alan yeni teşekkülden sonra, geçenlerde bir akşam Kadıköyde de ilk semt tiyatrosu açıldı ve faaliyete geçirildi.

İstanbulun tiyatro hayatında birdenbire kendini gösteren bu canlılığın bu kadarla kalmayacağı anlaşılıyor. Aralık ayının ilk haftası sonunda, bir davetli topluluğu önünde Moda deniz kulübünde ve tiyatronun fuayesinde verilen çifte kokteyli takiben ilk temsilini veren Kadıköy tiyatrosunun açılış merasiminde yaptığı konuşmada İstanbul Belediye Başkanı Kemal Aygün, bu tiyatronun ve sahnenin şehir halkının temaşa ihtiyacını gidermek için açılmasına karar verilen ilk semt tiyatrosu olduğunu, bunu halkın göstereceği alakaya göre daha başka semt tiyatrolarının takibedeceğini haber verdi.

Medeni bir ihtiyaç

Bu haber İstanbullularla beraber bütün tiyatroseverleri de candan sevindirmiş olmalıdır. Çünkü İstanbul, -bugün bir buçuk milyonu aşan halkını, en eski ve büyük bir kültür, sanat ve medeniyet merkezimiz olduğunu hesaba katmasak bile- tarihi abideleri ve tabiî güzellikleriyle yabancıların en çok ziyaret ettikleri şehrimizdir. Yabancılara karşı kültür ve medeniyetimizi gösterecek müesseselerin başında da her yerde olduğu gibi tiyatro gelir. Bu bakımdan İstanbul Belediyesi, vaktiyle ilk konservatuvarımızı, ilk Şehir Tiyatromuzu kurmak şerefini kazanmış olduğu halde, son yıllarda hemen hemen hiçbir şey yapmamış, mevcudu devam ettirmekten ileri gidememişti. Halbuki tiyatro ihtiyacı, keyfiyet bakımından olduğu kadar kemiyet bakımından da yeni gayretleri, yeni hamleleri zaruri kılmakta idi. İstanbulun günden güne artan nüfusu ve büyüyen semtleri, nakil vasıtalarının kifayetsizliği ve pahalılığı, bir semtten öbür semte gidip gelmek için sarfedilen zamanın git gide göze alınmıyacak kadar kıymetlenmesi gibi çeşitli âmillerle tiyatrodan mahrum yaşıyordu. Bu durum, Beyoğluna uzak ve hele denizle ayrılı semtler halkı için âdeta bir imkânsızlık halini almıştı.

Sanat kalkınması

İşte onun içindir ki Kadıköyde açılan ilk semt tiyatrosu, sadece Şehir Tiyatrosuna yeni bir sahne kazandırmakla kalmıyor, vilâyet büyüklüğündeki bir semt halkanın en mühim mânevi ihtiyaçlarından birinin İstanbul Belediyesince, ilk defa, gerçek bir ihtiyaç olarak benimsendiğini ve giderilmesi için ciddi bir gayret sarfedildiğini gösteriyordu. Belediye Başkanı Kemal Aygün bu ihtiyacı görüp hissetmekle ve semt tiyatrolarının ilkini Kadıköylülere kazandırmakla Devletin "Bölge Tiyatroları" ile giriştiği sanat kalkınmasını, kendi hudutları içine teşmil eden bir eser meydana getirmiş oluyordu. Bu eserin, Süreyya sineması üstünde açılan 250 kişilik küçük ve pek cici salonun hacmiyle kıyas edilmiyecek büyük değer ve mânâ taşıdığı muhakkaktır. Çünkü fikir ve gaye büyüktür. Kadıköyde açılan tiyatroyu yarın İstanbulun her köşesinden sabırsızlıkla istenecek başka semt tiyatroları takibetmekte gecikmiyecektir. Yarın o tiyatroların sahnelerini dolduracak sanatkarlara ihtiyaç hasıl olacak ve bu yeni ihtiyaç İstanbul Konservatuvarı içinde bir türlü kuvvetli bir bünyeye kavuşamamış olan Tiyatro Mektebinin yeni ve ileri bir teşkilata bağlanmasını zaruri kılacak, memleket yeni bir sanat yuvası daha kazanacaktır. Böylelikle İstanbul sahneleri de alaylı aktörlerden artık kurtulacaktır. Yarın o tiyatroların sahnelerinde oynanacak yerli eserlere daha çok ihtiyaç duyulacak, bu da tiyatro yazıcılığımızın gelişmesini bir kat daha hızlandıracaktır. Yalnız bu kadar mı? Bu sahnelere yarın daha çok sayıda rejisör, dekaratör, sahne teknisyeni lâzım olacak ve hepsinin yetiştirilmesi için nihayet ciddi tedbirler alınması icabedecektir.

Kemal Aygün, Kadıköyde açtığı ilk semt tiyatrosuyla İstanbul sahnelerinin kaderine yeni ve güzel bir istikamet çizmiş oluyor. Eser onun için büyüktür ve eski şehremini Operatör Cemil Paşanın "Darülbedayi"i kurmakla başladığı işi, yıllarca ihmal edildikten sonra, devam ettiren, geliştiren gerçek bir hizmettir.

Talihsiz ve lüzumsuz tiyatro

İstanbul Belediyesinin Kadıköyde açtığı ilk semt tiyatrosunu o akşam alkışlıyanlar Beyoğlunda, Lale sinemasında açılmış ve mevsim başındanberi birbirini kovalayan başarısızlıklarla pek sönük bir faaliyet göstermiş olan merkezdeki üçüncü şehir tiyatrosunun talihsizliğini hatırlamamak, bu talihsizlik üzerinde biraz durunca da o tiyatronun lüzumsuzluğuna hükmetmemekten kendilerini alamadılar.

Talihsiz, -çünkü açıldığı gündenberi bu tiyatronun sahnesine hangi eser çıkarıldıysa hiçbiri tutmamıştır. "91 numaralı Mahkûm"u takibeden Goldoninin "Fettan Kız" ı, onun yerini alan Namık Kemalin "Akif Bey"i aynı akıbete uğramışlar, üçte birini ancak doldurabildikleri koltuklar karşısında üçer, dörder haftalık temsillerden sonra afişten inmişlerdir. İşin garibi, aynı sahnede tutunamıyan "Fettan Kız" İstanbul bölümüne nakledildikten sonra pekala seyirci bulabilmiştir. Bu da gösteriyor ki kabahat Lale tiyatrosunda sahneye konulan eserlerde değil, Lale tiyatrosunun kendisindedir.

Zira bu tiyatro, herşeyden evvel, sekiz kadar tiyatronun faaliyette bulunduğu bir merkezde, Beyoğlunda açılmıştır. Yani açılmasında büyük bir zaruret olmıyan bir yerde. Bundan başka Lale tiyatrosunun salonu, vaktiyle sinema olarak düşünülmüş, sinema seyircisi için inşa edilmiş bir salondur. Sahnesi seyircinin rüyet seviyesinden çok yüksekte kalmakta, minare yüksekliğindeki tavanı ve iki katlı balkonlarıyla sahneden yükselen sesleri yutup boğmaktadır. Burada mutlaka tiyatro temsilleri verilmekte ısrar edilecekse yapılacak ilk şey, ikinci balkon hizasından tavanı, hafif malzemeli ve akustiği temine elverişli bir ikinci tavanla alçaltmak, sahneyi de salondan alınacak bir miktar yerle seyirci seviyesine yakın bir seviyeye indirerek hem genişletmek, hem de

o upuzun parteri bir tiyatro salonuna uygun düşecek ölçüde kısaltmaktır. Böylece parter, normal tiyatro parteri halini alacaktır. O zaman tiyatro temsilleri için zaruri olan ölçüye, havaya ve sıcaklığa kavuşması mümkün olan Lâle tiyatrosuna belki ilgi ve sempati ile temsilleri takibedecek bir seyirci topluluğu çekmek kabil olur. Aksi takdirde, önümüzdeki günlerde, son bir tecrübe olarak aynı sahnede tekrarına hazırlanılan Refik Erduranın "Deli" komedisi de, Vasfi Rıza Zobunun başrolü oynamasına rağmen, aynı akıbetle karşılaşacaktır.

Bu da gösteriyor ki hakiki bir ihtiyaca cevap veremeyen teşebbüsler halkın ilgisizliği ile karşılaşmakta ve müsbet netice vermemektedir. Onun için Lale tiyatrosuna sarfedilen emek ve nara ile, meselâ Beşiktaşta, Üsküdarda, Aksarayda veya Fatihte bir semt tiyatrosu daha açılmış olsaydı hem daha faydalı bir iş görülmüş, hem de çok daha verimli bir netice alınmış olurdu.

"Fettan kız"

Lâle Tiyatrosunda sahneye konulup tutmayınca Eminönü bölümüne nakledilen ve orada başarıyla temsillerine devam olunan "Fettan Kız" Goldoni'nin güzel bir komedisidir.

Goldoni memleketimizde ilk tanınan ve sevilen yabancı komedi yazarlarından biridir. Birçok eserleri şahnelerimize çıkarılmış, birçoğu adapte edilerek tuluat ve operet sahnelerimize kadar intikal etmiştir. "Yalancı", "Otelci Kadın", "İki Efendinin Uşağı", "Kahvehane", "Yelpaze" ve "Sayfiye Maceraları" gibi, komedilerinin tercüme repertuvarımıza girip Maarif Vekâletinin klâsikleri ilerisinde basılması, Devlet ve Şehir Tiyatroları sahnelerinde oynanması daha yakın zamanlara rastlar. Şimdi İstanbul bölümünde temsil edilmekte olan "Fettan Kız" bu seriye dahil olmaktadır.

"Fettan Kız", yüksek tahsilini yaptığı sırada kendisini iğfal ettikten sonra kaçıp giden bir gencin peşini bırakmıyan, onu hizmetçi olarak girdiği babasının evinde, aile efradına kendisini son derece sevdirmek suretiyle ve bütün zekâsını kullanarak tekrar elde eden çok akıllı ve becerikli bir halk kızının hikâyesidir.

Sahnedeki oyun

Fettan Kız"ı sahneye koymuş olan Hadi Hünü gerek dekor, kostüm, gerek isabetli mizanseni için övmek yerinde olur. Yalnız tevziatın iki noktasına itiraz etmemek de kabil değildir. Birincisi: Arlecchino -Behzat Butak-, ikincisi: Brighella -İ. Galip Arcan- Bu iki rol Şehir Tiyatrosunun bu emektar ve üstad sanatkârlarına, ne çâre ki uygun düşmemiştir. Her iki sanatkâr da, rollerinde birşeyler yapmak, bir varlık göstermek için ellerinden geleni, hatta fazlasını yapıyorlar, ama cücelerin elbisesini devlere giydirmek kabil midir? Aynı rollere, birer akşamlık fasıla ile, bu tevziatı yapan zatı çıkartmak pek yerinde olurdu. Behzat Butakın, İ. Galip Arcanın bu yaşta döktükleri teri ve çektikleri azabı bir kerecik olsun o zat da döküp çekmeliydi ki büyük bir yanlışlığa düştüğünü iyice anlasın...

Bu rolleri bir yana bırakırsak, "Fettan Kız" güzel oynanıyor ve hoş bir akşam geçirmek isteyen seyirciyi tatmin ediyor. Esere adını veren "Fettan Kız"ı Gül Gülgûn büyük bir talakatla ve başarıyla canlandırıyor. Tek kusuru talakatının bir mektep talebesi ezberciliği edasını alması ve bu rol için lüzumu olan "işve" den mahrum kalmasıdır.

Diğer rollerden Florindo'da Bilge Zobu çok ümit verici bir istidat olarak beliriyor. Babası Avukat rolünde Mahmut Moralı, ağabeysi kumarbaz Ottavio'da Reşit Gürzap güzel tipler çiziyor ve temsilin en başarılı sanatkârları olarak dikkati çekiyorlar.

Birçok İtalyan piyeslerini sahnemize kazandırmakta olan Mahmut Abaçın tercümesi rahatça takibediliyor.

"Akif Bey"

Lale tiyatrosu, "Fettan Kız"la yürümeyince sahnesine Namık Kemalin "Akif Bey"ini çıkardı.

"Akif Bey" hürriyet şairimizin, vatan ve kadın sevgisi etrafında dönen bir ihtiras dramıdır. Eski şekliyle, yani geçen yüzyılın sonlarına doğru Gedikpaşa Tiyatrosunda oynandığı haliyle, bugün sahneye çıkarılması pek mümkün olmıyan, olsa da, o uzun uzun tiradları dinlemeye tahammül edecek seyirci bulması pek şüpheli olan "Akif Bey" rahmetli Reşat Nuri Güntekinin "yeniden sahneye tatbik" etmek suretiyle kendisine verdiği yeni bir kılık kıyafet içinde oynanıyor.

Behzat Butak
Boşuna gayret...

Doğrusunu söylemek icabederse Reşat Nuri Güntekinin o çok uzun ve sıkıcı metinden çıkardığı yeni "Akif Bey", bu çeşit bir çalışma için örnek gösterilecek bir tecrübedir. Ama buna rağmen "Akif Bey"in öyle uzun boylu sahnede tutunacak, günümüzün eserleri gibi üstüste haftalarca oynanacak eserlerden olmadığını kabul etmek lâzımdır. Bu gibi eserler eski repertuarı yeni nesillere tanıtmak gayesiyle, zaman zaman -meselâ yıldönümleri vesilesiyle- birkaç defa oynanır ve afişten indirilir.

Şehir Tiyatrosu böyle yapmamakla ve "Fettan Kız"ın başarısızlığını fesli kalpaklı bir milli piyesle giderebileceğini sanmakla, hele eserin birkaç yıl önce Ankarada gördüğü rağbeti İstanbulda da göreceğini ummakla lüzumundan fazla iyimser davranmıştır.

Sahnedeki oyun

Akif Bey"i sahneye koymuş olan Raşit Rıza, esere muhatap olduğu canlılığı, diriliği vermeğe çalışmıştır. Ama rol tevziatı pek isabetli olmadığı için, eşhasa devrin hakiki kostümlerini giydirmek hususunda takdire değer bir araştırma ve gayret göstermiş olduğu halde, müsbet denilebilecek bir netice elde edememiştir.

Esere adını veren kahramanı, Akif Beyi, Abdurrahman Palay oynuyor. Bu kaabiliyetli genç sanatkar, ilk perdelerde, kuşandığı güzel ve parlak üniformanın da yardımıyla, Namık Kemalin kahramanını seyirciye kabul ettirmeğe muvaffak oluyor. Ama son perdelerde, hele "başı bozuk" bir kılıkla oynadığı kısımlarda, aynı tesir ve ifadeyi yaratamıyor, böyle bir rol için de biraz genç ve "alımsız" kalıyor. Babası Süleyman Kaptanda Sami Ayanoğlu güzel bir tip çiziyor, o abani sarıklı ihtiyar deniz kurdunu isabetle canlandırıyor. Ama onun da, o koyu makyajına ve ilerlemiş yaşına hiç uymıyan, çok dinç ve sert bir oyunu var. "Akif Bey" faciasının tek müsebbibi Dilrubâda Perihan Tedü kadınlık dozu kuvvetli bir oyunla muvaffak oluyor.

Eserin havasını yaratmakta ve vakayı yürütmekte mühim rolleri olan Gürcü Beyi Şahin de Mehmet Karaca ile Akif Beyin rakibi Esat Beyde Celâl Balkır silik kalıyorlar ve sanat mizaçlarına uygun düşmeyen o ateşli ve duygulu tiplerin ruh hallerini vuzuhla belirtemiyorlar Hele meyhaneci Barba rolünde Kadri Ögelman, hiç beceremediği rum şivesi taklidiyle bir gölge halinde sahnede dolaşmaktan ileri gidemiyor.

Bu haliyle "Akif Bey", vaktiyle Ankara temsillerini görmüş olanları hayal kırıklığına uğratıyor.

SİNEMA

Filmcilik

Amerika ne göstersin?

Amerikan filmlerinin yabancı memleket seyircisi üstünde bıraktığı tesir ve bu tesirin Amerikaya sağladığı fayda veya zarar uzun müddetten beri Amerikalıları ilgilendiren bir konudur. Ayrıca bu filmlerin yerli seyirci üstünde yaptığı tesir de dikkatle takip edilmektedir. Umumiyetle A. B. D. nin dışına çıkan münevverler kendi filmlerinin yabancılar arasında "bıraktığı iyi veya kötü izlerden bahsetmeden yapamazlar. "Bazılarına göre diğer memleketlerle A. B. D. arasında bir niyet köprüsü kurulmasına "Hollywood çok yardım etmiştir. Diğerleri -belki büyük bir ekseriyet- Amerikan filmlerinin Amerikan milleti ve Amerikan milletinin ehemmiyet verdiği değerler hakkında yabancıları yanlış yola sevkettiğine inanırlar. Bu kimselere göre Amerikan filmlerinde cinayet, gangsterlik ve şiddet ön plana alınmıştır.

Birkaç sene önce A. B. D. ile Sovyet Rusya arasında yapılması kararlaştırılan kültürel mübadele neticesinde Amerikan, filmlerinin durumu yeniden ele alındı. Amerikalılar kendi filmlerinin yabancılar üstünde bıraktığı tesirleri zâten dikkatle takip etmeye çalışıyorlardı. Üstelik bu işi bir kontrada tâbi tutmak da şimdiye kadar mümkün olmamıştı. Şimdi de Amerikan filmlerinin Rusya gibi bir memlekete gönderilmesi söz konusu ediliyordu. Bu sefer durumu eskisine nazaran çok daha büyük bir dikkatle ele almak gerekirdi. Nitekim bu konuda Hollywood'da "Screen Producers Guild - Perde Prodüktörleri Birliği" nin bir toplantısında Sovyet delegeleriyle konuşan büyükelçi Henry Cabot Lodge, "Size Amerikalıların nasıl yaşadığını göstermek istiyoruz. Halkınız en iyi Amerikan filmlerini seyretsin. Belki bu, sulha doğru atılan adımlardan ilki olur," dedi.

İstenilen Filmler...

Rusların görmek istedikleri filmlerin isimleri ertesi gün gazetelerde çıktığı zaman bu filmlerin "en iyi" ler listesine dahil olmakla beraber "Amerikalıların nasıl yaşadığını" gösterecek bir karakterde bulunmadığı da kimsenin gözünden kaçmadı. Sovyet Rusyanın seyretmek istediği filmlerin başında "The Bridge On The River Kwai - Kwai Köprüsü" yer alıyordu.

Bu film İkinci Dünya Harbinde Burmada Japonların eline, esir düşen İngiliz ve Amerikalıların hikayesini anlatmaktadır. Harb aleyhtarı bir film olan "Kwai Köprüsü" aynı zamanda olayları askerî bir yönden tahlil etmekte ısrar eden subayların düşünüşlerindeki basit seviyeyi de oltaya çıkarmaktadır. Rusların istedikleri filmler arasında harb aleyhtarı bir film daha bulunuyordu. Hemingway'in meşhur romanından perdeye adapte edilen "A Farewell To Arms - Silâhlara Veda" listenin başındaydı. İstenilen diğer filmler arasında ise Türkiyede de seyrettiğimiz "12 Öfkeli Adam", "Marty", "Büyük Karuso", "Güzel Helena", "Summertime - Venedik Tatili" ve "The Eddy Duchin Story - Kırık Hayat" yer alıyordu. Ruslar henüz Ankara da görmediğimiz "Oklahoma", "-The Bachelor Party - Bekârlar Partisi", "The King and I - Kral ve Ben" ve "Man Of 1000 Faces - 1000 Yüzlü Adam" adlı filmleri de görmek arzusundaydılar. Bu filmler arasında bulunan "Oklahoma" ve "Kral ve Ben" müzikal eserlerdi. "Marty" ve "Bachelor Party" ise, isminden Rus olduğu tahmin edilen fakat doğma büyüme New York'lu Paddy Chayevsky adındaki bir televizyon yazarının eserlerinden perdeye geçmiş iki duygulu filmdi.

"Silâhlara Veda"dan bir sahne...
Rusların istediği...

Bu arada İngilizler de boş durmamışlar ve Rank Stüdyoları Rusyaya "Great Expectations - Büyük Ümitler", "The Million Dolar Pound - Bir Milyon Lira", "Helldrivers - Cehennem Yarışçıları" ve "Mandy" adlı filmleri göndermek üzere hazırlığa başlamışlardı. Hepsi de sinemalarımızda gösterilmiş olan bu filmler İngiliz sinemasının belli başlı eserleri arasında yer almaktadır. Rusça dublajları yapıldıktan sonra bu dört İngiliz filmi önümüzdeki sene Rusyaya gönderilecektir. Geçen Kasım ayının başında ise İngiliz Kültür Heyetinin Moskova, Kiev ve Leningrad'da tertiplediği İngiliz Film Haftasında meşhur İngiliz filmlerinden "Oliver Twist - Istırâp Çocuğu", "The Importance of Being Earnest - İstekli Olmanın Ehemmiyeti" ve "Genevieve - Kocamın Sevgilisi" gösterildi ve muazzam ilgi topladı. "Oliver Twist" Charles Dickens'ın bir romanından, "İstekli Olmanın Ehemmiyeti" ise Oscar Wilde'ın bir piyesinden alınarak başarıyla perdeye adapte edilen filmler arasında bulunmaktadır. "Kocamın Sevgilisi" de eski model arabalara düşkün bir adamın karısı ve bir arkadaşıyla İngilterede yapılan eski model araba yarışına katılışını zevkle anlatan bir komedidir. Rank Stüdyoları, Rusyada "tertiplenen bu gösterilerden başka "The Destiny of Man - İnsanlığın Kaderi" ile beraber hayvanlara dair "The New Number - Yeni Numara" ve "Animal Hunters - Hayvan Avcıları" adlı Rus filmlerinin İngilteredeki dağıtımını ve gösterisini üstüne almıştır. Ruslar kendi çevirdikleri '"Othello", "Don Dişot" ve Mikhail Solokhovun romanından perdeye adapte edilen '"And Quiet Flows The Don - Ve Donda Sessizlik Akıyor" adlı üç renkli filmi de A. B. D ye göndereceklerine dair söz vermiş bulunuyorlar. Sovyet Rusyanın kendi seyircisine göstermek için seçtiği ve Amerikalıların Rusyada gösterilmesine müsaade ettiği filmler zaten bütün memleketler tarafından istenilen ve

son derece kolaylıkla elde edilen filmler arasındadır. Halbuki Hollywood-un kısa zamanda ortaya çıkardığı basit filmlerle beraber bilhassa "From Here To Eternity - Ebediyete kadar" veya "The Blackboard Jungle - Karatahta Ormanı" gibi Amerikada kökleşmiş bazı problemlerin iç yüzünü açıklıyan filmlerin de dışarıya çıkmaması için azami derecede gayret sarf edildiği ortadadır. Hatırlanacağı gibi "Ebediyete Kadar" Amerikan Kara Ordusundaki bazı meseleleri seyircinin önüne seren bir filmdi. Aynı şekilde "Karatahta Ormanı" da A. B. D. de orta mektep meselesini ele almakta ve mekteplerle beraber talebenin de korkunç durumunu incelemektedir. Film Afrika tam-tamlarını andıran vahşi bir müzikle başlamaktadır. Seyirci perdede Afrika ormanlarını göreceğini tahmin ederken karşısına tam-tamların ürpertici darbeleriyle beraber New York sokakları, bu sokaklarda perişan bir şekilde dolaşan mektep talebesi ve nihayet mektepler çıkar. Her ne kadar filmin sonu iyimser bir hava içinde biterse de "Karatahta Ormanı" meselenin korkunçluğunu son derece bariz bir şekilde göstermekten geri kalmamaktadır. Bu filmin yalnız Rusyada değil yurdumuzda bile gösterilmesine, söylendiğine göre, Amerikan Haberler Merkezi mani olmuştur. Aynı filmin İtalyada gösterilmesini de o zaman Amerikanın Büyükelçisi sıfatıyla Romada bulunan Clare Boothe Luce önlemişti. Bütün bunlara rağmen gerek "Ebediyete Kadar", gerekse "Karatahta Ormanı" en iyi Amerikan filmleri arasında yer almaktadır. Birçok Amerikalıya göre de bu tip filmlerin dışarıda gösterilmesi Amerikan filmciliği, hakkında bütün dünyayı en mükemmel bir şekilde aydınlatmak demektir. İyi niyetlerine rağmen bazı kimseleri bu konuda yanıltan noktalar mevcuttur ve her yerde olduğu gibi, burada da iyi ile kötü arasında bir çizgi çekmek ekseriyet için son derece güç bir iştir. Çünkü bazıları tarafından Amerika hakkında çok kötü bir fikir veriyor denilerek damgalanan filmler bilhassa Amerika dışında büyük bir ilgi toplamıştır. "On The Waterfront - Rıhtımlar Üstünde", "Ebediyete Kadar" "Karatahta Ormanı", "İhtiras Tramvayı" ve "All The Kings Men" bu filmlerin arasındadır. Demek ki ekseriyetin unuttuğu nokta en iyi propagandanın güçlü ve tesirli bir sanat eseriyle yapılabileceği hakikatidir.

Filmler

Ölüm Emri

Geçenlerde İstanbulda İngiliz rejisörü Anthony Asquith'in "Orders To Kill - Ölüm Emri" adlı bir filmi gösterilmeye başlandı. Bu İngiliz filminin ne söylemek istediği daha başlangıçta anlaşılmaktadır. İkinci dünya Harbinde mukabil casusluk faaliyetine ait en ehemmiyetli, en tehlikeli vazifelerin yalnız hissi bakımdan kuvvetli, sert ve soğuk kanlı kimseler tarafından başarıldığı "Ölüm Emri"nin ilk sahnelerinde belirtilmektedir.

Baştan sona kadar bir melodram havası taşıyan film bu fikri seyirciye verdikten sonra son derece yumuşak tabiatlı bir adamın Fransız gizli teşkilatındaki bir haini öldürmek için emir alarak hazırlanmaya başlamasıyla devam eder. Parise kadar giderek, Fransız gizli teşkilâtında çalışanları düşmana ihbar ettiği sanılan hainin ortadan kaldırılmasını üstüne alan adam Amerikalı bir havacıdır. Bu iş için hususi surette yetiştirilir. Fakat niçin Parise bu Amerikalının gönderildiği veya Paristeki haini ortadan kaldırmak için hiçin orada bulunan birisinden istifade edilmediği filmin hiçbir sahnesinde izah edilmemektedir. Bütün bunlara rağmen filmin kahramanı son derece sıkı bir eğitime tâbi tutulur. Komandolar gibi insan öldürmesini ve bilhassa asla merhamet etmemesini öğrenir. Ne var ki, bu derslerden sonra Parise giden Amerikalının hiç de iyi bir talebe olmadığı anlaşılır. Çünkü öldürülmesi gereken kimsenin ufak tefek, nazik ve kedilere düşkün bir adam olması Amerikalının harekete geçmesine mani olur. Eski havacı Pariste kendisine yardım eden kadına, "Suçlu olduğuna emin değilim. Suçsuz bir adamı öldürmek istemem" der. Kadın onu bu fikrinden caydırmak için ne yaparsa yapsın filmin kahramanı ayak diretir, hattâ Londraya telsizle haber verip işin yeniden tetkik edilmesini bile teklif eder. Birisini öldürmek için yetiştirilmiş bir insanın bu kadar tereddüt etmesi ve bu rolün Paul Massie adında beyaz perdeye yeni geçmiş bir Kanadalı tarafından gayet hafif bir şekilde oynanması "Ölüm Emri"nin inandırıcı bir film olmasını önlüyor. Ayrıca kendisini "Brownig Version - Yaralı Gönüller", "The Net - Ağ" ve "Young Lovers - Firari Aşıklar" adlı filmlerden tanıdığımız, memleketimizdeki hususi gösterilerde seyredilen "The Importance Of Being Earnest - İstekli Olmanın Ehemmiyeti" ve 1938 de çevrilen "Pygmalion" adlı filmlerden hatırladığımız rejisör Anthony Asquith'in de gevşek idaresi " "Ölüm Emiri"nin aleyhine verilecek notlar arasındadır. Şimdiye kadar yumuşak rollerde görmeye alıştığımız Eddie Albertin ise sert olmaya çalışan bir subayı canlandırışı filmin bir başka zayıf tarafını ortaya çıkarıyor. Shakespeare piyeslerinde aldığı rollerle haklı bir şöhrete erişen Irene Worth de bir Fransız kadını rolünde inandırıcı olmamaktadır. "Ölüm Emri"nin en başarılı oyuncusu bütün film boyunca öldürülmesini beklediğimiz sevimli ve nazik karakteri canlandıran Leslie Frehch'tir. Bu filmin en kötü tarafından biri de "Ölüm Emri"nde Fransızların kusursuz bir İngiliz aksanı ile konuşmalarıdır.

"Karatahta Ormanı"ndan bir sahne..

...Amerikalıların vermek istemediği.

SPOR

Klüpler

G. S. da fırtına

Bu yılın son gecesi, yeni yılı kutlamak için Hiltona gidecek olanlar iki yakışıklı delikanlıyı görmek fırsatından mahrum kalacaklardır. Geçen haftanın sonlarında bir gün, Galatasarayın yaman santrforu Metin Oktay yılbaşını nasıl geçireceğini soran Milliyet gazetesinin cazip dedikodu yazarı Leyla Erdurana "İzmirden iyi neticelerle dönersek Turgayla birlikte Hiltonda olacağız" dedi. Bu haftanın başında Galatasaray İzmirden dönerken puan cetvelinde Beşiktaşla arası bir hayli açılmış, Beşiktaş Ankaralı rakiplerini temizlediği halde Sarı Kırmızılı takım Ege sahilinde iki puan daha vermişti. Gerçi sakatlığından dolayı, Turgay takımdaki yerini alamamıştı. Bu bakandan rahatsızlık hissetmeden Hiltonun pistinde pek âlâ dansedebilirdi. Üstelik iki puan kaybı bugünkü Galatasaray için "iyi netice" bile sayılabilirdi. Zira büyük bir buhran geçiren takım, kolaylıkla, dört puan kaybederek de dönebilirdi. Ama bütün bunlar içinde bulunduğumuz haftanın başında bütün gözlerin Galatasaraya dikilmesine mani olmadı.

Geçen hafta oynanan Galatasaray - Beşiktaş maçından önce, Galatasaray umumi kaptanı Kadri Dağ, "Bu maçı kaybedecek olursak çekilirim" demek suretiyle, kendisine yöneltilen hücumların cevabını kesin bir ifade ile vermişti. Kadri Dağ, güzel konuştuğu kadar sözüne ve prensiplerine de sadık bir insan olarak tanınmış idarecilerdendi. İşini gücünü, çok zaman klüp işleri yüzünden ihmal eder, mesaisinin hemen hemen üçte ikisini klübüne hasrederdi.

Nitekim Galatasaray, Beşiktaş karşısında tutunamadı ve maçı 1-0 kaybetti. Çok daha farklı olması mümkün olan bu mağlûbiyet üzerine, Kadri Dağ sözünü tutarak çekildi. Kadri Dağın çekilmesi ile idare heyetindeki için için devam eden kaynaşma da birden yüze vurdu ve Dağın yerini Eşfak Aykaçın alması ile karışıklık daha da kesifleşti. Aykaça kaptanlıkla birlikte geniş yetkiler tanınarak teknik komite başkanlığı da tevdi edilmişti. Buna taraftar olmayan idareciler bulunduğu gibi, futbolculardan bir kısmı da Eşfak Aykaçın bu işe getirilmesini istemiyorlardı. Onlar Baba Gündüzün tekrar tam selâhiyetle klübe avdetine taraftardılar ve kurtuluşu Babanın yuvaya dönüşünde görüyorlardı. Fakat şöhretsiz isimlerden Kurulu takımı Feriköyün başarıdan başarıya koştuğu şu sıralarda Gündüz; "Çok sevdiğim Feriköyü asla bırakmam" diyordu.

Sadık Giz
Peki, ya Jokey klübü?..

Peykoğlu ve Abay da çekiliyor

Dağın istifasından çok kısa bir zaman sonra, Galatasaraylıların hürmet besledikleri hocaları Muslih Peykoğlu da istifa etti. Muslih Hoca, idare heyetinin Kadri Dağın istifasını müzakere edip yerine Eşfak Aykaçı getirmeyi kararlaştırdığı toplantıda, arkadaşları ile aynı fikirde olmadığını, artık vazifesine devam edemeyeceğini bildirmiş, istifa ettiğini söyleyerek toplantıyı terketmişti. İdare heyeti bu beklenmedik istifa karşısında ne yapacağını şaşırmış, Peykoğlunun yazdı istifası mevcut olmadığından bir karara varamamıştı.

Peykoğlunu Lûtfi Abay takip etti. Galatasarayın bu halim, selim ve efendi idarecisi de Muslih Hocadan bir gün sonra istifa etmiş, bu defa istifasını asla geri almayacağını ve kararından dönmeyeceğini bildirmişti. Böylece üç - dört gün içinde Galatasaray idare heyetinden üç istifa olmuş, idare heyetinde dört kişi kalmıştı. Bir idareci daha istifa edecek olursa, idare heyeti toptan düşecekti. Acaba bu dördüncü adam çıkacak mıydı ve çıkarsa kim olabilirdi? Galatasaray idare heyetinde olduğu kadar, Galatasaraylılar arasında da dördüncü adam merakla bekleniyordu.

İşte bu meraklı bekleyiş sırasında, Galatasarayın kiloda en ağır idarecisi Ahmet Güre aniden Ankaraya gidince bütün dikkatler onun üzerine toplandı ve başkan Sadık Giz ile konuşmak üzere Ankaraya gittiğini bildiren Ahmet Gürenin dördüncü adam olacağı söylenmeye başlandı.

Sadık Giz : Dördüncü Adam...

Gürenin çekileceği beklenirken, bir gece aniden Galatasaray klübü başkanı Sadık Gizin çekildiği şayi oldu. 1959 model, Amerika plâkalı arabasıyla gece Ankara Palasa gelen İzmir milletvekili ve Galatasaray klübü başkanı Sadık Gizi adım adım takip eden bir gazeteci, bütün gayretine ve didinmesine rağmen başkanla konuşmaya muvaffak olamadı. Otel idaresi Sadık Gizin henüz gelmediğini ısrarla iddia ederken, gazeteci biraz önce Sadık Gizin arabasından inerek Ankara Palas merdivenlerinden çıkışını gördüğü için bu iddiayı ciddiye almıyordu. Lüks araba kapıda beklerken, Sadık Giz herhalde servis kapıcından çıkıp gidemezdi. Gazeteci çaresizlik içinde gazetesine döndü, fakat bir türlü içi rahat etmiyordu. Başkanın istifa ettiğin duymuştu ve bu haberi muhakkak sökmek istiyordu. Telefonla başkanı çok aradı, fakat her defasında karşıdan "yok" cevabını aldığı için en sonunda vazgeçmek zorunda kaldı.

Başkan Sadık Giz ise, ertesi sabah istifasını açıklayarak şunları söylüyordu :

"Bu işten anlamamış olmam ve şahsi meşguliyetimin sıkışıklığı dolayısıyla çok sevdiğim Galatasaraydaki vazifemden istifa ettim. Klübümüzde o kadar kabiliyetli, o kadar dirayetli arkadaşlar var ki, hepsi bu vazifeyi benden daha iyi yapabilirler."

Bundan sonra idare heyetinde vazife kabul etmeyeceğini söyleyen Sadık Giz, idare heyetinin toptan düşmesiyle yapılacak fevkalâde kongrenin kulübe huzur getireceğine inandığını da ilâve etmekten kendisini alamıyordu. Bu o demekti ki, kendi idaresi altındaki Galatasaray kulübünde bir huzursuzluk olduğu muhakkaktı ve bunu bizzat Başkan da kabul ediyordu. Bu huzursuzluğun izalesi için de, kendi çekilmesinin zaruretine inanmış bulunuyordu ve fevkalâde kongrenin bu huzuru temin edeceğini açıkça söyliyebiliyordu.

Sadık Giz, kulüp idareciliğinin bir teknik iş olduğunu kabul ediyordu ve istifa etmek cesaretini geç de olsa gösteriyordu, yine bir teknik iş olduğu inkâr götürmez bir hakikat olan Türkiye Jokey kulübünden neden çekilmiyordu? O da bir teknik iş olduğuna göre, acaba bir gün gelecek; "Ben bu işlerden anlamıyorum" demek cesaretini tekrarlayacak mıydı? Yoksa atçılık üzerine ihtisası, futboldan daha mı ileriydi ve atçılığı Galasaray kulübünden daha mı çok seviyordu?

Böylece memleketimizin en eski kulübü Galatasaray, idare heyeti başkanının istifası ve idare heyetinin toptan düşmesi ile şimdi başsız kalmıştır. Bütün gözler, Ocak ayında yapılması kararlaştırılan kongreye çevrilmiştir. Halen başkanlık için tek aday olarak eski başkan Refik Selimoğlundan bahsediliyor. Herhalde eski idare heyetinin kongreye kadar vazifeye devam edeceği bu devrede, çok şeyler olacak ve Galatasaray kulübünde kongre arifesinde büyük kulis faaliyetlerine şahit olunacaktır.

Nuh'un
ANKARA
makarnası

ANKARA MAKARNA UN ve İRMİK FABRİKALARI   NUH TİCARET VE SANAYİ ANONİM ŞİRKETİ